

Základy prevence kriminality pro pedagogické pracovníky

Michaela Štefunková,
Jaroslav Šejvl (eds.)

M O N O G R A F I E

ZÁKLADY PREVENCE KRIMINALITY PRO PEDAGOGICKÉ PRACOVNÍKY

Univerzita Karlova
1. lékařská fakulta v Praze
a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze
Klinika adiktologie

ZÁKLADY PREVENCE KRIMINALITY PRO PEDAGOGICKÉ PRACOVNÍKY

Editoři

Michaela Štefunková
Jaroslav Šejvl

Autorský kolektiv

Kateřina Chalupová
Petr Procházka
Tomáš Řezník
Jaroslav Šejvl
Michaela Štefunková
Ivan Žurovec

Recenzenti:

Mgr. Jana Malíková

Mgr. Marek Nový

prof. JUDr. Helena Válková, CSc. (kapitola 1 a 2)

Mgr. Magdalena Valášková (kapitola 1 a 2)

ZÁKLADY PREVENCE KRIMINALITY PRO PEDAGOGICKÉ PRACOVNÍKY

Editori: Michaela Štefunková a Jaroslav Šejvl

Autorský kolektiv: Kateřina Chalupová, Petr Procházka, Tomáš Řezník, Jaroslav Šejvl, Michaela Štefunková a Ivan Žurovec

Vydala Klinika adiktologie 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze
a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze, Apolinářská 4, Praha 2
ve vydavatelství TOGGA, spol. s r. o., Volutová 2524, Praha 5.

© Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie 1. LF a VFN v Praze, 2012

© TOGGA, 2012

Jazyková korektura: Světlana Pavlíková

Koncept obálky: Hana Valíhová

Obálka, typografie a sazba z písma Baskerville a John Sans: Dušan Neumahr

Tisk: Tiskárna Protisk, s. r. o., České Budějovice

Vydání první, Praha 2012

ISBN 978-80-87258-96-5

Všechna práva vyhrazena. Tato kniha ani její části nesmějí být žádným způsobem reprodukovány,
ukládány či rozšiřovány bez písemného souhlasu vydavatele .

Publikace je zpracována podle právního stavu ke dni 1. 11. 2011.

Obsah

<i>Úvodní slovo editorů</i>	9	
1	Východiska a teoretický rámec prevence kriminality	11
	(Michaela Štefunková)	
1.1	Prevence kriminality obecně	11
1.1.1	Kriminalita	12
1.1.2	Definice a dělení prevence kriminality	14
1.2	Základní druhy prevence kriminality	19
1.2.1	Sociální prevence kriminality	19
1.2.2	Situační prevence kriminality	22
1.2.3	Viktimologická prevence kriminality	23
1.3	Institucionální přístup k prevenci kriminality	24
1.3.1	OSN	24
1.3.2	Evropský kontext	27
1.4	Vybrané příklady programů prevence kriminality ze zahraničí a jejich efektivita	29
1.4.1	Příklady neefektivních programů prevence kriminality	30
1.4.2	Příklady efektivních programů prevence kriminality	32
2	Prevence kriminality v ČR	37
	(Michaela Štefunková)	
2.1	Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011	44
2.1.1	Strategie prevence kriminality na léta 2012 až 2015	47
2.2	Programy sociální prevence kriminality na místní úrovni v ČR	47

3	Policie České republiky (Ivan Žurovec)	51
3.1	Policie České republiky a prevence kriminality	51
3.2	Prevence v roce 2011	52
3.3	Koncepce prevence kriminality Policie České republiky na léta 2012–2015	54
3.4	Organizační struktura pracovníků pověřených koordinační činností spojenou s předcházením trestné činnosti	55
3.4.1	Republikový koordinátor prevence kriminality	56
3.4.2	Koordinátoři prevence kriminality celorepublikových útvárů, úřadu SKPV a ředitelství služeb, u nichž jsou koordinátoři prevence kriminality zřízení	56
3.4.3	Krajští koordinátoři prevence kriminality	57
3.4.4	Územní koordinátoři prevence kriminality	58
3.5	Národní protidrogová centrála SKPV PČR (Petr Procházka, Jaroslav Šejvl)	59
3.5.1	Celorepublikové preventivní projekty	59
3.5.2	Vybrané preventivní aktivity	60
3.5.3	Páteřní projekt prevence kriminality: „Policie pro každého“	63
4	Prevence Městské policie hl. m. Prahy (Tomáš Řezník, Kateřina Chalupová)	67
4.1	Vznik, úloha a činnost	67
4.2	Úloha útvarů prevence	69
4.2.1	Činnost útvarů prevence	69
4.2.2	Priority útvarů prevence	71
4.2.3	Cílové skupiny	72
4.2.4	Pracovní skupiny útvarů prevence podle tematického a věkového zaměření	73
4.3	Preventivní programy Městské policie hl. m. Prahy	73
4.3.1	Prázdninové a volnočasové aktivity pro mládež	75
4.3.2	Realizované projekty prevence kriminality	76

4.4	Návrh koncepce rozvoje Útvarů situační a sociální prevence Městské policie hl. m. Prahy na rok 2011–2014	78
4.4.1	Hlavní cíle	78
4.4.2	Dílčí cíle	79
	Kontakty na Útvary prevence Městské policie hl. m. Prahy	81
5	Několik poznámek k problematice testování dětí a mladistvých při podezření na užití návykových látek (Jaroslav Šejvl)	83
5.1	Dítě v době dospívání a právo	84
5.2	Jednotlivé právní předpisy	85
5.2.1	Základní práva	85
5.2.2	Ochrana zdraví	85
5.2.3	Rodiče a děti	86
5.2.4	Škola a zaměstnání	86
	<i>Závěr</i>	89
	<i>Literatura</i>	91
	<i>Zkratky</i>	95
	<i>Jmenný rejstřík</i>	97
	<i>Věcný rejstřík</i>	99
	<i>Abstrakt</i>	103
	<i>Abstract</i>	105

Publikace vznikla a byla vydána pod odbornou záštitou a koordinací:

Kliniky adiktologie, 1. LF UK v Praze a VFN v Praze

Díky finanční podpoře:

Vznik této publikace byl finančně podpořen projektem Tvorba systému modulárního vzdělávání v oblasti prevence sociálně patologických jevů pro pedagogické a poradenské pracovníky škol a školských zařízení na celostátní úrovni CZ.1.07/1.3.00/08.0205 ESF OP VK.

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

a

Financování z institucionální podpory na rozvoj výzkumné organizace, PRVOUK-P03/LF1/9

Tato monografie je současně metodickou publikací MŠMT ČR
a Kliniky adiktologie, 1. LF UK v Praze a VFN v Praze
pro oblast primární prevence rizikového chování

Úvodní slovo editorů

Vážení čtenáři, kolegyně, kolegové,
předkládáme Vám první publikaci svého druhu – publikaci, která by měla být pomocníkem a rádcem zejména všem pedagogům a školským pracovníkům v oblasti rizikového chování a kriminality z poněkud jiného úhlu, než je obvyklé – z pohledu prevence a jejích možností.

Rizikové chování a na ně navazující závažnější formy chování vyúsťující až v kriminální jednání (naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu) jsou realitou, se kterou se školy a školská zařízení setkávají. Na přelomu roku 2010 a 2011 vyšla v Centru adiktologie monografie „Primární prevence rizikového chování ve školství“, jejímž cílem bylo seznámit pedagogy a pedagogické pracovníky s jednotlivými formami rizikového chování a možnostmi aplikace prevence v této oblasti.

Naším záměrem bylo částečně navázat na tuto publikaci – a to prevencí kriminality, která je velmi složitým a multifaktorovým jevem.

Publikace přináší poněkud širší pohled na problematiku prevence kriminality. Naším cílem bylo nabídnout čtenáři možnost základní orientace v této oblasti. V publikaci za tímto účelem přinášíme přehled různých pojetí a koncepcí prevence kriminality v zahraničním i domácím kontextu. O preventivních aktivitách se po dlouhá léta vedou diskuse, zejména se zaměřením na efektivitu jednotlivých preventivních projektů, tedy, která preventivní opatření jsou účinná a funkční, a která jsou neúčinná a tudíž zbytečná. Kvalitní evaluace je tedy klíčová i v oblasti prevence kriminality.

I když je policie ve vztahu ke kriminalitě chápána spíše jako orgán represivní, významnou úlohu plní i v oblasti prevence. Mezi jednotlivými zeměmi existují zásadní rozdíly ve způsobech, kterými se policie na poli prevence zapojuje do chodu školy. Ve většině evropských zemí se přítomnost policie omezuje víceméně na vzdělávání žáků v oblasti prevence rizikového chování. S tímto typem prevence je možno se setkat i v ČR. Proto povědomí o aktivitách různých složek policie na poli prevence kriminality obecně může být bezpochyby užitečnou pomůckou i pro pracovníky ve školství.

Cílem publikace nebylo shromáždit všechny informace týkající se prevence kriminality a předložit jednoduchý recept, „jak na to“. Cílem bylo ukázat, jaké jsou možnosti a cíle preventivních aktivit a nechat na každém z Vás, zda se konkrétní aktivitu pokusí aplikovat a zjistit její účinnost „v praxi“, či zda se z neúspěšných aktivit poučí.

Michaela Štefunková a Jaroslav Šejvl
Praha, prosinec 2011

1 Východiska a teoretický rámec prevence kriminality

JUDr. Michaela Štefunková, Ph.D.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF a VFN v Praze, Klinika adiktologie

1.1 Prevence kriminality obecně

Můžeme říci, že obecným cílem preventivní práce v oblasti kriminality je „udržení chování členů společnosti v rámci většinou občanů konsensuálně dohodnutých norem a hodnot, a to za použití prostředků především nesankční povahy. Prevence má tedy cíleně usilovat o to, aby nedošlo k závažnějšímu narušení nejdůležitějších společenských regulativů. Mezi ně patří na prvním místě normy trestního práva hmotného, které jsou (nebo by měly být) extraktem minima mravnosti společnosti. Tyto normy samozřejmě nevyčerpávají vše, co si občané v oblasti norem a hodnot formálními i neformálními prostředky chrání před narušením“. (Havrdová, 2007, s. 84)

Na rozdíl od klasické **trestní represe**, která je uskutečňována institucemi formální kontroly kriminality (policie, státní zastupitelství, soudy) a představuje již reakci na spáchaný trestný čin a jeho pachatele prostřednictvím trestního procesu a následným uložením trestní sankce, **prevenci kriminality** v nejobecnějším smyslu lze chápat jako *intervenci realizovanou různými subjekty na různých stupních, přičemž v zásadě je hlavním účelem zabránit trestné činnosti ještě předtím, než k ní dojde. Tedy kriminalitě předcházet.*

Prevenci kriminality nicméně není možné posuzovat zcela izolovaně, ale je nutné ji chápat v širším kontextu prevence rizikového chování. „Pod pojmem **rizikové chování** přitom rozumíme chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost“. (Miovský, 2010, s. 23) Mezi jinými (šikana, násilí ve školách, užívání návykových látek, rasismus, záškoláctví atd.) se do vzorců rizikového chování řadí i obecně kriminální jednání (viz Miovský, 2010, s. 24). Jednotlivé projevy rizikového chování jsou spolu velmi úzce propojeny. Obecně platí, že jedinec, který se chová rizikově jedním způsobem, má tendenci chovat

se rizikově i v jiné oblasti (Širůčková, 2010). Je proto oprávněné a účelné zaměřovat preventivní strategie na rizikové chování jako celek, nejenom na jeho jednotlivé projevy.

Příčiny a projevy rizikového chování v podstatě splývají s rizikovými faktory, kterými se zabývá oblast sociální prevence kriminality (blíže viz kapitola 1.2.1). I když hlavní cíl **prevence rizikového chování**¹ je širší a snaží se předcházet rizikovému chování komplexně (nejenom jednání/chování kriminálnímu), zejména co se týče sociální prevence kriminality (viz kapitola 1.2.1) je hranice mezi těmito dvěma pojmy velice úzká a v mnoha případech splývá a nelze ji jednoznačně určit.

1.1.1 Kriminalita

Než uvedeme informace o tom, jak kriminalitě předcházet, je nutné si definovat, co se vlastně pod pojmem kriminalita rozumí.

- ◆ **Z právního hlediska** jde o souhrn trestných činů spáchaných na určitém území za určité období.² Prvního ledna 2010 nabyl účinnosti nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb., ve znění zákona č. 306/2009 Sb. (dále jen „TZ“), který nahradil předešlou právní úpravu.³ V rámci rekodifikace se změnilo i vymezení trestného činu,⁴ který je definován jako protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně (§13 TZ). V tomto smyslu tedy je možno za kriminální označit takové jednání (nebo opomenutí) podle trestního zákona, které porušuje právo a je společensky natolik škodlivé, že nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu (např. zákona ČNR č. 200/1990 Sb., o přestupcích ve znění pozdějších před-

1 Za **prevenci rizikového chování** považujeme jakékoliv typy výchovných, vzdělávacích, zdravotních, sociálních či jiných intervencí směřujících k předcházení výskytu rizikového chování, zamezujících jeho další progresi, zmírňujících již existující formy a projevy rizikového chování nebo pomáhajících řešit jeho důsledky. (Miovský, 2010, s. 24).

Více k problematice prevence rizikového chování viz publikace *Primární prevence rizikového chování ve školství* (Miovský et al., 2010).

2 Skutečná kriminalita se v tomto smyslu skládá ze dvou částí – kriminality registrované, o které vypovídají oficiální statistiky (trestné činy, kterými se zabývá policie, státní zastupitelství a soudy). Tato tvoří jen část skutečné kriminality. Dále skutečnou kriminalitu tvoří kriminalita latentní (skrytá), tedy ta část skutečné kriminality, o které se policie nedoví (je z různých důvodů neohlášena).

3 Jednalo se o zákon č. 140/1961 Sb., (trestní zákon) ve znění pozdějších předpisů.

4 Podle nové právní úpravy se trestné činy dělí na přečiny a zločiny. Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny. Zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let. (§14 TZ).

Trestní odpovědnost mladistvých a sankce jim ukládané upravuje zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže ve znění pozdějších předpisů. Podle tohoto zákona se trestný čin spáchaný mladistvým nazývá provinění.

pisů) a jako jeho důsledek lze uplatnit sankce upravené v trestním zákoně⁵ (např. trest odnětí svobody, obecně prospěšné práce a další formy trestů či ochranných opatření). Kromě pojmu trestný čin je možno se v trestním právu setkat i s pojmem čin jinak trestný; jde v podstatě o jednání, které by za jiných okolností bylo trestné, avšak dopustila se ho osoba, která není trestně odpovědná (například pro nedostatek věku: osoby mladší 15 let – v tomto případě se lze setkat s pojmem delikvence mládeže).

***Příklad:** V případě, že se někdo dopustí krádeže, takovéto jednání se považuje za trestný čin, pokud výše způsobené škody je nejméně 5000 Kč, v případě nižší škody půjde zpravidla jen o přešupek (pokud nejde například o případy vloupání, či další v zákoně upravené situace, kde výška způsobené škody není rozhodující). Za kriminalitu z trestně právního hlediska je považována jen krádež jako trestný čin, nikoli přešupek.*

- ◆ **Sociologické pojetí** kriminality je mnohem širší, a kromě trestné činnosti zahrnuje v tomto svém širším pojetí i jednání/konání, která sice nejsou přímo trestná (někdy dokonce ani protiprávní), ale jsou společensky škodlivá a negativním způsobem ovlivňují kvalitu života společnosti (např. konzumace drog, prostituce, alkoholismus, záškoláctví atd.). K takovému pojetí kriminality je však nutné přistupovat spíše opatrně. Nežádá toto chování s kriminalitou v užším smyslu může přímo souviset, na druhé straně tu však existuje riziko negativního sociálního hodnocení bez hlubších souvislostí (samotné toto jednání/konání kriminalitu nevyvolává, ale ani neulehčuje). To zvyšuje např. riziko tzv. labelingu a tedy stigmatizování (negativní etiketizaci) či samotné pozdější kriminalizování činností a chování, které nutně k protiprávnímu chování či přímo k trestné činnosti vést nemusejí.

***Příklad:** Střídmé a kontrolované pití alkoholu je společensky tolerováno (státem podporováno) a u převážné části společnosti nevede přímo k trestné činnosti. Zároveň je tato aktivita pro určité rizikové skupiny jednoznačně vysoce kriminogenním faktorem. Automatické zařazení užívání alkoholu do širšího chápání kriminality se tedy v tomto smyslu jeví spíše jako sporné.*

Z tohoto důvodu budeme v dalším textu vycházet z užšího (právního) pojetí pojmu kriminalita.

⁵ Trestní právo tedy představuje „ultima ratio“, tedy krajní prostředek, který lze uplatnit, když nepostačují prostředky mírnější povahy, tzv. subsidiární úloha trestní represe.

1.1.2 Definice a dělení prevence kriminality

I když by se na první pohled mohlo zdát, že obsah pojmu prevence kriminality je zcela jasný, opak je pravdou. V odborné literatuře se lze setkat s různým pojetím a dělením prevence kriminality. Tyto rozdíly zejména pramení z vnímání fenoménu kriminality jednotlivými autory a toho, co tím pádem pod pojem prevence kriminality zahrnují a co už ne.

Ve starší **kanadské literatuře** se lze setkat s vymezením, které prevenci kriminality chápe jako snižování budoucího rizika výskytu trestné činnosti, kterého je dosahováno zejména prostřednictvím vynucování práva a ukládání trestů, jakož i prostřednictvím minimalizace příležitosti k páčání trestné činnosti a v neposlední řadě prostřednictvím sociálních změn. (Waller & Weiler, 1984, s. 5)

S obdobnou definicí se lze setkat i u **švédských autorů** (Wikström & Torstenson, 1997), kteří pod pojem prevence kriminality zahrnují opatření, jež v kratším či delším časovém horizontu způsobují pokles v počtu trestných činů a to:

- snižováním náchylnosti jedince páchat trestnou činnost,
- snižováním výskytu situací, které přispívají k individuální motivaci páchat trestnou činnost.

Naproti tomu, **van Dijk a de Waard** (1991) z pojmu prevence kriminality klasické opatření trestní represe (trestní řízení, tresty) vylučují⁶ a chápou prevenci kriminality jako souhrn soukromých a veřejných iniciativ zaměřených na snižování škod způsobených jednáním/konáním, které je definováno (trestním právem) jako trestné.

Mezi škody způsobené trestnou činností můžeme zařadit:

- Přímé poškození – majetková škoda, poškození na zdraví, psychická újma.
- Škody nepřímé – autoři sem řadí pocit strachu z kriminality.

S názorem, že účelem prevence kriminality by mělo být i snižování strachu z kriminality, je možno se setkat i u dalších autorů (Sarnecki, 2005, s. 4, Lab, 2000, s. 19).

V publikaci *„Preventing Crime: What Works, What Doesn't, What's Promising“*⁷ autoři (Sherman et al. 1997) pro potřeby svého přehledu efektivity programů prevence kriminality uvádějí i definici pojmu prevence kriminality, přičemž jejich hlavním kritériem je právě pozitivní efekt, který různá opatření mají na stav kriminality, bez ohledu na to, zda je právě snižování kriminality jejich hlavním cílem. Podle tohoto širšího pojetí je tedy pod pojem prevence

6 Autoři nepopírají, že i klasická opatření trestní represe mohou sloužit preventivním účelům, podle nich by ale měla být posuzována individuálně jako „trestní prevence“ (punitive prevention).

7 *Předcházení kriminalitě: co funguje, co nefunguje a co je slibné*; pozn. autora.

kriminality možno zahrnovat i opatření, která snižují kriminalitu, aniž by to bylo jejich záměrem, důraz je tu tedy kladen především na výsledek (srov. Sarnecki, 2005).

V **české literatuře** se lze také setkat s poměrně širokým vymezením. Podle Kuchty, Válkové a kol. (2005) je možno pod pojmem kriminální prevence „*zařadit souhrn strategií, které jsou zaměřeny především na ovlivňování samotných kriminogenních faktorů, tedy eliminaci, popřípadě alespoň omezování nepříznivého vlivu určitých jevů, aktivit a skutečností, vytvářejících podhoubí kriminality nebo ji doprovozujících (nezaměstnanost, chudoba, rozvrácené rodiny, prostituce, parazitizmus, absence hodnotových systémů, úpadek morálky, ryze konzumní styl života apod.)*.“ (s. 5)

Čeští autoři (Kuchta & Válková et al., 2005, s. 5; Novotný & Zapletal et al., 2001, s. 20) následně uvádějí různá pojetí prevence, z čehož vychází dělení prevence kriminality:

- z hlediska obsahu na **sociální prevenci**;
- z hlediska příležitosti na **situační prevenci**;
- z hlediska oběti na **viktimologickou prevenci**;
- z hlediska hlavních adresátů na **primární, sekundární a terciární prevenci**.

Obecně můžeme shrnout, že v uváděných zahraničních definicích, se klade do popředí především konečný efekt, který preventivní opatření mají na stav samotné kriminality. Čeští autoři kladou důraz především na rizikové faktory, které mohou (ale nemusí) kriminalitu způsobovat; je proto nevyhnutné, co nejpřesněji identifikovat tyto kriminogenní faktory a jejich skutečný „vztah“ k trestné činnosti. Příliš široké zaměření na obecně definované negativní jevy sice může vyvolat pozitivní společenské změny, ale reálný pokles trestné činnosti jimi způsobený může být jen nepatrný.

Všeobecně platí, že prevence kriminality se z hlediska adresátů, kontextu a typu užitých intervencí realizuje ve třech základních stupních jako primární, sekundární a terciární prevence kriminality. Toto nejznámější dělení prevence kriminality převzali v roce 1976 Brantingham a Faust (1976) ze zdravotnické prevence a užívá se dodnes:

- ◆ **Primární prevence kriminality** se týká obecné populace a míst nezatížených kriminalitou, a je zaměřena na potencionální kriminogenní faktory (kořeny delikvence, hlubší příčiny kriminálního jednání). Patří sem aktivity orientované na snižování příležitostí k páčání trestné činnosti bez bližšího vztahu k charakteristice pachatelů nebo potencionálních pachatelů. Primární prevence kriminality usiluje o odvrácení od kriminálního jednání a o aktivní podporu společensky akceptovaného chování.

***Příklad:** Obecná výchova zaměřená na osvojování si prospolečenských norem a vzorců chování, zabezpečení aut (mechanické zabezpečení proti odjezdu vozidel, vhodné par-*

kovací zóny, osvětlená a hlídaná parkoviště) nebo domů proti krádeži a vloupání (bezpečnostní zámky vyšší třídy, mřížky na oknech v přízemích, důsledné zamykání vstupních dveří), sousedské hlídky, pěší či motorizované hlídky policie/městské/obecní policie, mediální kampaně o prevenci kriminality a další.

- ◆ **Sekundární prevence kriminality** zahrnuje intervence vůči lidem, nebo místům, která byla identifikována jako riziková a náchylnější ke kriminalitě. Adresáti preventivních opatření bývají vymezeni konkrétněji (např. podle věku, teritoria, způsobu ohrožení, či dalších faktorů).

***Příklad:** Projekty, které jsou zaměřené na místa zatížená kriminalitou (zvyšování bezpečí na veřejných prostranstvích), práce s problémovou mládeží (aktivity umožňující smysluplné trávení volného času, nízkoprahová zařízení) a další.*

- ◆ **Terciární prevence kriminality** je zaměřená na pachatele, oběti trestných činů a místa, kde se už kriminalita odehrává. Cílem je zabránit páchání další trestné činnosti. Programy terciární prevence kriminality se snaží odradit pachatele od započaté kriminální kariéry, co do délky, závažnosti a frekvence páchání trestné činnosti. (van Dijk & de Waard, 1991, s. 484, Lab, 2000, Pease, 2002, s. 950, Crawford, 2007, s. 870)

***Příklad:** Resocializační, rehabilitační a léčebné programy pro pachatele a bývalé pachatele, případně využívání alternativních trestů a další.*

Tento přístup ke klasifikaci preventivních aktivit později upravili van Dijk a de Waard (1991) a klasické dělení na tři základní stupně rozšířili o rozdělení na situační prevenci, prevenci orientovanou na oběť a prevenci orientovanou na pachatele. Tato nová klasifikace byla inspirována zejména teorií „rutinních aktivit“ (**Routine Activity Theory – RAT**).⁸

Podle Cohena a Felsona (1979) je totiž možné tvrdit, že trestný čin se odehraje, pokud jsou zároveň přítomny tři základní elementy:

- je přítomen motivovaný pachatel;
- je dostupný vhodný cíl útoku;
- je přítomno něco nebo někdo, co nebo kdo trestný čin ulehčí, nebo naopak tam není nic nebo nikdo, co nebo kdo by mu zabránil.

Podle RAT tedy k trestnému činu dojde, pokud **pachatel**, který je připraven, je ochotný a schopný spáchat trestný čin se setkává, vyhledá nebo přivodí kriminální **situaci** zahrnující napadnutelný a atraktivní **cíl** (osoba nebo věc) v příznivém **prostředí** a za absence motivovaného a schopného **subjektu, který**

⁸ Lze se setkat i s dalším dělením prevence kriminality, které vychází právě z těchto dvou přístupů. Např. Sarnecki, J., (2005).

by trestnému činu zabránil (policejní patroly, bezpečnostní ochrana, přátelé, kamerový systém, či další faktory).

Z tohoto přístupu vychází i pozdější teorie „**Problem analysis triangle**“, podle níž je trestný čin možno chápat jako trojúhelník složený ze tří hlavních komponentů – oběť, pachatel a místo (Felson & Clarke, 1998). Odstraněním kteréhokoliv z těchto základních komponentů je možné trestnému činu předejít. Podle této teorie by se prevence kriminality měla realizovat změnou těchto základních komponentů.

Z uvedeného vyplývá, že při trestné činnosti hrají klíčové role **lidé, místa a situace**. Je proto potřeba, aby autoři strategií prevence kriminality zohledňovali všechny jmenované elementy/faktory (Criminal Justice Reform, 2010).

V souladu s těmito uvedenými klíčovými prvky lze najít i další dělení prevence kriminality, podle toho, na co se klade především důraz.

Britští kriminologové (Farrington, 2007, s. 602) rozlišují čtyři hlavní preventivní strategie:

Vývojová prevence (Developmental prevention, Risk-focused prevention), která se týká intervencí zaměřených na prevenci vývoje kriminálního potenciálu u jedince. Především jde o intervence zaměřené na rizikové a ochranné faktory vycházející ze studií lidského vývoje.

Komunitní prevence (Community prevention) zahrnující intervence zaměřené na změny společenských podmínek a institucí (rodina, vrstevníci, společenské normy, organizace), které mají vliv na delikvenci v místní komunitě.

Situační prevence (Situational prevention) zahrnující intervence zaměřené na prevenci přítomnosti trestné činnosti minimalizováním příležitostí a zvyšováním nebezpečí a obtížnosti pro pachatele.

Prevence prostřednictvím trestní justice (Criminal justice prevention), která zahrnuje tradiční strategie vykonávané orgány formální kontroly kriminality (policie, státní zastupitelství, soudy).

Jiné dělení (Criminal Justice Reform, 2010) rozlišuje preventivní strategie na:

Strategie zaměřené na lidi – sem řadíme sociální prevenci kriminality.

Strategie zaměřené na místo tzv. Crime Prevention through Environmental Design (CPTED, „environmentální design“, v České republice se lze setkat i s výrazem urbanistické plánování), které se týká míst a věcí „vytvořeného prostředí“, jež se může stát cílem kriminální aktivity nebo místem, kde se kriminalita odehrává. CPTED vychází z premisy, že špatně naprojektovaný (z hlediska bezpečnosti) prostor může poskyto-

vat příležitosti k páčání trestné činnosti (jde v podstatě o součást situační prevence kriminality).

Strategie zaměřené na situace (situační prevence kriminality).

I když některé z uvedených vymezení obsahu pojmu prevence kriminality represivní opatření nezahrnují a chápou je jako určitý „protiklad“ klasické prevence kriminality, je nutné zmínit, že represivní strategie v sobě rovněž obsahují prvky prevence. Pod pojmem **represivní opatření** rozumíme zejména sankci, která je uložena viníkovi za porušení určité právní normy. Základním typem trestné právní sankce je trest, který je pachateli ukládán jako důsledek za spáchání trestného činu. Preventivní dopad je jedním z hlavních účelů trestu a je realizován v různých rovinách. Prvky **terciární prevence** lze spatřovat zejména v souvislosti s působením na pachatele. To se projevuje jednak v tom, že trest, jako negativní důsledek kriminálního jednání, představuje újmu na právech a svobodách pachatele (je pro něj určitým zlem), což by mělo pachatele zastrašit a odradit ho od budoucí trestné činnosti (tzv. **individuálně preventivní funkce trestu**). Na straně druhé se preventivní působení trestu projevuje především v individuálním působení na pachatele, výkon trestu by měl zejména vést k převýchově pachatele a jeho reintegraci do většinové nekriminální společnosti. Nicméně ukládání trestů plní důležitou roli i v oblasti **primární prevence** kriminality. Už samotná hrozba trestu, jako konsekvence v případě spáchání trestného činu, by měla odradit potenciální pachatele (ostatní členy společnosti) od kriminálního konání (tzv. **generálně preventivní funkce trestu**). Na tomto místě lze také zmínit preventivní dopad kvality práce orgánů činných v trestním řízení. Obecná nedůvěra k orgánům formální kontroly kriminality, pocit nespravedlnosti a možnosti beztrestnosti mohou naopak nebezpečí delikvence zvyšovat.

Kromě pojmu prevence kriminality některé zdroje uvádějí i pojem **redukce kriminality** (crime reduction), (Criminal Justice Reform, 2010; Home Office, Crime Reduction, 2010). Tyto termíny jsou někdy užívány jako synonyma (Pease, 2002, s. 948). Redukce kriminality především splývá s terciární prevencí kriminality, protože hlavním účelem je snížit aktuální (existující) stav kriminality.

1.2 Základní druhy prevence kriminality

Ačkoliv se uvedené kriminologické teorie při dělení strategií prevence kriminality v některých směrech liší, z přehledu vyplývá, že dvě základní formy preventivních strategií tvoří sociální a situační prevence kriminality, kterým je věnován prostor níže. Jako samostatná forma je sem zařazena i viktimologická prevence, jejíž podstatou je předcházení trestné činnosti pomocí aktivní participace potencionálních (skutečných) obětí.

1.2.1 Sociální prevence kriminality

Sociální prevence kriminality (prevence kriminality prostřednictvím sociálního vývoje – Crime Prevention through Social Development, CPSD) zahrnuje dlouhodobé projekty zabývající se prvotními příčinami, které vedou ke kriminálnímu chování. V procesu socializace jedince (v rámci faktorů, které ho ovlivňují – výchova v rodině, ve škole, trávení volného času aj.) se tyto preventivní strategie snaží identifikovat **rizikové faktory** (zejména u dětí a mladých lidí), a jsou zaměřeny na vytváření **ochranných faktorů**, které by naopak potencionální riziko budoucího delikventního konání měly snížit.

Sociální prevence kriminality napomáhá při pochopení a osvojování si pozitivních společenských norem, hodnot a respektu k ostatním lidem a jejich majetku. Usiluje o to, aby lidé (jak ti, kteří nemají s dodržováním společenských norem problémy, tak i ti, kteří již některé normy či hodnoty společnosti narušují) jednali v rámci akceptovaných pravidel společenského soužití.

Strategie sociální prevence kriminality tedy prostřednictvím socializace a edukace pomáhají hlavně mladým lidem odolávat negativním tlakům ze strany vrstevníků a okolí a odmítnout delikventní a asociální vzorce chování.

Když uvažujeme o prevenci trestné činnosti, je potřeba rovněž pamatovat na fakt, že většina mladých lidí, kteří se nějakého delikventního chování dopustí v období dospívání (za rizikový věk považujeme období mezi 14–20 lety), od ní do dospělosti upustí. Klíčový rozdíl mezi osobami, které cestu trestné činnosti opustí, a které v ní pokračují, je schopnost vytvořit si pozitivní vazby na hlavní proud společnosti. (Mendel, 2002, s. 30, Farrington, 2007).

Rizikové (kriminogenní) faktory je možno definovat jako individuální a vnější činitele, které zvyšují riziko počátku výskytu, četnosti a trvání páchání trestné činnosti u jedince (Kadzin et al., 2007, Blatníková & Netík, 2008).

Je těžké určit, jaký je vliv jednotlivých faktorů, zda jsou určité jevy jenom příznaky asociálního chování, nebo takovéto chování přímo způsobují.

Výsledky výzkumů naznačují, že určité osobnostní charakteristiky, sociální podmínky a zkušenosti zvyšují pravděpodobnost, že se osoba v budoucnu dopustí trestné činnosti.

Například již nedostatečná prenatální péče (špatná strava, nedostatečná zdravotní péče, užívání návykových látek u matky, včetně alkoholu a tabáku) může vést k nízké porodní hmotnosti a dalším následkům, které mohou negativně ovlivnit fyzický a psychický vývoj dítěte.

Vědecké studie poukazují na to, že děti, které mají kognitivní problémy, zažívaly nedostatek péče v prvních letech svého života a jsou rodiči a učiteli označené jako „problémové“, jsou náchylnější k rizikovému chování včetně jednání/konání kriminálního (Waller & Weiler, 1984).

Škála rizikových faktorů, které mohou vést k asociálnímu vývoji a v konečném důsledku ke kriminálnímu jednání/konání, je velice široká. Jak už bylo řečeno, klíčovým pro potřeby prevence kriminality je zejména určení příčinného vztahu mezi těmito rizikovými faktory a kriminalitou.

Mezi kriminogenní faktory, které mohou vést k páčání trestné činnosti, Farrington (2007) řadí:

- ◆ **individuální rizikové faktory** (nízká inteligence a úroveň vědomostí, nízká schopnost empatie, impulzivita, hyperaktivita, nízká sebekontrola, neuvážené chování, vyhledávání senzací, špatné komunikační dovednosti, špatná schopnost řešit konflikty, neschopnost čekat na odměnu, nízká úroveň právního vědomí, nedostatečné mravní/etické zásady a jiné).
- ◆ **rodinné rizikové faktory**
 - asociální, případně kriminální chování rodičů/sourozenců (u dětí, které jsou ve své rodině svědky domácího násilí, je vyšší pravděpodobnost, že v budoucnu budou mít problémy se zákonem, kromě toho jsou náchylné aplikovat podobné způsoby chování vůči svému partnerovi),
 - velká rodina (snižování kvantity a kvality rodičovské péče může oslabit pouto mezi rodičem a dítětem),
 - nesprávná výchova (nízká kontrola ze strany rodičů, tvrdé tresty, nekonzistence výchovných postupů, nedostatečný zájem a chladný přístup k dítěti, problematická školní docházka, a to včetně neodůvodněného omlouvání dítěte ze školy, nedůslednost při výchově),
 - zanedbávání a zneužívání dítěte,
 - rodičovské konflikty, rozpad rodiny.
- ◆ **faktory socio-ekonomické** – nízký příjem rodiny, příslušnost k určité sociální skupině, bydlení ve „špatné“ čtvrti, časté stěhování rodiny, příslušnost k etnickým, sexuálním či náboženským minoritám a další. (Waller & Weiler, 1984)
- ◆ **pohlaví** – v důsledku biologických odlišností, jakož i vlivem sociálního určení, jsou muži agresivnější než ženy.

***Příklad:** Zvýšené riziko trestné činnosti lze tedy odhadovat zejména u jedinců s nižším než průměrným IQ, kteří mají poruchy učení, nebo jsou hyperaktivní, rychle se začínou nudit, často jsou nespokojení, hledají riskantní a nekonvenční zábavu. Nevhodně projevují své emoce, zejména když jsou rozzlobení nebo zklamaní. Často jim dělá obtíže řešit problémy logickým způsobem, krok za krokem. Je pochopitelné, že tito jedinci mívají víc problémů doma, ve škole nebo v zaměstnání. (Waller & Weiler, 1984 s. 9)*

Na druhé straně stojí **ochranné (protektivní) faktory**, které na jedince působí společně s rizikovými faktory v protikladném směru a tím snižují negativní vliv rizikových faktorů na kriminalitu. (Blatníková & Netík, 2008, s. 36)

Z výše uvedeného vyplývá, že delikvence velmi úzce souvisí s řadou dalších sociálních problémů a rizikové faktory, které mají vliv na výskyt kriminální kariéry, se téměř shodují s rizikovými faktory dalších forem rizikového chování dítěte.

„Programy prevence kriminality tedy mohou být součástí širších programů zaměřených na celou řadu problémů mladých lidí, jako je zneužívání návykových látek, problémy ve škole nebo těhotenství nezletilých. Přinejmenším teoreticky mohou být takové programy vysoce nákladově efektivní, neboť návratnost veškerých investic se rozšíří i mimo oblast snižování kriminality“. (Graham, 2005 s. 17)

Z hlediska hlavních adresátů se sociální prevence kriminality v zásadě realizuje v již zmíněných třech úrovních.

- ◆ Na **primární** úrovni je prevence zaměřená na celou (většinou nedelikventní) společnost nebo obecněji definovanou skupinu (mládež, obyvatelstvo určité oblasti a jiné), a projevuje se například *v rámci výchovy ve školách, v působení médií či v rámci běžného života se spoluobčany*. Úspěšnost primární prevence se pak projevuje v tom, jak velká část adresátů akceptuje většinový prosociální hodnotový systém a nestane se adresáty preventivních programů na sekundární či terciární úrovni, nebo adresáty represivních opatření.
- ◆ Na **sekundární** úrovni se preventivní programy zaměřují na osoby, u nichž existuje zvýšené riziko budoucího výskytu kriminální aktivity v důsledku intenzivnějšího působení rizikových faktorů (neúplná rodina, alkoholismus rodičů, špatné socio-ekonomické prostředí, příslušnost k etnické minoritě, nízký intelekt a jiné). Sekundární prevence kriminality usiluje o včasné rozpoznání rizikových faktorů a reaguje na to v podobě posilování/vytváření ochranných faktorů (*pomoc rizikovým rodičům, programy určené pro mladé lidi, kterým hrozí vyloučení ze školy,...*).
- ◆ Na **terciární** úrovni jsou to intervence zaměřené na osoby, které se už kriminality dopustily. Preventivní programy (mnohdy výrazně individuálně koncipovány) mají pomoci dohledu a nápravně-resocializačních,

reedukačních a reintegračních opatření zabránit pachatelům v další trestné činnosti. Nejdůležitějším hlediskem při terciární prevenci je nalezení rovnováhy mezi represí a prevencí (*rekvalifikační kurzy a pomoc při hledání zaměstnání po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, probační dohled,...*).

1.2.2 Situační prevence kriminality

Situační prevence (Situational crime prevention) (Clarke, 1997) zkoumá konkrétní okolnosti, za kterých přicházejí do kontaktu lidé mezi sebou a okolím, identifikuje zvláště nebezpečné kombinace a hledá specifická řešení pro dané situace. Situační prevence vychází z poznatku, že páchaní trestné činnosti má ze strany pachatelů nějaké vnitřní zákonitosti, a že to není činnost zcela náhodná a nepředvídatelná. Situační prevence vychází hlavně z teorie racionální volby (Rational Choice Theory – RCT), podle které před spácháním trestného činu pachatel zvažuje různé okolnosti, přičemž pro delikt se rozhodne pouze tehdy, jestliže klady jeho subjektivního vyhodnocení převáží nad zápory spáchání deliktu (Cornish & Clarke, 1986, 1998) a už zmíněné teorie „rutinních aktivit“ (RAT).

Na rozdíl od sociální prevence kriminality, preventivní strategie nevěnují pozornost samotnému pachateli, ale snaží se o minimalizaci příležitostí spáchat trestný čin (*hlídaná parkoviště, chráněné objekty, dozor o přestávkách ve škole, bezpečnostní kontroly na letištích, policejní hlídky v rizikových městských čtvrtích, kamerové systémy apod.*).

Příklad:

- **Žvýšení námahy** potřebné ke spáchání trestné činnosti (*udělat ji méně atraktivní*) (např.: *zabudování imobilizérů a dalších bezpečnostních proků do automobilů, kontrola vstupu do budov, fotografie na průkazech, bezpečnostní proky na průkazech a dalších dokumentech, ...*).
- **Žvýšení nebezpečí dopadení** (*kamerové systémy se záznamovým zařízením v centrech měst, kvalitní pouliční osvětlení, měřiče rychlosti na cestách*).
- **Snížení potenciálního výnosu z trestného činu** (*vyjímatelná autorádia, individuální označení věcí, důsledné kontroly zastaváren, ...*).
- **Snížení podnětů a svádění k trestné činnosti** (*odstranění důvodů konfliktů, regulace počtu lidí v hostincích, nevydávat na odiv finanční hotovost, dodržování bezpečnostních zásad, ...*).
- **Odstranění omluv pro trestnou činnost** (*instalace upozorňujících nápisů, zákaz prodeje alkoholu na určitých místech*).

Clarke a Eck (2003) ve své publikaci uvádějí 25 technik situační prevence, kterými je možné snížit příležitosti ke spáchání trestného činu.

V souvislosti se situační prevencí je možno zmínit i teorii přesunu kriminality (Displacement theory), která argumentuje tím, že odstranění příležitostí pro kriminalitu nebo změna situace, v níž se trestná činnost odehrává, má za následek spíše přesun kriminality než její prevenci. Znamená to, že aplikací preventivního opatření na určitém místě sice dojde k poklesu kriminality, ta se ale přesune (nebo rozptýlí) do míst hůře zabezpečených, nebo se může stát kriminalitou latentní.

Zastánci této teorie uvádějí pět hlavních způsobů přesunu: změna místa, časový posun, změna cíle, změna taktiky (způsobu páčání kriminality), nahrazení jednoho druhu trestné činnosti jiným. (Felson & Clarke, 1998)

1.2.3 Viktimologická prevence kriminality

Zvláštní druh preventivních aktivit (které se začaly vyvíjet v souvislosti s koncepcemi situační prevence) představují projekty zaměřené na ochranu možných obětí kriminality (tzv. viktimologická prevence; od slova *victim* – latinsky, *victim* – anglicky = oběť). Viktimologická prevence v sobě kombinuje prvky sociální a situační prevence kriminality. Jejím účelem je předcházet trestné činnosti za aktivní participace potencionálních obětí.

Tento typ prevence se rovněž realizuje ve třech základních stupních.

- ◆ **Primární** – základní osvěta, jak se má občan chovat, aby se nestal obětí trestné činnosti (*preventivní policejní přednášky ve školských zařízeních, upozornění pro nájemníky o uzamykání domovního vchodu, mediální kampaně, používání zámků na kola, ...*).
- ◆ **Sekundární** – zaměřená na skupiny lidí, u kterých existuje zvýšené riziko, že se stanou oběťmi trestné činnosti, zejména z důvodu charakteru jejich povolání (*obsluha čerpacích stanic, pracovníci nočních zábavních podniků, poštovní doručovatelé, řidiči městské hromadné dopravy, pracovníci bezpečnostních složek apod.*) nebo z důvodu příslušnosti či častějšího kontaktu s okrajovými skupinami obyvatel (*bezdomovci, prostitutky, drogově závislí apod.*) či přímo s delikventním prostředím (*speciální školení pro zaměstnance zaměřené na zoládání rizikových situací, kurzy sebeobrany*).
- ◆ **Terciární** – komplexní pomoc skutečným obětem, kromě jiných forem podpory je účelem snížit riziko, že se osoba stane opakovaně (opakovaná viktimizace) obětí trestného činu (*bezplatné právní služby, psychologické poradenství, azylové domy pro týrané ženy*).

Bez ohledu na označení, zařazení, či použité prostředky je hlavním úkolem všech preventivních strategií snaha o odstranění, resp. minimalizaci krimino-

genních faktorů (faktorů, které přímo vyvolávají nebo zvyšují výskyt kriminálního konání). Konkrétní preventivní programy, které z těchto teoretických koncepcí vycházejí, v sobě obvykle zahrnují prvky více strategií, jež se vzájemně prolínají a doplňují.

***Příklad:** Výstavba sportovních hřišť, která jsou v noci osvětlená v tmavé neudržované části obytné zóny, zejména na dřívě postavených sídlištích v husté zástavbě. Hřiště má jednak účel primárně sociálně preventivní, protože poskytuje zejména dětem a mladým lidem možnost efektivnějšího využití volného času a na straně druhé, v souladu s koncepcí situační prevence, večerní osvětlení umožňuje lepší kontrolu místa, čímž se v podstatě snižují příležitosti pro páchaní trestné činnosti. Toto opatření zároveň snižuje riziko, že se kolemjdoucí stanou obětí kriminality (viktimologická prevence). Jde samozřejmě jen o teoretický příklad, v případě konkrétních opatření je nutné dopředu počítat se všemi možnými dopady (například s přesunem kriminality atd.).*

1.3 Institucionální přístup k prevenci kriminality

1.3.1 OSN

Organizace spojených národů (OSN) se otázkou prevence kriminality zabývá poměrně dlouhou dobu. Vycházejíc z principů, zakotvených v Chartě OSN a Všeobecné deklaraci lidských práv, vypracovala OSN mnohé standardy a normy pro oblast prevence kriminality a trestní justice, jež se zabývají otázkami zacházení s odsouzenými, soudnictvím nad mládeží či restorativní justicí, ale rovněž prevencí.

Významnou roli při formulaci a přijímání těchto norem sehrávají **kongresy OSN o prevenci kriminality a trestní justici**, které se od roku 1955 konají v pravidelných pětiletých intervalech.⁹

Z dokumentů OSN v oblasti prevence kriminality je možno zmínit zejména tzv. Rijádkou směrnici – Směrnice OSN pro prevenci delikvence mladistvých (United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency) a Směrnici pro prevenci kriminality (Guidelines for the Prevention of Crime).

Rijádká směrnice (United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency – The Riyadh Guidelines) z roku 1990 obsahuje spíše obecná doporučení a poukazuje na celkovou důležitost prevence kriminality mladistvých. Podle směrnice by preventivní programy měly obsahovat hlavně hloubkovou analýzu problému, měla by být dobře definovaná zodpovědnost jednotlivých subjektů, zabezpečena koordinace aktivit ze strany vládních a ne-

⁹ Poslední kongres se uskutečnil v dubnu 2010 v Brazílském Salvadoru.

vládních subjektů, strategie by měly být založeny na prognostických studiích a měly by být nepřetržitě sledovány a vyhodnocovány, projekty by také měly obsahovat metody minimalizující příležitosti pro páčání trestné činnosti, a měl by být využit interdisciplinární přístup s širokým zapojením subjektů na všech úrovních.

Důraz by měl být kladen na preventivní přístupy usnadňující socializaci a integraci dětí a mladých lidí, zejména prostřednictvím rodiny, komunity, skupin vrstevníků, škol, odborné přípravy, pracovního prostředí a dobrovolnických organizací.

Směrnice dále obsahuje doporučení pro oblast sociální politiky, legislativy, trestní justice a výzkumu.

Za nejvýznamnější dokument OSN v oblasti prevence kriminality lze považovat **Směrnici pro prevenci kriminality** (United Nations Guidelines for the Prevention of Crime) z roku 2002, která obsahuje obecné standardy pro předcházení trestné činnosti. Směrnice už ve svém úvodu uvádí, že dobře plánované strategie prevence kriminality a viktimizace zvyšují bezpečnost a přispívají k udržitelnému rozvoji zemí. Směrnice tedy apeluje na širší pozitivní dopad úspěšných preventivních programů. Kromě zvýšení kvality života občanů pomáhá prevence šetřit finanční prostředky, které je nutné následně vynaložit v souvislosti s trestním řízením a ostatními náklady souvisejícími se zločinem a potrestáním. Tato směrnice se nezabývá preventivními aspekty trestní represe.

Pojmem **prevence kriminality** se ve směrnici rozumí strategie a opatření, která usilují o snížení rizika výskytu trestného činu a jeho potenciálního negativního efektu na jednotlivce a společnost, včetně strachu z kriminality tím, že ovlivňují různorodé příčiny jejich vzniku.

Jako základní přístupy k prevenci směrnice uvádí strategie, které:

- Podporují prosociální chování prostřednictvím sociálních, ekonomických, zdravotnických a vzdělávacích opatření. Zvýšená pozornost je přitom věnována dětem a mladým lidem a opatření se soustřeďují na rizikové a ochranné faktory spojené s kriminalitou a viktimizací (**sociální prevence kriminality**).
- Mění podmínky okolí, které ovlivňují páčání trestné činnosti, viktimizaci a strach z kriminality, vytvářením iniciativ, odborného posouzení a zapojením členů komunity (**lokální prevence kriminality**).
- Předcházejí výskytu trestné činnosti minimalizací příležitostí, zvyšováním rizika odhalení a zadržení a minimalizací výnosů pocházejících z trestné činnosti. Do této skupiny se řadí i prevence prostřednictvím „environmentálního designu“ a poskytování informací potencionálním a skutečným obětem (**situační prevence kriminality**).

- Předcházejí recidivě napomáháním sociální reintegrace pachatelů a prostřednictvím dalších preventivních opatření (**reintegrační programy – terciární prevence kriminality**).

Strategie prevence kriminality by měly být založené na multidisciplinárním přístupu k problematice zločinu, měly by se zejména týkat jeho hlavních příčin a vycházet z účinných a ověřených programů. Směrnice dále zdůrazňuje, že pro efektivní prevenci je nevyhnutelné zapojení široké škály subjektů (od státních orgánů, přes místní samosprávu, podnikatelský sektor až po komunitu a společnost konkrétní oblasti).

Prevence kriminality by měla být součástí všech důležitých sociálních a ekonomických programů, včetně těch, které se zabývají otázkami nezaměstnanosti, vzdělávání, zdravotnictví, bydlení, výstavby měst, chudoby a sociálního vyloučení. Mimořádný důraz by měl být kladen zejména na specifické komunity/minority, rodiny, děti a mladé lidi ohrožené delikvencí.

Aby byly programy udržitelné a efektivní, je potřeba soustavně vyhodnocovat, co je kde, a za jakých podmínek, účinné. Zvláštní pozornost směrnice věnuje doporučením v oblasti sociální a situační prevence a prevenci organizovaného zločinu.

Směrnice pro prevenci kriminality je samozřejmě poměrně obecným dokumentem, nicméně obsahuje řadu konkrétních doporučení k organizaci, plánování, řízení a obsahu preventivních aktivit, které vycházejí z teoretických poznatků i praktických zkušeností. Představuje určitý základní rámec i metodický nástroj realizace prevence, který by měl být v praxi jednotlivých států respektován. Z uvedeného vyplývá, že základní teoretické přístupy se promítají i do koncepcí prevence kriminality různých organizací.

Hlavním orgánem OSN, který se zabývá problematikou prevence kriminality je *Komise pro prevenci kriminality a trestní justici* (The Commission on Crime Prevention and Criminal Justice). Tato komise byla založena v roce 1992 *Ekonomickou a sociální radou OSN* a nahradila tak *Komisi pro prevenci kriminality a kontrolu*. Jejím úkolem je formulace a hodnocení mezinárodních strategií a doporučení v oblasti trestněprávních otázek včetně prevence kriminality.

Prioritními tématy, kterými se komise zabývá, jsou otázky mezinárodní strategie v boji proti zločinu na národní i mezinárodní úrovni, včetně organizovaného zločinu, ekonomické kriminality a praní špinavých peněz, prosazování ochranné funkce trestního práva, prevence kriminality ve městech, včetně násilí a trestné činnosti mladistvých, zlepšování efektivity a spravedlnosti v trestním soudnictví.

Členy komise je vždy 40 členských států OSN. Komise představuje pro členské státy fórum pro výměnu znalostí, zkušeností a informací v oblasti prevence kriminality a trestní justice, za účelem vytváření národních i mezinárodních strategií a identifikace priorit v boji proti zločinu. Při své činnosti komise spolupracuje i s dalšími institucemi zabývajícími se problematikou zločinu.

1.3.2 Evropský kontext

Právním základem pro preventivní aktivity na úrovni Evropské unie je článek 29 *Amsterdamské smlouvy*, jenž uvádí prevenci „organizovaného a jiného“ zločinu jako jeden ze způsobů, jak je možno zajistit ochranu občanů v oblasti svobody, bezpečnosti a spravedlnosti.

Do účinnosti *Amsterdamské smlouvy* (květen 1999) byly preventivní strategie na úrovni EU omezeny na prevenci organizovaného zločinu.

Závěry zasedání Evropské rady v Tampere v roce 1999 potvrdily význam vytvoření efektivních koncepcí prevence kriminality v EU.

Rozhodnutím Rady Evropské unie č. 2001/427/JHA ze dne 28. května 2001 byla založena *Evropská síť prevence kriminality*.¹⁰

Článek 1 tohoto dokumentu obsahuje i definici prevence kriminality. Přičemž do pojmu **Prevence kriminality** (předcházení trestné činnosti) „zahrnuje veškerá opatření, která mají přímým zamezením trestné činnosti nebo prostřednictvím politik a zásahů zaměřených na snížení možností páchat trestné činy a přičin trestné činnosti snižovat jak kvantitativně, tak i kvalitativně trestnou činnost a pocit nejistoty občanů nebo k tomuto snižování jinak přispět. Předcházení zahrnuje činnost veřejné moci, příslušných orgánů, orgánů činných v trestním řízení, místní samosprávy a specializovaných sdružení, která byla v Evropě vytvořena, soukromého sektoru, dobrovolných organizací, vědeckých pracovníků a veřejnosti, za podpory sdělovacích prostředků“. (Rozhodnutí Rady Evropské unie č. 2001/427/JHA, 2001, Článek 1)

Evropská síť prevence kriminality (*The European Crime Prevention Network – EUCPN*) je stálým orgánem, který se zabývá prevencí kriminality na evropské úrovni. Jejím hlavním cílem je přispívat k rozvoji různých aspektů prevence kriminality na úrovni Evropské unie a podporovat aktivity prevence kriminality na místní i národní úrovni členských, případně přidružených zemí EU. Pozornost je věnována zejména tradiční trestné činnosti, přičemž důraz je kladen na kriminalitu mladistvých, městskou kriminalitu a kriminalitu spojenou s drogami.

Členské státy jsou v síti zastoupeny svými jmenovanými reprezentanty. Česká republika je v *EUCPN* zastoupena prostřednictvím *Odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR* a zpráva o činnosti *EUCPN* je pravidelně předkládána Republikovému výboru pro prevenci kriminality.

10 Toto rozhodnutí bylo zrušeno a nahrazeno rozhodnutím 2009/902/SVV, ze dne 30. listopadu 2009, protože externí hodnocení Evropské sítě, provedené v letech 2008–2009, ukázalo na potřebu aktivnější účasti zástupců členských států na činnostech sítě. Za účelem posílení sítě nové rozhodnutí zavádí množství změn, které zahrnují například změnu ustanovení týkajících se kontaktních míst, sekretariátu, struktury a úkoly správní rady, včetně jmenování předsedy.

Mezi hlavní cíle sítě patří zejména:

- Vyhledávání osvědčených preventivních strategií a zprostředkování poznatků a zkušeností získaných členskými státy v oblasti prevence kriminality.
- Shromažďování a vyhodnocování informací o preventivních aktivitách.
- Zlepšování výměny informací v rámci sítě.
- Vytváření kontaktů a usnadňování spolupráce mezi členskými státy.
- Přispívání k rozvíjení preventivních strategií na místní a národní úrovni.
- Podpora aktivit v oblasti prevence kriminality organizováním seminářů a konferencí.

Každoročně za nejlepší projekt v oblasti prevence kriminality EUCPN uděluje *Evropskou cenu za prevenci kriminality* (*The European Crime Prevention Award – ECPA*).

Každý rok mohou v rámci stanoveného tématu členské státy do soutěže přihlásit jeden projekt. Vítězný projekt kromě certifikátu a trofeje získá i finanční odměnu ve výši 20 000 €.

Jako jeden ze způsobů, jak zajistit efektivní výměnu informací v oblasti prevence kriminality, bylo stanoveno zřízení a udržování vlastní internetové stránky sítě. Na stránce <http://www.eucpn.org> jsou pravidelně zveřejňovány a aktualizovány zprávy a další užitečné informace, zejména přehled osvědčených postupů v oblasti prevence kriminality. Stránka také obsahuje strategie prevence kriminality některých členských států včetně České republiky.

Otázkou prevence kriminality se dlouhodobě zabývá i **Rada Evropy**. Za tímto účelem byl v roce 1958 zřízen Evropský výbor pro problémy související s kriminalitou (*The European Committee on Crime Problems, CDPC*).¹¹ Z pověření Výboru ministrů nese tento orgán odpovědnost za dohled a koordinaci činností Rady Evropy v oblasti prevence kriminality a kontroly trestné činnosti.

Během své existence kromě jiného výbor vypracoval množství konvencí a jiných dokumentů, které se týkají i problematiky prevence kriminality.

11 http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdpc/default_en.asp.

1.4 Vybrané příklady programů prevence kriminality ze zahraničí a jejich efektivita

Většina prezentovaných kriminologických teorií, které se zabývají příčinami trestné činnosti a prevencí kriminality, v podstatě vychází se stejného empirického základu. Není proto neobvyklé, že navzdory uvedeným rozdílům mezi jednotlivými teoretickými přístupy jsou si navrhovaná praktická opatření z těchto různých teorií vycházející velmi podobná.

Ale ani jasně teoretické východisko nemůže zaručit, že konkrétní preventivní opatření bude v praxi skutečně účinné. V oblasti prevence kriminality platí (stejně jako v jiných oblastech), že ke snížení kriminality dobrý úmysl nestačí. V případě programů prevence kriminality je nevyhnutelné sledovat, jestli vyvolávají požadovaný efekt a zda (nemalé) finanční prostředky vynaložené na preventivní programy není vhodnější investovat jinam.

Jestli opatření/program skutečně působí tak, jak bylo očekáváno, lze ověřit jen následným podrobným zkoumáním a hodnocením jeho efektu.

Proces hodnocení preventivní intervence se nazývá evaluace. **Evaluaci** můžeme obecně definovat jako: „*systematický sběr, analýzu a interpretaci informací o tom, jak preventivní intervence působí a jaké účinky může mít. Získané informace by se pak měly využít při rozhodování o tom, jak intervenci zlepšit, jestli ji rozšířit, nebo s ní přestat*“ (EMCDDA, 1998, s. 9)

Pouze dobře připravená a kvalitně provedená evaluace může přinést hodnověrné a validní výsledky informující o tom, jak konkrétní program doopravdy funguje.¹²

V oblasti prevence kriminality je z hlediska typu užitého výzkumu za nejspolehlivější považovaný tzv. experimentální typ evaluace (Welsh & Farrington, 2001).

Tento typ evaluace předpokládá použití experimentální (která se podrobila preventivní intervenci) a kontrolní (bez preventivní intervence) skupiny vybrané náhodným výběrem, u kterých hodnotíme (měříme) stav před a po provedení intervence (případně také v jejím průběhu). Na závěr pak porovnááme výsledek (rozdíl) dosažený u obou skupin (Miovský, Kubů & Miovská, 2004).

Programy prevence kriminality by měly být založeny na přesvědčivých důkazech o jejich efektivnosti. Ačkoliv se zdá, že hlavně co se týče programů financovaných z veřejných prostředků, měly by být evaluace hodnotící dopad programů samozřejmostí, opak je většinou pravdou. Evaluace se provádějí jen zřídka (Welsh & Farrington, 2005). Je možno se setkat s názory, že jsou drahé a vlastně nejsou ani potřebné. Při mnoha programech se pozitivní dopad

12 Na druhé straně je samozřejmě nezbytné, aby i hodnocený program byl dobře připravený. Program musí mít jasně stanovené cíle i postup, jak má být těchto cílů dosaženo.

považuje za samozřejmý výsledek a tvůrci jsou přesvědčeni o jeho účinnosti. V jiných případech může docházet k převzetí populárních modelů programů, ačkoliv jejich pozitivní výsledky nebyly prokázány.

I dobře míněné programy mohou být škodlivé a rigorózní evaluace se zdá být jediným způsobem, jak to odhalit a opravit. (Petrosino, Turpin-Petrosino & Finckenauer, 2000).

1.4.1 Příklady neefektivních programů prevence kriminality

Ukázkovým příkladem jsou tzv. programy – „**Scared Straight**“.¹³ Program tohoto typu vznikl v 70. letech v USA (New Jersey) a jeho obsahem jsou návštěvy vězení organizované pro problémovou mládež. Mladí se ve vězení setkávají s odsouzenými, odpykávajícími si doživotní trest, kteří jim vypráví o svém životě se zločinem a jeho důsledcích. Podstatou programu je **zastrašování**, které má působit preventivně v tom smyslu, že ukázkou realistického vězeňského prostředí by se mělo mladým lidem zabránit v páchání trestné činnosti v budoucnu ze strachu z možných důsledků v podobě trestu.

Popularitu si tento program získal i díky stejnojmennému televiznímu dokumentu z roku 1979. Dokument vyhrál několik televizních a filmových cen a mimo jiné se v něm tvrdí, že 80 % z více než 8 000 mladých lidí, kteří podstoupili program, se v budoucnu nedopustilo trestné činnosti.¹⁴ Toto sdělení mělo za následek, že obdobné programy začaly být masově zaváděny nejen v USA, ale i dalších zemích. Navzdory velké popularitě, evaluace ukázaly, že program není vůbec efektivní¹⁵ v oblasti prevence kriminality.

Ze systematického přehledu evaluací programů typu „Scared Straight“ (Petrosino et al., 2000) dokonce vyplynulo, že programy tohoto typu nenapomáhají při redukci kriminality, ale spíše škodí. Evaluací většiny programů bylo zjištěno, že vyšší procento pachatelů pochází ze skupiny, která program podstoupila, než ze skupiny kontrolní, která se ho neúčastnila.

Nabízí se možné vysvětlení, že negativní efekt programu může být způsoben tím, že mladí potencionální pachatelé shledají věznice jako atraktivní prostředí, kde si mohou najít přátele a získat nové dovednosti, neakceptovatelné v „normální“ společnosti. (Petrosino et al., 2000, s. 366).

Z výsledků výzkumů je tedy možné dovodit závěr, že programy tohoto typu spíše odčerpávají finanční prostředky, které by mohly být efektivněji investovány do účinnějších programů. Avšak i navzdory prokázanému negativnímu efektu, programy typu „Scared straight“ stále v USA pokračují a pokusy o jejich zastavení se setkaly s odporem.

13 Z anglického „scare 'em straight“ volně přeloženo jako „nažeňte jim strach“ pozn. autora.

14 V roce 1999 byl natočen další dokument o tomto programu, který hodnotil jeho efektivnost ve stejně pozitivním duchu.

15 Pozitivní výsledky nebyly prokázány ani u jiných programů založených na zastrašování.

Jejich zastánci argumentují například tím, že výsledky evaluací mohou být zkreslené,¹⁶ lidé program milují¹⁷ a že program má, kromě redukce kriminality mladých delikventů, pozitivní vliv i na vězně.¹⁸

Dalším často uváděným příkladem neefektivního projektu je například preventivní program **DARE** (Drug Abuse Resistance Education). Jde o program prevence zneužívání návykových látek a prevence násilné kriminality, vyvinutý na počátku 80. let v USA, odkud byl převzat do více než 50 zemí. Policista, který vede lekce, má jako pozitivní příklad učit žáky, jak odolávat negativnímu tlaku ze strany vrstevníků a okolí.

DARE je jeden z mála preventivních programů kriminality, který byl důsledně evaluován. Nicméně výsledky evaluací byly velice rozporuplné. Navzdory obecné spokojenosti účastníků s programem nebylo prokázáno snížení kriminality a zneužívání návykových látek mezi studenty. Studie porovnávající studenty, kteří prošli programem s těmi, kteří nikoli, ukázaly, že míra delikvence a užívání drog je u obou skupin v podstatě stejná. Dokonce studenti, kteří prošli programem, užívali marihuanu častěji než kontrolní skupina (Shaw, 2004). V roce 2001 byl program DARE Ministerstvem zdravotnictví USA zařazen do kategorie „neúčinný“, a byly mu odňaty federální zdroje. I přesto je však program nadále rozvíjen s pocitem, že se alespoň něco děje v oblasti prevence kriminality a zneužívání návykových látek.

Proč se i neefektivní programy nadále realizují?

U obou programů zmíněný paradox může být způsoben mylnou domněnkou, o vyšší účinnosti rázných, na první pohled efektivních akcí, v porovnání s intervencemi, které nepřinášejí okamžitý výsledek.

Dalším silně působícím faktorem může být nedostatečná komunikace mezi evaluátory a realizátory programu, a tím nedostatečné zohlednění výsledků evaluace osobami, které preventivní programy uvádějí do praxe (Petrosino et al., 2000).

Z uvedeného vyplývá, že některé iniciativy v oblasti prevence kriminality nefungují. Na druhé straně evaluace také prokázaly, že mnoho programů je efektivních.

16 Jako zkreslené se spíše jeví evaluace programu, které prokázaly úspěšnost programu (tedy snížení počtu zatčení u mladých delikventů, kteří program podstoupili). Tyto evaluace byly totiž dělány bez porovnání s kontrolní skupinou. Při porovnání se ale ukázalo, že tento pokles je možné sledovat i bez programu. Možným vysvětlením může být dospívání mladých delikventů a přirozený odklon od trestné činnosti.

17 Výsledky průzkumů názorů na program mezi rodiči, mladistvými či veřejností vycházely ve většině případů velice pozitivně.

18 Což nebylo zohledněno v evaluacích.

1.4.2 Příklady efektivních programů prevence kriminality

V roce 1996 byl v USA proveden systematický přehled¹⁹ více než 500 evaluací programů prevence kriminality pro účely vyhodnocení efektivity grantů, poskytnutých Ministerstvem spravedlnosti USA k podpoře prevence kriminality (Sherman et al., 1997).

Sherman a jeho kolegové (1997) na základě „metodologické čistoty“, vědecké síly a věcných výsledků evaluací zařadili hodnocené programy do čtyř základních kategorií:

1. **Programy, které fungují** – do této kategorie autoři zařadili programy, u nichž si byli dostatečně jisti, že fungují při snižování kriminality, nebo rizikových faktorů na kriminalitu působících. Patřily sem programy, u nichž je odůvodněná pravděpodobnost, že budou účinné v tom druhu podmínek, za nichž byly hodnoceny, a za nichž by mělo být možno poznatky zevšeobecnit na obdobné prostředí v jiných místech a jiné době.
2. **Programy, které nefungují** – sem naopak byly zařazeny programy, u nichž evaluace prokázaly, že za stejných podmínek jako v předchozím případě nejsou účinné při snižování kriminality.
3. **Programy, které jsou slibné** – sem řadili programy, u nichž je míra jistoty vyplývající z dostupných poznatků příliš nízká na to, aby bylo možno na jejich základě činit zevšeobecnující závěry, ovšem u nichž určité empirické poznatky umožňují předvídat, že další výzkum prokáže, že v oblasti prevence kriminality fungují.
4. **Programy s neznámým efektem** – do této poslední kategorie byly zařazeny programy, které na základě autory stanovených kritérií nebylo možno přiřadit pod žádnou z výše uvedených kategorií.

Kromě tohoto dělení byly programy zkoumány v rámci sedmi kategorií zohledňujících obsahové zaměření a cílovou skupinu konkrétních projektů: komunita, rodina, škola, místa, policie, činnost orgánů činných v trestním řízení po zatčení pachatele.

Co se týče kategorie programů realizovaných ve školním prostředí, Sherman a jeho kolegové (Gottfredson, 1997) dospěli k závěru, že ve snižování trestné činnosti a delikvence u dětí, za účinné lze považovat:

¹⁹ Systematický přehled je možné obecně definovat jako souhrn všech dostupných původních studií (publikovaných i nepublikovaných), které jsou vhodné pro zodpovězení určité otázky. Studie jsou do přehledu zařazeny podle předem stanovených kritérií. Tento postup se řadí do kategorie tzv. sekundárního výzkumu a je opakovatelný.

- ◆ **Programy, které jsou zaměřeny na dobré vedení a organizaci ve škole – zvyšování kvality práce ve třídách, v nichž se děti cítí podporovány jak po stránce citové, tak vzdělávací.**

***Příklad:** „Projekt efektivních škol“ (The Effective Schools Project), který zavedl opatření ke zlepšení srozumitelnosti pravidel a jednotnosti při jejich prosazování, spolupráci při učení, častou kontrolu práce žáků, rozšíření okruhu mimoškolních aktivit, zvyšování motivace a účasti ve vztahu k volbě povolání. Evaluace ukázaly po dvou letech výrazné snížení trestné činnosti u účastníků.*

„Výzkum o účinnosti školství celkově ukazuje, že školy charakteristické vysokou kvalitou práce ve třídách, dobrým vedením a organizací, a v nichž se děti cítí podporovány jak po stránce citové, tak vzdělávací, nejlépe chrání své žáky před osvojením si kriminálního chování“. (Graham, 2005 s. 24)

- ◆ **Programy, které jsou zaměřeny na vyjasnění a spravedlivé uplatňování pravidel týkajících se chování ve škole. Sem možno zařadit celoškolní programy proti šikaně.²⁰**

***Příklad:** „Projekt prevence šikanování“, který byl poprvé spuštěn v Norsku na počátku devadesátých let. Projekt se později opakoval i v jiných zemích. Ve všech případech došlo k výraznému snížení šikany na školách. V případě Norska došlo rovněž ke snížení protispolečenského chování a rizika viktimizace i mimo školu. Tento program zahrnoval například poradenství a podporu učitelům, vytvoření jasných pravidel proti šikaně, podporu obětí a jejich povzbuzování při oznamování šikany, zlepšený dohled o přestávkách a aktivní zapojení rodičů (Přehled znalostí o násilí mezi mládeží, 2006, s. 46).*

- ◆ **Dlouhodobé programy zaměřené na trénink sociálních dovedností (tzv. Life Skills Training) – zlepšování sebeovládání, trénink zvládání stresu a problémových situací, zlepšování procesu rozhodování a komunikačních dovedností.**

***Příklad:** Americký program zaměřený na žáky první a druhé třídy základních škol, tzv. „Hra na dobré chování“ (Good Behaviour Game). Tento program si kladl za cíl především pomoci dětem přizpůsobit se školnímu prostředí a omezit agresivní chování. Touto strategií se podařilo celkově zlepšit chování mezi žáky a získat troje pozitivní výsledky zejména mezi chlapci, kteří při nástupu do první třídy byli velice agresivní. V roce 1999 byla upravená verze tohoto programu (Taakspel) zavedena i ve 13 školách v Rotterdamu a Amsterdamu. Žáci byli ve skupinách zapojeni do formulace vlastních třídních pravidel a v zájmu získání společných odměn měli aktivně participovat na*

²⁰ Šikanu lze považovat za rizikový faktor pro vývoj kriminálního konání u jedince. U dětí, které šikanují ostatní, je zvýšené nebezpečí, že se v budoucnu dopustí i násilné trestné činnosti, a také je u nich vyšší pravděpodobnost, že vychovají děti, které budou samy šikanovat jiné (Farrington, 1993).

jejich dodržování. Ve srovnání s kontrolní skupinou bylo u dětí, které měly na začátku programu problémy s chováním, dosaženo pozitivních výsledků.

Programy budování klidu (Peace Builders Programs) jsou programy specializované na zlepšení sociálních dovedností a snížení agresivního chování. Cílovou skupinu tvoří děti od mateřské školy až po pátou třídu základní školy. Místo tradiční výuky se programy zaměřují na zlepšování školního prostředí a školní atmosféry.

Ždůrazňují a prosazují pět základních principů:

- chválit žáky,*
- vyhýbat se ponižování,*
- vyhledávat moudré osoby jako přátele a rádce,*
- ušímat si křivd a napravovat je,*
- napravovat veškeré nespravedlnosti (Mendel, 2002).*

I když má prostředí školy nepochybně vysoký potenciál v prevenci kriminality dětí, základním faktorem ovlivňujícím proces socializace dítěte je prostředí rodiny, ve které vyrůstá. Zahraniční zkušenosti prokázaly, že čím dříve se s preventivním působením na děti začne, tím vyšší naději na úspěšnost preventivní program má. Sherman (1997) uvádí, že nejslibnější výsledky v oblasti prevence kriminality vykazují programy návštěv v domácnostech. V jejich rámci vyškolené a zainteresované osoby, obvykle zdravotní sestry, pečovatelky či sociální pracovníci poskytují podporu, pomoc a někdy i školení rodičům malých dětí. Tyto programy shodně vykazují pozitivní dopady na kriminalitu či kriminálně rizikové faktory.

Do kategorie programů zaměřených na rodinné prostředí, které v oblasti prevence kriminality fungují tedy podle Shermana (1997) lze zahrnout (kromě rodinných terapií pro delikventní a nedelikventní mládež) dlouhodobé a časté návštěvy v rodinách kombinované s předškolním vzděláváním dětí. Takovéto návštěvy nejenom napomáhají snižovat pozdější delikvenci samotných dětí, ale pozitivně působí i na případnou kriminalitu rodičů a pomáhají předcházet zneužívání a zanedbávání dítěte (přičemž tyto jevy, které v souladu s výše uvedeným, můžeme považovat za jedny z rizikových faktorů, které později mohou na trestnou činnost dětí mít zásadní vliv).

Jako příklady úspěšných programů zaměřených na děti v jejich prvních čtyřech letech života (tzv. **Programy pro rané dětství** – Early Childhood Programs) lze zmínit například „**výzkumný program pro rozvoj rodiny**“ (Family Development Research Program – SFDRP), realizovaný v Syracuse v New Yorku, který pracoval se 108 rodinami s nízkými příjmy. Pracovníci programu často navštěvovali rodiny na začátku a v průběhu těhotenství matky a poskytovali dětem kvalitní péči i v předškolním věku. Když tyto děti dosáhly 13 až 16 let, pouze 1,5 procenta z nich mělo uložené podmíněčné tresty v porovnání se 17 procenty mladistvých z kontrolní skupiny, kterým nebyly poskytnuty žádné služby“ (Mendel, 2002). Jako úspěšný byl vyhodnocen i velmi často citovaný

Předškolní program Perry (Perry Preschool Program) z Ypsilanti v Michiganu, který prokázal, že intenzivní a vysoce kvalitní vzdělávací programy pro velmi malé děti mohou být velmi účinným nástrojem prevence případné budoucí trestné činnosti. Celkem 58 černošským dětem z rodin z nízkých společensko-ekonomických vrstev byla v šedesátých letech poskytnuta velmi kvalitní předškolní výchova a pro jejich matky byla realizována další sociální pomoc specializovanými pracovníky. Evaluace ukázaly, že před dosažením 27 let bylo v porovnání s kontrolní skupinou zatčeno pětkrát méně účastníků tohoto programu v porovnání s vrstevníky, kteří se programu neúčastnili. Analýza přínosů a nákladů, založená na těchto výsledcích evaluací, prokázala návratnost více než 7 dolarů za každý 1 dolar na intervenci vynaložený. Tento „mnohonásobný užitek z Perryho předškolního projektu přiměl pojišťovny k financování podobných programů vzhledem k jejich dlouhodobé investiční návratnosti (tj. u účastníků je vyšší pravděpodobnost, že si povedou dobře ve škole, najdou si dlouhodobě stabilní zaměstnání a pořídí si tedy dům a automobil)“ (Graham, 2005, s. 20)

Uvedené závěry potvrzuje i další systematický přehled efektivity programů prevence kriminality. Welsh a Farrington (2005) ve své publikaci sumarizují výsledky 13 systematických přehledů, které byly realizovány předními odborníky v oblasti prevence kriminality. Tematicky se tyto přehledy týkaly efektivity programů prevence kriminality zaměřených na čtyři hlavní oblasti – rizikovou mládež/děti, pachatele, oběti a místa, vysoce zatížené kriminalitou. Co se týče programů zaměřených na trénink sociálních dovedností dětí, výsledky prokázaly pozitivní efekt téměř u poloviny zkoumaných hodnotících studií (z 55). I když při měření efektivity programů zaměřených na vzdělávání rodičů dětí mladších 3 let se tento typ intervencí ukázal jen jako slibný, autoři argumentují, že to může být způsobeno právě nedostatkem vědecky hodnověrných evaluací, které by prokázaly převažující pozitivní efekt.

V literatuře se můžeme setkat i s množstvím dalších preventivních programů (účinných či slibných), které jsou zaměřeny na snižování kriminality a eliminaci rizikových faktorů. Aby byla preventivní intervence účinná, měla by v sobě kombinovat více strategií a přístupů, zaměřených na větší množství rizikových faktorů.²¹

Nejefektivnějšími se jeví programy budované na **partnerství rodiny a školy** jako dvou základních zdrojů socializace a neformální kontroly. Preventivní programy by tedy měly v sobě zahrnovat kombinaci prvků jako: trénink sociálních dovedností, vzdělávání a trénování rodičů, předškolní péče a vzdělávání dětí (Farrington, 2007, s. 623; Přehled znalostí o násilí mezi mládeží, 2006, s. 103).

21 Příliš jednostranné zaměření může být někdy dokonce důvodem neúspěchu preventivní intervence, na druhé straně ale příliš obecné vymezení cílů vede ještě k větším problémům a podstatně je ztížena hlavně možnost evaluace efektu programu.

Takovéto širě zaměřené intervence vyvolávají pozitivní efekt ve více oblastech a jsou i nákladově efektivnější než opatření zaměřená výlučně na prevenci kriminality (Hawkins & Catalano, 1992).

Naději na úspěch také zvyšuje systematické dlouhodobé uplatňování programů v různých stádiích vývoje jedince (od raného dětství až po dospělost).

Výše uvedené programy je možné spíše posuzovat jako ilustrativní příklady toho, co v oblasti prevence kriminality funguje (resp. nefunguje).²² Většina uvedených programů byla totiž realizována a hodnocena v USA, přičemž rozdíly mezi tamním a zdejším prostředím jsou zcela evidentní.²³

22 Důvodem zařazení právě těchto programů bylo, že jako jedny z mála byly důsledně evaluovány.

23 Například rozšíření držení střelných zbraní, multietnické složení obyvatelstva měst, odlišný přístup k zneužívání drog a mnoho dalších.

2 Prevence kriminality v ČR

JUDr. Michaela Štefunková, Ph.D.

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF a VFN v Praze, Klinika adiktologie

V České republice byly institucionální podmínky pro rozvoj preventivní politiky vytvořeny v roce 1993, kdy byl zřízen *Republikový výbor pro prevenci kriminality*. V roce 1996 byly poprvé na prevenci kriminality vyčleněny finanční prostředky a hlavním pilířem preventivní činnosti se stal **Program prevence kriminality na místní úrovni** (dále jen „Program“), který je realizován samosprávami obcí za přispění státní účelové dotace. Hlavní charakteristikou období 1996–2007 bylo budování systému prevence kriminality včetně jeho organizačního, personálního, informačního a finančního zabezpečení. Vytvořený systém se opírá o preventivní programy resortů zastoupených v Republikovém výboru, o programy prevence kriminality na místní úrovni, o výzkumnou, analytickou, vyhodnocovací a preventivní činnost Ministerstva vnitra a Policie ČR, o spolupráci s nestátními neziskovými organizacemi a se subjekty podnikajícími zejména v oblasti situační prevence.

V letech 1996 až 2003 byly realizovány *Programy* zpočátku pouze ve větších městech s počtem obyvatel nad 30 tisíc, od roku 1999 i v menších městech. Od roku 2004 do současnosti je realizován program **Partnerství**, který umožňuje podporovat preventivní aktivity i v malých obcích – počet obyvatel nehraje roli, klíčový je rozsah bezpečnostního problému. Od roku 2006 se do realizace *Programu* zapojily také kraje. V programu Partnerství byla také posílena partnerská role Policie ČR, a to zejména při identifikaci problémů a v jejím aktivním zapojení do preventivních aktivit a do rozhodovacích procesů na všech úrovních.

V současnosti spadá problematika prevence kriminality primárně pod resort *Ministerstva vnitra ČR* do oblasti *Bezpečnost a prevence*.

Prevence kriminality je zde definována jako soubor nerepresivních opatření, tedy veškeré aktivity, vyvíjené státními, veřejnoprávními i soukromoprávními subjekty, směřující k předcházení páchání kriminality a snižování obav z ní. Patří sem opatření, jejichž cílem či důsledkem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality a jejich následků, ať již prostřednictvím omezení kriminogenních příležitostí, nebo působením na potenciální pachatele a oběti trestných činů. Jedná se o opatření sociální prevence, situační prevence, včetně informo-

vání veřejnosti o možnostech ochrany před trestnou činností a pomoci obětem trestných činů. Zdůrazněno je zde také, že prevence kriminality úzce souvisí s prevencí dalších sociálně patologických jevů (rizikového chování), zejména nejružnějších forem závislostí. Vzhledem k velkému rozsahu příčin trestné činnosti zasahují preventivní opatření do mnoha oblastí veřejného života, např. do oblasti sociální, zaměstnanosti, vzdělávání, osvětové, trávení volného času, krizové intervence či urbanistického plánování. Její nezastupitelný význam je stále častěji zohledňován i v rámci trestní politiky, např. formou odklonů,¹ či alternativních trestů k trestu odnětí svobody. Prevence kriminality je vedle represivních nástrojů součástí trestní politiky státu.

Podle definice ministerstva je **preventivní politika** součástí bezpečnostní politiky státu a představuje ofenzivní strategii kontroly kriminality, jež spoléhá především na nerepresivní prostředky. Zabývá se eliminací sociálně patologických jevů a snižováním motivů a příležitostí k páčání trestných činů. Okruh subjektů preventivní politiky zahrnuje mimo orgány činné v trestním řízení – systém justice: policie, státní zastupitelství, soudy a vězeňství (které ovšem nehrají hlavní roli), i další instituce – např. nerepresivní orgány veřejné správy, zájmová sdružení občanů, církve, podnikatelské subjekty a jednotlivé občany.

Tři hlavní okruhy prevence v ČR jsou:

Sociální prevence, která představuje aktivity ovlivňující proces socializace a sociální integrace a aktivity zaměřené na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, jež jsou považovány za klíčové příčiny páčání trestné činnosti. Sociální prevence je z tohoto pohledu součástí sociální politiky.

Situační prevence (zaměřena zejména na majetkovou trestní činnost), vychází z toho, že určité druhy kriminality se objevují v určité době, na určitých místech a za určitých okolností. Prostřednictvím opatření režimové, fyzické a technické ochrany včetně urbanistického plánování se snaží kriminogenní podmínky minimalizovat. Těžiště odpovědnosti za opatření situační prevence nesou především občané a obce a v rámci vymezených kompetencí i Ministerstvo vnitra, respektive Policie ČR.

Jako samostatný speciální druh prevence se při tomto dělení objevuje **prevence viktinnosti a pomoc obětem trestných činů**, založená na konceptech bezpečného chování, diferencovaného s ohledem na různé kriminální situace a psychickou připravenost ohrožených osob. V praxi se jedná o skupinové i individuální zdravotní, psychologické a právní poradenství, trénink v obranných strategiích a propagaci technických možností ochrany před trestnou činností. Užívají se metody sociální i situační prevence, a to podle míry ohrožení na

1 Narovnání a podmíněné zastavení trestního stíhání.

primární, sekundární i terciární úrovni. Hlavním cílem je mimo jiné aktivní zapojování občanů do zvyšování vlastní bezpečnosti i bezpečí svého okolí.

Co se týče základních stupňů prevence:

Těžiště **primární prevence** spočívá v rodinách, ve školách a v lokálních společenstvích a jde především o výchovné, vzdělávací, volnočasové, osvětové a poradenské aktivity, zaměřené zejména na nejširší veřejnost. Zvláštní pozornost je věnována pozitivnímu ovlivňování dětí a mládeže (využívání volného času, možnosti sportovního využití).

Sekundární prevence se zabývá rizikovými jedinci a skupinami osob, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli nebo oběťmi trestné činnosti (a rizikovými lokalitami). Hlavním cílem je změnit nepříznivé socioekonomické prostředí, které toto nebezpečí vyvolává. Na této úrovni je pozornost rovněž věnována i sociálně patologickým jevům (např. drogové a alkoholové závislosti, záškoláctví, gamblerství, povalečství, vandalismus, internetnické konflikty, dlouhodobá nezaměstnanost) a příčinám kriminogenních situací.

Terciární prevence spočívá v resocializaci kriminálně narušených osob (pracovní uplatnění vč. rekvalifikace, sociální a rodinné poradenství, pomoc při získávání bydlení a jiné). Jejím cílem je udržet dosažené výsledky předchozích intervencí a rekonstrukce nefunkčního sociálního prostředí.

Odpovědnost za oblast primární a sociální prevence spadá do působnosti rodiny, obce a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Sekundární a terciární prevence je s ohledem na odbornou náročnost jednotlivých aktivit záležitostí resortu Ministerstva práce a sociálních věcí a v některých souvislostech i Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva zdravotnictví. Ve specifické části populace působí i Ministerstvo obrany.

Celkově je v České republice prevence kriminality organizována na třech úrovních:

- 1. Na meziresortní úrovni** těžiště spolupráce spočívá ve vytváření preventivní politiky vlády ve vztahu k tradiční (obecné) kriminalitě a koordinace preventivních činností jednotlivých resortů zastoupených v Republikovém výboru.
- 2. Na rezortní úrovni** – programy prevence kriminality vycházejí z věcné působnosti jednotlivých ministerstev. Ústřední orgány státní správy zastoupené v Republikovém výboru se podílejí na jeho činnosti a na realizaci úkolů, stanovených ve Strategii prevence kriminality na příslušné období,² kromě toho rozvíjejí také vlastní preventivní programy,

2 Strategii prevence kriminality schvaluje vláda vždy na čtyři roky, blíže k aktuální strategii viz kapitola 2.1.

kteří obohacují jejich běžné činnosti o nové prvky a přístupy a ovlivňují tvorbu příslušné legislativy. Centrální orgány poskytují přitom místním orgánům především metodické vedení, informace a částečnou ekonomickou podporu s tím, že mezi orgány centrálními a místními nejde o vztahy podřízenosti a nadřízenosti.

- 3. Na místní úrovni** – ta tvoří těžiště prevence kriminality v ČR, protože z hlediska účinnosti jsou nejefektivnější právě programy prevence kriminality na místní úrovni, které nejlépe umožňují reagovat na specifické místní potřeby a podmínky. Záběr programů je podmíněn místní situací v oblasti vývoje sociálně patologických jevů, potřebami, zájmem a schopnostmi lidí a finančními prostředky. Do prevence na místní úrovni jsou zapojeny orgány státní správy, samosprávy, ale i policie a nestátní neziskové organizace a další instituce působící v obcích. Podstatou systému prevence je optimální rozložení působnosti v oblastech sociální a situační prevence s ohledem na místní situaci, potřeby a možnosti. Za realizaci programů prevence kriminality nesou odpovědnost obecní zastupitelstva (Ministerstvo vnitra ČR, 2010a).

Stálým orgánem, který se v ČR zabývá problematikou prevence kriminality, je tedy **Republikový výbor pro prevenci kriminality**. Byl zřízen usnesením vlády v roce 1993 při Ministerstvu vnitra a jde o meziresortní iniciační, koordinační a metodický orgán (Ministerstvo vnitra ČR, 2010b).

Předmětem činnosti Republikového výboru je **vytváření koncepce preventivní politiky vlády České republiky na meziresortní úrovni a její konkretizace na úrovni místní**. Jeho hlavním úkolem je metodicky vést a podporovat rozvoj preventivních aktivit a činnost místních orgánů pro prevenci kriminality, podporovat realizaci preventivních programů a projektů a vyhodnocovat jejich účinnost. Současně nese gestorství za zpracování materiálů pro jednání vlády České republiky z oblasti prevence kriminality. Schvaluje žádosti o dotace na projekty prevence kriminality předložené městy, včetně výše finančních prostředků vyčleněných v kapitole státního rozpočtu Ministerstva vnitra. Republikový výbor má 19 členů.³

Jako poradní orgán Republikového výboru byla zřízena **Komise pro výběr projektů Městského programu prevence kriminality** k poskytování dotací ze státního rozpočtu. Výsledkem meziresortní spolupráce je vybudovaný systém prevence kriminality v České republice, který se opírá o resortní preventivní

3 Kterými jsou zástupci Ministerstva financí, obrany, práce a sociálních věcí (odboru rodinné politiky a odboru sociálních služeb), Ministerstva pro místní rozvoj, spravedlnosti, školství, mládeže a tělovýchovy, vnitra, zdravotnictví, Nejvyššího státního zastupitelství, Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, Policejního prezidia ČR, Probační a mediační služby ČR, Rady vlády ČR pro záležitosti romské komunity, Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky a Soudcovské unie ČR. Předsedou Republikového výboru je ministr vnitra, výkonným místopředsedou je 1. náměstek ministra vnitra.

programy, programy prevence kriminality na místní úrovni, aktivity Policie ČR, nestátních neziskových organizací i podnikatelských subjektů.

V rámci Ministerstva vnitra ČR funguje od roku 1996 také **Odbor prevence kriminality** (dále jen „OPK“), který plní funkci ústředního orgánu státní správy v oblasti vnitřního pořádku a bezpečnosti při tvorbě a realizaci koncepcí prevence kriminality.

Mezi základní činnosti OPK patří mimo jiné:

- ◆ Tvorba Strategie prevence kriminality v České republice.
- ◆ Koordinace aktivit a subjektů zapojených do prevence kriminality včetně přípravy a realizace preventivních programů.
- ◆ Tvorba a metodické vedení specifických programů prevence kriminality (systém včasné intervence, obchodování s lidmi, domácí násilí, národní koordinační mechanismus pátrání po pohřešovaných dětech).
- ◆ Vynakládání finančních prostředků ze státního rozpočtu na oblast prevence kriminality.
- ◆ Výkon veřejnosprávní kontroly u žadatelů o veřejnou finanční podporu nebo u příjemců této podpory.
- ◆ Činnost sekretariátu Republikového výboru pro prevenci kriminality.
- ◆ Tvorba strategie resortu v oblasti prevence kriminality včetně koordinace a realizace programu prevence kriminality v ministerstvu a policii i jeho finančního zabezpečení.
- ◆ Plnění úkolů vyplývajících ze zákona č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (například udělování akreditací nestátním neziskovým organizacím, poskytování dotací a jiné).
- ◆ Plnění úkolů vyplývajících z mezinárodních smluv a členství v mezinárodních organizacích (Odbor zastupuje ČR například v Komisi OSN pro prevenci kriminality a trestní justici nebo Evropské síti prevence kriminality).
- ◆ Plnění úkolů plynoucích z členství v poradních orgánech vlády a ústředních orgánech státní správy a plnění úkolů plynoucích z usnesení vlády (Ministerstvo vnitra ČR: Odbor prevence kriminality, 2011, s. 3–5).

V návaznosti na vymezené činnosti se OPK aktuálně podílí zejména na následujících projektech:

- **Příprava nové Strategie prevence kriminality na léta 2012 až 2015** (viz blíže kapitola 2.1.1).
- **Systém včasné intervence** (viz kapitola 2.1).
- **Program prevence kriminality a extremismu – Úsvit a projekt Asistent prevence kriminality.** Cílem programu Úsvit je zvyšování bezpečí v sociálně vyloučených lokalitách a jejich okolí, eliminace sociálně rizikových jevů, prevence útoků páchaných s extremistickým motivem a podpora nerepresivních metod práce Policie ČR a obecní policie. Cílem dílčího projektu „Asistent prevence kriminality“,⁴ je zejména snížení počtu protiprávního jednání obecně v sociálně vyloučené lokalitě, zajištění vymahatelnosti práva, prevence sousedských sporů, bagatelní a latentní protiprávní činnosti, kterou Policie ČR a obecní policie v rámci sociálně vyloučených lokalit obtížně řeší a změna negativního pohledu majoritní společnosti na osoby sociálně vyloučené. (Ministerstvo vnitra ČR: Odbor prevence kriminality, 2011, s. 8)
- **Bezpečná lokalita – Bezpečné bydlení.** Projekt byl vyhlášen v roce 2008 jako reakce zejména na vysokou míru majetkové trestné činnosti v sídlištních aglomeracích a jako pokračování preventivního programu „Bezpečná lokalita“.⁵ Cílem projektu je přispět ke zvýšení standardu bezpečí, zlepšení mezilidských vztahů a spolupráci mezi veřejností, policií, samosprávou a vlastníky bytových domů.⁶ V roce 2011 získalo město Brno se svým projektem „Bezpečná lokalita – Bezpečné bydlení“ Cenu bezpečnosti ve městě (Urban Security Award 2011) v kategorii Projekt (Nejlepší projekty využívající inovativní technologie aplikované na skutečné potřeby).⁷
- **Vnitroresortní koncepce prevence kriminality Ministerstva vnitra a Policie ČR na léta 2012–2015.** Práce na vnitroresortní koncepci probíhají paralelně s přípravou nové Strategie, na kterou by měla koncepce navazovat.

4 Pro bližší informace o projektu Asistent prevence kriminality viz <http://www.mvcr.cz/clanek/informace-o-projektu-asistent-prevence-kriminality.aspx>.

5 Blíže viz Ministerstvo vnitra ČR, 2010d.

6 Blíže viz <http://www.mvcr.cz/clanek/prubezna-informace-o-programu-bezpecna-lokalita-bezpecne-bydleni.aspx> nebo Ministerstvo vnitra ČR: Odbor prevence kriminality, 2011, s. 9.

7 <http://www.mvcr.cz/clanek/pilotni-projekt-bezpecna-lokalita-bezpecne-bydleni-v-brne-zvitezil-v-soutezi-o-cenu-bezpecnosti-ve-meste.aspx>.

- **Pilotní projekt – zapojení policejních psychologů do systému práce s násilnou osobou v případech domácího násilí.** Projekt byl spuštěn v roce 2011. Cílem je vytvořit vykázanému podmínky pro možnost získávání náhledu na své jednání. Záměrem je proškolit policejní psychology, aby zejména v případech, kdy dochází k vykázaní násilníka, byli schopni poskytnout vykázanému odbornou konzultaci a možnost zprostředkování následné odborné pomoci poskytované externími neziskovými organizacemi. (Ministerstvo vnitra ČR: OPK, 2011)
- **Začlenění problematiky prevence kriminality do vzdělávacích programů pro Policii ČR.**
- **Zřizování speciálních výslechových místností,** které navazuje na „Program zřizování speciálních výslechových místností pro dětské oběti a svědky“⁸ z roku 2007. K dubnu 2011 bylo zřízeno více než 30 speciálních výslechových místností,⁹ které by měly přispět k posílení zákonitosti a kvality úkonů v trestním řízení a zabránit sekundární viktimizaci obětí a svědků trestné činnosti (zejména dětí a žen).
- **Program podpory a ochrany obchodování s lidmi.** Cílem programu je poskytnout obětem obchodování s lidmi podporu, zabezpečit ochranu jejich lidských práv a zároveň je motivovat ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení.¹⁰
- **Národní koordinační mechanismus pátrání po pohřešovaných dětech.** Mechanismus byl vyvinut za účelem rychlého a úspěšného nalezení pohřešovaných dětí, který počítá se zapojením široké veřejnosti do pátrání a také se zajištěním potřebné psychologické podpory rodinám pohřešovaných dětí. O aktivaci mechanismu a zařazení dítěte do něj rozhoduje Policie ČR na základě stanovených kritérií, přičemž systém není určen pro dobrovolné úteky z domova či z ústavního zařízení.¹¹
- Partnersky se OPK podílí i na projektu „**Kyberšikana – projekt E-Synergie**“, nebo na mezinárodních projektech „**Zvládání komunitních konfliktů v regionech Střední a Východní Evropy**“ a „**IPACY (Implementace preventivních aktivit pro děti a mládež)**“.

8 <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/zpravy/2007/opk0625d.html>.

9 Seznam výslechových místností <http://www.mvcr.cz/clanek/seznam-specialnich-vyslechovych-mistnosti.aspx>.

10 Více o Programu a problematice obchodování s lidmi viz <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalita-146433.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>.

11 Více informací <http://www.mvcr.cz/clanek/narodni-koordinacni-mechanismus-patrani-po-pohresovanych-de-tech.aspx>.

- Pro potřeby odborné veřejnosti OPK měsíčně publikuje periodikum **Informační servis prevence kriminality**.¹² Zpravodaj přináší informace o aktivitách resortu, měst a obcí i organizací a institucí zabývajících se širokou oblastí prevencí kriminality. Je zasílán manažerům prevence kriminality na místní úrovni, předkladatelům preventivních projektů, policistům, institucím zabývajícím se prací v oblasti prevence sociálně patologických jevů, studentům policejních a sociálních škol, představitelům místních samospráv a dalším individuálním zájemcům. (Ministerstvo vnitra ČR: OPK, 2011)

2.1 Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011

Základní principy systému prevence v ČR byly vyjádřeny ve Strategii prevence kriminality do roku 2000, kterou jako koncepční dokument schválila vláda ČR usnesením v roce 1997. Na tuto Strategii pak navázaly její další aktualizace. O plnění Strategie prevence kriminality je vláda informována v každoročních zprávách, kde zároveň specifikuje úkoly na další období. Důraz je kladen především na dlouhodobou metodickou, konzultační a finanční podporu samosprávám a integraci preventivní politiky do sociální, vzdělávací, zdravotní a bezpečnostní politiky měst, což se projevilo například i ve vytvoření nových poradních orgánů (komise prevence kriminality) a zřízení nových profesních pozic (manažer prevence).

Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011, která byla schválena usnesením vlády ČR v roce 2007, navazuje na předcházející strategie a klade si za cíl i dále zvyšovat pocit bezpečí občanů a snižovat míru a závažnost trestné činnosti. Strategie vychází z nejnovějších poznatků vědeckých výzkumů a domácích i zahraničních zkušeností.

Kromě výše uvedeného obsahu preventivních aktivit se ve Strategii zdůrazňuje potřeba budování realizačních kapacit, to znamená posilování systému prevence kriminality včetně podmínek pro realizaci národních, regionálních a lokálních preventivních strategií a zajištění jejich finanční a personální podpory. Těžiště preventivních aktivit by mělo spočívat v praktické rovině na místní úrovni a administrativní zásahy z centra by měly být minimální.

Priority **Strategie** spočívají ve snižování majetkové a násilné kriminality, v eliminaci kriminálně rizikových a sociálně patologických jevů, v omezování příležitostí k páčání trestné činnosti, ve zvyšování rizika pro pachatele, že

¹² Elektronickou verzi Informačního servisu prevence kriminality naleznete na: <http://www.mvcr.cz/clanek/informacni-servis-prevence-kriminality-675011.aspx>

bude dopaden, a v informování občanů o legálních možnostech ochrany před trestnou činností.

Cílovými skupinami, jimž je věnována zvýšená pozornost, je mládež ohrožená sociálně patologickými jevy (obecně rizikových chování) nebo již s kriminální zkušeností, prvopachatelé trestných činů, recidivisté a sociálně vyloučené komunity.

Důraz je kladen na plošné zavádění **Systému včasné intervence** a týmů pro mládež, jako významného nástroje snižování trestné činnosti mládeže. Základním posláním Systému Včasné Intervence (dále jen „SVI“) je pozitivní změna situace (chování dítěte) pomocí rychlé, adekvátní a efektivní reakce všech institucí, do jejichž působnosti spadá péče o rizikové, ohrožené a delikventní děti. Cílem je zamezit rozvoji kriminální kariéry dítěte a jeho integrace do normálního života.

Projekt SVI vznikl v roce 1998. Je postaven na třech základních pilířích. Prvním pilířem je vytvoření metodické spolupráce mezi institucemi, které jsou účastníky SVI (orgány sociálně-právní ochrany dětí, Policie ČR, justiční orgány, obecní policie, úřady práce, zdravotnická zařízení, školy a školská zařízení a nestátní neziskové organizace), což umožňuje efektivně a rychle pracovat s klientem, jeho rodinou a prostředím, v němž žije; v praxi spolupráci realizuje Tým pro mládež.

Druhým pilířem je vytvoření jednotného informačního prostředí, které umožňuje předávání, doplňování, sdílení a vyhodnocování informací mezi účastníky SVI a zjednodušení celého procesu v místě trvalého bydliště klienta, ale i mezi jednotlivými SVI v případě kontaktu klienta s SVI mimo trvalé bydliště.

Třetím pilířem jsou konkrétní praktická opatření, která tvoří samotný proces nápravy delikventa; např. probační resocializační programy, alternativní programy, pedagogicko-psychologické poradny, speciální programy pro práci s rizikovým klientem apod. Projekt byl pilotně odzkoušen v Ostravě (2001 až 2004) a ve Svitavách (2005–2006). V roce 2007 vláda schválila projekt k plošnému šíření v ČR.

Do roku 2010 byl projekt realizován ve 36 městech v ČR. V březnu 2011 schválila vláda plošné nasazení projektu SVI jako součásti Transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti, a to svým usnesením č. 191/2011 ze 17. března 2011. Odpovědnost za splnění usnesení vlády nesou zejména ministři práce a sociálních věcí a vnitra (Ministerstvo vnitra ČR: OPK, 2011, s. 7–8).

Podle Strategie se prevence kriminality rovněž realizuje ve třech úrovních:

Úkolem **republikové úrovně** prevence kriminality je koordinovat preventivní aktivity jednotlivých článků systému (resortní, krajské, městské/obecní); zkvalitňovat systém prevence po stránce personální, metodické a informační; zabezpečovat realizaci meziresortních a celorepublikových projektů; vytvářet

podmínky pro finanční zabezpečení realizace úkolů vyplývajících ze Strategie. Na celorepublikové úrovni jsou realizovány projekty celostátního významu, aplikované na území celé ČR, případně aktivity s mezinárodní účastí a mezinárodním přesahem. Jedná se například o následující projekty: **projekt ochrany oběti a svědka obchodování s lidmi, podpora protikorupčních opatření**, podpora aplikace stylu práce **Community policing**¹³ do praxe Policie ČR, **Systém včasné intervence** (práce s dětskými pachateli a s dětmi ohroženými protiprávním jednáním), **Program Bezpečná lokalita**¹⁴, **prevence zadlužování a prevence hospodářské trestné činnosti v rámci sociálně vyloučených skupin populace** a další typy inovativních sociálních i situačních projektů. Pro hodnocení opatření je také zdůrazněn význam sociologických a kriminologických výzkumů, viktimologických studií a expertních výzkumů.

Úkolem **krajské úrovně** je vytvořit preventivní politiku v rámci své působnosti, koordinovat ji a zabezpečovat po metodické, konzultační a částečně po finanční stránce. Úkolem **městské úrovně** je vytvořit komplexní přístup k prevenci kriminality. Města budou mít možnost realizovat po dobu trvání Strategie preventivní projekty zaměřené na řešení místních problémů – tzv. **Městský program prevence kriminality** (Ministerstvo vnitra ČR, 2008). **Policie ČR** se bude orientovat na metodu práce ve smyslu **Community policing**. Cílem Programu města je ochrana lokálních komunit před kriminalitou, posílení pocitu bezpečí občanů, snižování majetkové a násilné kriminality, eliminace kriminálně rizikových sociálně patologických jevů, kooperace všech institucí, které na místní úrovni působí, a integrace Policie ČR do preventivních aktivit města.

Strategie také obsahuje úkoly Republikového výboru pro prevenci kriminality a jeho členů¹⁵ v letech 2008 až 2011.

13 Jde o prohloubenou spolupráci policie, především pořádkové policie, s veřejností a s orgány veřejné správy, pokud jde o komunikaci, organizaci služby, hlídkování či řešení dalších místních problémů. Pro bližší informace o projektu viz Ministerstvo vnitra ČR, 2010c.

14 Jeho cílem je poskytování konzultací i přímé pomoci občanům při zabezpečování obytných domů a bytů. Pro bližší informace o projektu viz Ministerstvo vnitra ČR, 2010d.

15 Resort **Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy** (dále „**MŠMT**“) má prioritně zajišťovat v oblasti: **Primární prevence** – v rámci každoročně vyhlašovaných Programů na podporu aktivit prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti ministerstva podporovat projekty zaměřené na primární prevenci ve školách a školských zařízeních.

Specifická primární prevence – Vytvořit Standardy specifické primární prevence, v nichž je zahrnuta oblast protidrogové prevence i oblast prevence kriminality a dalších sociálně patologických jevů; podporovat proces certifikací jako podmínky pro NNO k získání státní finanční dotace; realizovat pracovní porady pracovníků ministerstva s krajskými školskými koordinátory prevence a věcně příslušnými resorty s cílem zefektivnění a koordinace meziresortní spolupráce v oblasti specifické primární prevence; do připravovaných rámcových vzdělávacích programů zakotvit jako součást prevence sociálně patologických jevů prevenci kriminality; v návaznosti na Strategii prevence kriminality a Národní strategii protidrogové politiky zpracovat Strategii prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009–2012; podporovat programy spolupráce školy s rodiči a veřejností realizované zejména v rámci Minimálních preventivních programů ve školách a školských zařízeních.

Vzdělávání – podporovat další vzdělávání pedagogických pracovníků; podporovat vzdělávací aktivity pro pedagogické pracovníky v zařízeních institucionální výchovy zaměřené na prevenci sociálně patologických jevů.

2.1.1 Strategie prevence kriminality na léta 2012 až 2015

V době zpracování této publikace probíhala příprava nové Strategie prevence kriminality na léta 2012 až 2015. Zároveň probíhala analýza dopadů a efektivity předcházející Strategie prevence kriminality. Cílem nové strategie je větší otevřenost Ministerstva vnitra a Policie ČR veřejnosti. Posílena bude oblast informování o metodách ochrany před trestnou činností, o sociálně rizikových jevech, o kriminalitě v jednotlivých lokalitách včetně vytvoření celorepublikové „mapy kriminality“, bude vytvořena možnost nahlášení trestných činů elektronickou cestou, zkvalitněno vzdělávání policistů, vytvořen standard preventivní práce Policie ČR na lokální úrovni ve spolupráci se samosprávou, obecní policií a dalšími subjekty. OPK rovněž plánuje vytvoření tzv. Center prevence na úrovni krajů, která budou sdružovat koordinátory prevence kriminality, romské poradce, školské metodiky prevence, protidrogové poradce apod. V rámci Strategie budou finančně podporovány dílčí preventivní projekty. Mezi priority budou zařazena témata domácího násilí, kriminality dětí a mladistvých, obchodování s lidmi, zvýšení bezpečí v rámci sociálně vyloučených lokalit a prevence extremismu, trestná činnost páchaná prostřednictvím elektronických médií apod. Prioritou se může stát také samostatná legislativní úprava prevence kriminality, která v ČR dosud neexistuje. (Ministerstvo vnitra ČR: OPK, 2011)

V době zpracování tohoto textu nebyla koncepce na léta 2012–2015 ještě schválena.

2.2 Programy sociální prevence kriminality na místní úrovni v ČR

V České republice se na místní úrovni realizují programy prevence kriminality, jejichž hlavními cíli jsou „*snižování míry a závažnosti trestné činnosti, zvyšování pocitu bezpečnosti občanů a jejich aktivní účast na omezování příčin kriminality, začleňování prevence kriminality do generelů rozvoje obcí a integrace Policie ČR do preventivních systémů, zejména na místní úrovni*“.¹⁶ (Typy projektů prevence kriminality, 2007, s. 3)

Preventivní programy reagují na specifické problémy obcí a musí respektovat priority aktuální Strategie.¹⁶ Tyto projekty lze na základě cílové skupiny

Prevence kriminality u rizikových jedinců – Zabezpečení cílené primární prevence kriminality a včasné intervence v zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy. Další rozvoj středisek výchovné péče a prohlubování jejich spolupráce se školami.

¹⁶ Zároveň musí splňovat i další podmínky pro poskytnutí státní účelové dotace.

a typu použitých opatření dělit do několika skupin (viz kapitola 1). Jde o programy: sociální prevence kriminality, situační prevence kriminality, informování občanů o možnostech ochrany před trestnou činností a posilování právního vědomí občanů.

V rámci sociální prevence kriminality se v ČR realizují zejména:

- ◆ sportovní aktivity (sportovní vybavení, skate + in line areály, sportoviště, hřiště),
- ◆ jiné zájmové aktivity (klubové, technické, umělecké),
- ◆ nízkoprahová zařízení + streetwork,
- ◆ poznávací akce, výchovné a terapeutické pobyty,
- ◆ krizová a poradenská zařízení (azylová zařízení, výchovná zařízení),
- ◆ specifické projekty – projekty na zvyšování právního vědomí, proti šikaně a projekty participující na činnosti PMS (probační a mediační služba), SVI (systém včasné intervence), fanprojekty apod.),
- ◆ pomoc obětem trestné činnosti (Typy projektů prevence kriminality, 2007).

V roce 2000 se uskutečnil výzkum, zaměřený na zjišťování zkušeností s fungováním preventivního systému a názorů na účinnost jednotlivých typů preventivních projektů na místní úrovni. Respondenty expertního šetření bylo 82 manažerů prevence z jednotlivých měst. (Večerka & Holas, 2001)

Z výsledků výzkumu vyplynulo, že programy situační prevence kriminality jsou obecně manažery hodnoceny jako účinnější v porovnání s programy z oblasti sociální prevence kriminality.¹⁷ Důvodem favorizace projektů situační prevence je pravděpodobně jejich větší transparentnost a viditelný okamžitý efekt. Naproti tomu intervence v oblasti sociální prevence i v případě úspěchu přináší výsledky až po delší době (nezřídka jde o roky), navíc jsou ovlivněny řadou vnějších faktorů, což ztěžuje posuzování jejich efektu. Problém také může spočívat v tom, že tyto programy vyžadují dlouhodobé financování (což může být obtížné vzhledem k obměnám politické garnitury) a jsou náročné i na personální zabezpečení.

Obecně platí, že výstavba a provoz **sportovních hřišť** pro mládež patří v ČR mezi nejčastěji realizované programy v oblasti sociální prevence kriminality (Večerka, Holas & Tomášek, 2009, s. 57). Tento typ preventivního opatření byl pozitivně hodnocen i ze strany manažerů. Je nutno však podotknout, že

¹⁷ Tyto výsledky se potvrdily i v dalším výzkumu, který byl realizován v roce 2007 v rámci projektu MV ČR „Současný stav a výhledy preventivní práce na území krajů“ (Večerka, Holas & Tomášek, 2009).

sportovní hřiště jsou jen prostředkem prevence. Funkčnost nízkoprahových sportovišť je podmíněna zejména vhodným umístěním (přístupnost, možnost přirozené kontroly) v místě přirozené koncentrace cílové skupiny. Také je nutno počítat s možným problémem vandalizmu a faktem, že hřiště jsou nezdůvodněně využívána hlavně večer, a to i k jiným účelům, než je sportování. Hřiště by měla být udržována, aby byla i esteticky atraktivní a při výstavbě a provozu by měly být zohledňovány i názory cílové skupiny. Je nutno také pamatovat na to, že školní hřiště nemusí být atraktivním místem trávení volného času pro problematickou mládež. Esenciálním prvkem tohoto typu intervence je ale sociální asistence, samotné hřiště funguje jen jako místo koncentrace mládeže, se kterou je nutno dále pracovat, aby bylo dosaženo předpokládaného efektu.

Ne pro všechny mladé lidi je však atraktivní trávit volný čas sportem. Na tuto skupinu by v rámci sociální prevence měli být zaměřeny tzv. **kluby mládeže či centra volného času**. Základním požadavkem na tato místa je nízkoprahovost. Měly by fungovat zejména v odpoledních a brzkých večerních hodinách, kdy jsou rodiče v zaměstnání a děti jsou ve větší míře vystaveny negativním vlivům okolí. Stejně jako v předchozím případě ale platí, že nejdůležitějším prvkem je profesionální sociální intervence, v opačném případě jsou takovéto místa spíše kontraproduktivní. Je také potřeba definovat cílovou skupinu, na kterou se má působit. Tedy, jestli bude klub v první řadě určen pro „bezproblémové“ děti – primární prevence anebo budou aktivity zaměřeny spíše na intenzivnější práci s „problémovou“ mládeží – sekundární prevence. (Večerka & Holas, 2001)

Z uvedených příkladů programů sociální prevence vyplývá, že možnost smysluplnějšího trávení volného času sama o sobě k vybudování prosociální orientace jedince nestačí. Hlavní je následná práce s mládeží, která se na těchto místech shromažďuje.

Z výzkumů je patrné (Večerka & Holas, 2001, Večerka, Holas & Tomášek, 2009), že osoby pracující v oblasti prevence kriminality si subjektivně prospěšnost programů sociální prevence kriminality uvědomují, nicméně objektivně jako účinnější hodnotí programy situační prevence kriminality. Kromě již uvedeného to může být ovlivněno i vlastní negativní zkušeností s těmito programy.

Důvodem selhání je v mnoha případech nesporně absence hodnocení efektivity realizovaného projektu.

I když je stanovení kritérií a způsobu hodnocení projektu a způsobu kontroly jednou z podmínek pro získání dotace na projekt v oblasti prevence kriminality (Typy projektů prevence kriminality, 2007, s. 4), existují nepochybně v této oblasti značné rezervy.

Při přípravě projektů se často s evaluací nepočítá (finančně ani časově). *„Podíl na tomto stavu mají subjektivní i objektivní příčiny. Často lze najít podíl viny na tomto stavu u poskytovatelů finančních zdrojů. Ti často limitují finanční dotaci na preventivní akce krátkými časovými intervaly (např. napojením na roční cyklus státního*

rozpočtu), ve kterých je obtížné uskutečnit i dobře promyšlený preventivní plán, natož pak jeho vyhodnocení.“ (Večerka & Holas, 2001, s. 7)

Základem každého preventivního programu je důsledná analýza místní situace, dosavadních zkušeností a identifikace konkrétního problému, na který má být program zaměřen. Nelze mechanicky přenášet zkušenosti z jiných míst.¹⁸ Je potřeba si stanovit jasné a reálné cíle i přesný postup, jak jich má být dosaženo. Pro potřeby průběžné i konečné evaluace je také nutné stanovit kritéria, relevantní pro posouzení věcné a časové úspěšnosti programu (zohledňující i možné vnější vlivy). Evaluace by se tedy měla zaměřit zejména na mechanismus působení programu na modifikovaný jev, kontext tohoto působení a jeho výsledky.

Kromě již zmíněné experimentální metody (porovnání experimentální a kontrolní skupiny) lze hodnotit efektivitu programu i srovnáním stavu konkrétního jevu před a po zavedení programu (pro tento typ evaluace je pak nevyhnutelné důsledné zmapování kvantitativní a kvalitativní podoby jevu před spuštěním programu). Třetí možností je dotazování na názory osob, které na programu různým způsobem participují.

Závěrem lze říci, že prevence kriminality má v ČR svoje místo a v poslední době se jí začíná věnovat čím dále větší pozornost. Na druhé straně, aby tyto iniciativy splnily svůj skutečný účel, je potřeba se soustředit na kvalitní přípravu a implementaci konkrétních programů, vycházející z jasného teoretického základu a praktických zkušeností. Neoddělitelnou součástí každého programu musí také být i zmiňovaná evaluace. Jen za těchto podmínek je možno kriminalitě skutečně předcházet.

18 Příkladem jsou tzv. sousedské hlídky, populární zejména v anglo-americkém prostředí. U nás se však v důsledku odlišných podmínek v prevenci kriminality neosvědčily.

3 Policie České republiky

kpt. Bc. Ivan Žurovec

republikový koordinátor prevence kriminality Policejního prezidia České republiky

Policie České republiky je jednotný ozbrojený bezpečnostní sbor zřízený zákonem České národní rady ze dne 21. června 1991 a slouží veřejnosti. Jejím úkolem je chránit bezpečnost osob, majetku, chránit veřejný pořádek a předcházet trestné činnosti. Plní rovněž úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti svěřené jí zákony, předpisy Evropských společenství a mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu České republiky.

Policie České republiky je podřízena ministerstvu vnitra. Tvoří ji policejní prezidium, útvary s celostátní působností, krajská ředitelství policie a útvary zřízené v rámci krajských ředitelství. Zákon zřizuje 14 krajských ředitelství policie. Jejich územní obvody se shodují s územními obvody 14 krajů České republiky. Úkoly Policie České republiky plní cca 40 309 policistů a 10 000 zaměstnanců policie.¹

3.1 Policie České republiky a prevence kriminality

Povinnost Policie České republiky (dále jen „Policie ČR“) zabývat se prevencí kriminality je dána především zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky ve znění pozdějších předpisů. Zde je v § 2 mimo jiné uvedeno, že úkolem Policie ČR je „předcházet trestné činnosti“. Vnitřními (interními) právními normami Policie ČR stanovila, že předcházení trestné činnosti je úkolem celé Policie ČR, zejména však:

- ◆ služby pořádkové policie,
- ◆ služby cizinecké policie,
- ◆ dopravní policie a
- ◆ služby kriminální policie a vyšetřování.

1 Orientační údaj ke dni 1. 11. 2011.

Činnost Policie ČR při předcházení trestné činnosti koordinují pověření policisté a zaměstnanci policie. Při plánování, tvorbě a realizaci koncepce prevence kriminality vychází Policie ČR ze zákonů, jež jí tuto povinnost ukládají a dále ze Strategie prevence kriminality, kterou přijala vláda České republiky svým usnesením.

Při plnění svých úkolů Policie ČR v oblasti předcházení trestné činnosti dbá především na rozvoj vztahu a důvěry veřejnosti k policii. V demokratickém a právním státě je tato otázka mimořádně důležitá. Má pro její činnost klíčový význam a je prvořadým faktorem pro úspěšné plnění jejích úkolů. Tam, kde veřejnost policii nedůvěřuje, nemůže policie řádně plnit své základní funkce vyplývající z příslušných zákonů a nařízení. Policie ČR si uvědomuje, že spolupráce a důvěra veřejnosti však nevzniká sama od sebe. Je budována dlouhodobě a závisí zejména na korektním chování a jednání policistů.

Prestiž policie je v očích veřejnosti velmi vrtkavá a křehká. Snahou všech policistů proto musí být ještě větší přiblížení policie veřejnosti tak, aby ji chápala jako ochránce věcí veřejného zájmu, jako službu pro občany, která spočívá v ochraně životů, majetku i každodenního pořádku. To se podaří pouze tehdy, když Policie ČR bude zaměřena nejen represivně, ale i preventivně a bude plnit úkoly podle potřeb a ve spolupráci se samosprávou, státními i nestátními institucemi, ale i s občanskými sdruženími. Cílem předcházení trestné činnosti je zvýšení pocitu bezpečí a důvěry k Policii ČR, takové policii, která je ochotna a schopna zasáhnout v případech potřeby, a tedy pomáhá a chrání.

3.2 Prevence v roce 2011

Vzhledem k ekonomické situaci vyčlenilo MV na vnitroresortní program na rok 2011 pouze 1,5 mil. Kč. Odborná komise pro posuzování projektů doporučila dne 3. března 2011 v této výši k podpoře celorepublikový komplexní projekt specifické primární prevence „**Policie pro každého**“, jehož gestorem je Preventivně informační odbor Policejního prezidia ČR (dále „PIO PP ČR“).

Cílem projektu „Policie pro každého“ je vytvoření stabilního, efektivního a funkčního systému preventivní činnosti policie, systému dalšího cíleného vzdělávání pracovníků preventivně informačních oddělení a skupin, pedagogických pracovníků působících v oblasti prevence ve školách a školských zařízeních, cílené financování preventivní činnosti policie a vytváření podmínek pro vyhodnocování této činnosti a její zkvalitňování.

Potřeba zpracování komplexního projektu určeného pro vzdělávání dětí a mládeže, prioritně zaměřeného na zvýšení právního vědomí a zvyšování osobní bezpečnosti, vznikla na základě dlouhodobé absence jednotného sys-

tému preventivních aktivit policie a navazujícího jednotného „páteřního“ preventivního projektu.

Požadavek na zpracování celorepublikového projektu zazněl v letech 2009 a 2010 jak od členů komise při posuzování předložených různorodých preventivních projektů Policie ČR, tak od preventivistů Policie ČR. Na pracovním setkání zástupců OPK MV² a koordinátorů prevence kriminality Policie ČR jednotlivých krajů byl vznik jednotného preventivního projektu odsouhlasen a PIO PP ČR bylo uloženo, aby zajistil jeho přípravu.

Policejní prezident vydal dne 27. dubna 2010 rozkaz č. 72/2010, kterým byla zřízena pracovní skupina Prevence, jejímž úkolem bylo zpracování celorepublikového projektu. Skupina na projektu pracuje od 1. června 2010 do současné doby. Byla stanovena a s MŠMT byla projednána čtyři hlavní témata (1. děti a kriminalita; 2. problematika drog; 3. extremismus a divácké násilí; 4. informační kriminalita); byli ustanoveni gestoři jednotlivých témat, kteří zpracovali základní teze a návrh výukového textu jako podklad pro odborný posudek a rozčlenění z pohledu psychologů a pedagogů.

Policejní prezident se obrátil v listopadu 2010 na 1. náměstka ministra vnitra pro vnitřní bezpečnost s žádostí o vyčlenění částky určené na vnitřní program v oblasti prevence kriminality na rok 2011 na zpracování celorepublikového komplexního preventivního projektu specifické primární prevence Policie ČR. Jeho žádosti bylo vyhověno.

Koncepce projektu jednoznačně vymezuje kompetence policie (témata, kterým se bude policie věnovat a které spadají do její gesce) a navazuje na témata, která jsou v kompetencích škol (pedagogové, školní metodici prevence apod.), sociálních pracovníků a psychologů. Nedílnou součástí je i tvorba výukových materiálů pro žáky 1. a 2. stupně základních škol a studenty středních škol, a to v tištěné i elektronické podobě, a to včetně metodiky vytvořené ve spolupráci s pedagogickými odborníky a psychology. Doplnkovými materiály jsou didaktické pomůcky, videospoty, interaktivní hry apod., zaměřené k jednotlivým tématům a subtématům.

Jedná se o nový, moderní metodou zpracovaný projekt, který vede ke sjednocení preventivních aktivit policie umožňující vyhodnocení činnosti preventivních pracovišť, zjednodušení spolupráce s ostatními subjekty a následně povede i k úsporám finančních prostředků, jež jsou v rámci policie na preventivní činnost vynakládány. Další výhodou uvedeného projektu je možnost aktualizace jednotlivých témat a možnost reakce na vývoj kriminality se zaměřením na děti a mládež (např. děti jako pachatelé, děti jako oběti).

2 Odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra.

V roce 2011 byly finanční prostředky vynaloženy na:

- ◆ tvorbu výukových programů a metodiky jednotlivých témat a subtémat odborníky z oblasti psychologie a pedagogiky,
- ◆ tvorbu didaktických pomůcek,
- ◆ tvorbu podpůrných preventivních materiálů podle cílových skupin a
- ◆ tvorbu videospotů podle témat a subtémat.

Zpracováno volně podle <http://www.mvcr.cz/clanek/informace-o-programu-ministerstva-vnitra-v-oblasti-prevence-kriminality-pro-rok-2011.aspx>.

3.3 Konceptce prevence kriminality Policie České republiky na léta 2012–2015

Konceptce prevence kriminality Policie ČR pro rok 2012–2015 vychází z přijaté Strategie prevence kriminality na léta 2012–2015 schválené vládou ČR. Cílem nové strategie je větší otevřenost Policie ČR a MV ČR veřejnosti. Je posílána oblast informování o metodách kriminálních činností, o sociálně patologických jevech a o kriminalitě v jednotlivých lokalitách. Přesun činnosti Policie ČR v oblasti prevence kriminality směřuje především do tzv. situační prevence. Ta je převažující činností nejen koordinátorů prevence kriminality krajských ředitelství Policie (dále „KŘP“) a územních odborů (dále „ÚO“), dříve okresní ředitelství Policie ČR, ale i policistů pořádkové, dopravní a cizinecké policie a policistů služby kriminální policie a vyšetřování, zejména pak policistů s územní odpovědností, tzv. okrskářů. Jednou z dalších priorit nově přijaté Strategie prevence kriminality na léta 2012–2015 je vytvoření tzv. „map kriminality“. Plánovaný jednotný a robustní geoinformační systém u Policie ČR umožní vytváření přehledných a vždy aktuálních, tzv. „map kriminality“ s vysokou informační hodnotou. Stane se hlavním nástrojem analyzování trestné činnosti a jevů, které se na ní podílejí. Mapy kriminality by měly být důležitou zbraní v boji s trestnou činností nejen pro příslušníky Policie ČR, ale i pro další subjekty aktivně participující na prevenci kriminality.

Pro tento nový přístup ke kriminalitě jako k hromadnému jevu, s nímž souvisí odklon Policie ČR od primární prevence k sekundární a situační prevenci, je nutné policisty vyškolit. Nejprve budou vzdělávání současní manažeři prevence, tedy pracovníci preventivně informačních skupin a odborů, vedoucí územních odborů, vedoucí obvodních oddělení a dopravních inspektorátů, kteří budou nabyté vědomosti šířit dál a budou prevenci kriminality ve svém teritoriu řídit a koordinovat.

Současní koordinátoři územních odborů (dříve okresních ředitelství policie), kteří jsou organizačně začleněni do preventivně informačních skupin, se

budou nadále zabývat především tzv. sekundární prevencí kriminality. Nebudou navštěvovat jen náhodně vybrané školy či skupiny obyvatelstva, kde doposud působili v čistě primární prevenci. Budou se soustřeďovat na skupiny obyvatelstva ohrožené trestnou činností, jako jsou mládež, senioři, handicapovaní občané, menšiny, apod.

Policisté základních útvarů se budou orientovat na situační prevenci. Využijí k tomu jak vědomostí z odborných školení, tak i vlastní zkušenosti a expertních znalostí. Nezbytná bude jejich spolupráce s orgány obcí a dalšími partnery, kteří působí v oblasti prevence kriminality. Do činností místních multidisciplinárních týmů prevence kriminality (již existujících komisí prevence kriminality samosprávy) bude nutné zapojit i současné pracovníky analytických oddělení. Ti by měli z policejních zdrojů nejen sestavit přehledné statistiky, ale také ostatním členům těchto týmů vysvětlit jejich smysl a možnosti využití při identifikaci místních bezpečnostních problémů a při hledání účinných opatření k zabránění nebo snížení páchání trestné činnosti a zmírňování jejích následků. Krajsští koordinátoři prevence kriminality PČR se aktivně zapojí do organizace prevence kriminality na krajské úrovni. Spolu s ostatními pracovníky působícími v oblasti prevence kriminality na krajské úrovni budou koordinovat a metodicky řídit prevenci kriminality ve svém kraji.

3.4 Organizační struktura pracovníků pověřených koordinační činností spojenou s předcházením trestné činnosti

- (1) Koordinační činnost spojená s předcházením trestné činnosti je vykonávána na úrovni Policejního prezidia České republiky, útvarů s celostátní působností, úřadu služby kriminální policie a vyšetřování (dále „ÚSKPV“) a ředitelství služeb, u kterých je tato funkce zřízena, krajských ředitelství Policie České republiky a územních odborů.
- (2) Na úrovni Policejního prezidia České republiky řídí preventivní činnost republikový koordinátor prevence kriminality, který zodpovídá i za preventivní činnost celé Policie České republiky.
- (3) Na úrovni útvarů s celostátní působností, úřadu služby kriminální policie a vyšetřování (dále „SKPV“) a ředitelství služeb, u kterých je tato funkce zřízena, řídí preventivní činnost koordinátor prevence kriminality těchto útvarů, úřadu či služeb.

- (4) Na úrovni krajů řídí preventivní činnost krajský koordinátor prevence kriminality, který řídí i činnost koordinátorů prevence kriminality územních odborů v rámci svého kraje.
- (5) Na úrovni územního odboru řídí preventivní činnost koordinátor prevence kriminality příslušného územního odboru.

3.4.1 Republikový koordinátor prevence kriminality

- (1) Republikový koordinátor prevence kriminality je přímo podřízen řediteli kanceláře policejního prezidenta.
- (2) Koordinuje činnost Policie ČR v oblasti prevence kriminality na území celého státu.
- (3) Metodicky řídí a kontroluje krajské koordinátory prevence kriminality, koordinátory prevence kriminality celorepublikových útvarů, úřadu SKPV a ředitelství služeb, u kterých je tato funkce zřízena a prostřednictvím krajských koordinátorů i koordinátory prevence kriminality územních odborů PČR.
- (4) Připravuje koncepci prevence kriminality, kterou předkládá k připomínkování metodické radě.
- (5) Spolupracuje se všemi ministerstvy, která působí v oblasti prevence kriminality, zejména s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvem práce a sociálních věcí, Ministerstvem dopravy.
- (6) Spolupracuje s Republikovým výborem pro prevenci kriminality a dalšími státními i nestátními institucemi.
- (7) Zajišťuje vzdělávání policistů na úseku prevence kriminality.
- (8) Zajišťuje prezentaci policie na úseku prevence kriminality.

3.4.2 Koordinátoři prevence kriminality celorepublikových útvarů, úřadu SKPV a ředitelství služeb, u nichž jsou koordinátoři prevence kriminality zřízení

- (1) Koordinátoři prevence kriminality celorepublikových útvarů, úřadu SKPV a ředitelství služeb, u nichž jsou koordinátoři prevence kriminality zřízení, jsou kázeňsky a personálně podřízeni řediteli svých útvarů, metodicky jsou řízeni republikovým koordinátorem prevence kriminality policejního prezidia ČR.

- (2) Koordinátoři prevence kriminality celorepublikových útvarů zajišťují činnost svých útvarů na úseku prevence kriminality.
- (3) Podílejí se na práci metodické rady pro činnost Policie ČR na úseku prevence kriminality.
- (4) Spolupracují s ostatními složkami Policie ČR a i jinými státními institucemi v rámci své odborné působnosti.
- (5) Spolupracují s republikovým koordinátorem prevence kriminality policejního prezidia ČR v oblasti přípravy a realizace koncepce prevence kriminality.
- (6) Spolupracují s republikovým koordinátorem prevence kriminality policejního prezidia ČR při vzdělávání policistů v oblasti prevence kriminality.
- (7) Spolupracují s republikovým koordinátorem prevence kriminality policejního prezidia ČR při realizaci celostátních a regionálních projektů prevence kriminality v rámci své odborné působnosti.

3.4.3 Krajsí koordinátoři prevence kriminality

- (1) Koordinátoři prevence kriminality KŘP jsou kázeňsky a personálně podřízeni ředitelům svých krajských ředitelství, metodicky jsou řízeni republikovým koordinátorem prevence kriminality policejního prezidia ČR.
- (2) Krajsí koordinátoři prevence kriminality metodicky řídí preventivně informační skupiny územních odborů v rámci svého území.
- (3) Podílí se na činnosti organizace prevence kriminality na krajské úrovni a spolu s ostatními organizacemi participujícími na organizaci prevence kriminality navrhují přijímání opatření k minimalizaci trestné činnosti ve svém kraji. Při této činnosti přizvou ke spolupráci další policejní experty, např. analytiku KŘP.
- (4) Spolupracují s republikovým koordinátorem prevence kriminality policejního prezidia ČR, zejména při vzdělávání policistů v oblasti prevence kriminality, na přípravě a realizaci celostátních a regionálních projektů prevence kriminality v rámci svého území.

3.4.4 Územní koordinátoři prevence kriminality

- (1) Koordinátoři prevence kriminality územních odborů jsou kázeňsky a personálně podřízeni řediteli svých krajských ředitelství, metodicky jsou řízeni koordinátorem prevence kriminality KŘP a jeho cestou i republikovým koordinátorem prevence kriminality policejního prezidia ČR.
- (2) Územní koordinátoři prevence kriminality se aktivně podílejí na činnosti místních multidisciplinárních týmů prevence kriminality zřízených Magistráty statutárních měst, městskými a obecními úřady. Při organizaci prevence kriminality na místní úrovni, kde budou aktivní především v situační prevenci, budou přibírat ke spolupráci další policejní experty, např. analytiku SKPV územního odboru, vedoucí obvodních oddělení, vedoucí dopravních inspektorátů, územně odpovědné policisty základních útvarů, tzv. okrskáře apod.
- (3) Budují síť spolupracovníků z organizací, které participují na prevenci kriminality a to jak státních, tak i nestátních.

Kontakty na republikové koordinátory prevence:

kpt. Bc. Ivan Žurovec

pověřený republikový koordinátor prevence kriminality/koordinuje činnost
Policie ČR v oblasti prevence kriminality na území celého státu
tel.: 974 834 681, fax: 974 834 700
e-mail: prevppcr@mvcrcz

kpt. Mgr. Jiří Hamhalter

pověřený projektový manažer – organizačně zajišťuje tvorbu a realizaci
celorepublikových projektů prevence kriminality
tel.: 974 834 631.

pprap. Bc. Dita Bukvářová

administrativně zajišťuje celostátní akce a projekty v oblasti prevence kriminality
tel.: 974 834 631

3.5 Národní protidrogová centrála SKPV PČR

kpt. Bc. Petr Procházka

Národní protidrogová centrála SKPV Policie ČR

Mgr. Jaroslav Šejvl

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF a VFN v Praze, Klinika adiktologie

Již dvacátým rokem je Národní protidrogová centrála policejním útvarům s celostátní působností, který se snaží s maximálním nasazením naplňovat účel, ke kterému byla zřízena. Hlavním úkolem je vyhledávat, odhalovat a vyšetřovat trestnou činnost na úseku nedovolené výroby a obchodu s omamnými a psychotropními látkami a jedy, zejména v jejich organizovaných a mezinárodních formách. Cílem našeho snažení je snižování nabídky nelegálních drog v České republice a prosazování práva v této oblasti. Kromě toho se podílí na tvorbě a realizaci Národní strategie protidrogové politiky a v preventivní oblasti vytváří projekty zaměřené na vzdělávání odborné veřejnosti a nespécifickou primární prevenci. Stát má nezpochybnitelnou povinnost směřovat svou politiku k ochraně veřejného zdraví, propagaci a podpoře zdravého způsobu života, ale zejména jasně a čitelně deklarovat občanům prostřednictvím právní úpravy jednání, která jsou protiprávní. Předvídatelnost a konstantnost přístupu státu prostřednictvím exekutivy v čitelném právním prostředí patří mezi základní principy právního státu. Výroba a obchod s drogami jsou považovány za závažnou trestnou činnost a jejich konzumace/užívání za sociálně a zdravotně rizikový společenský jev, obdobně jako patologické hráčství, alkoholismus a mnoho dalších faktorů rizikového chování. Moderní doba je nemocná více závažnými nemocemi a drogy jsou nepochybně jednou z nejdiskutovanějších. Má komplikovanou diagnózu a fatální prognózu.

3.5.1 Celorepublikové preventivní projekty

Národní protidrogová centrála (jako útvar s působností na celém území České republiky) v současné době na úrovni celorepublikových projektů realizuje dva druhy preventivních aktivit, které jsou široce zaměřeny na:

- 1) **oblast primární (sociální) prevence.** Ta se zabývá problematikou, se kterou se setkávají školská zařízení. K realizaci těchto aktivit využívá různé projekty, které v současné době na sebe nenavazují, ale tematicky se překrývají, nejsou průběžně aktualizovány nebo se vyskytují problémy s autorskými právy. Z těchto důvodů Národní protidrogová centrála v rámci jednotné metodiky a preventivních činností v současné době

spolupracuje na celorepublikovém projektu „Policie pro každého“ (viz i kapitola 3.2), o němž je zmínka v další kapitole (3.5.3).

- 2) preventivní aktivity, které mají současně charakter **prezentace práce policie** a její vstřícnosti a otevřenosti vůči veřejnosti – účast na veletrzích a výstavách, „Dny s policií“, „Bambiriáda“ apod.

Těžiště preventivní politiky policie je ale spíše přesouváno na krajskou a místní úroveň, podle specifík jednotlivých regionů, kdy policie spolupracuje zejména s orgány místní samosprávy, obcemi s rozšířenou působností a dalšími subjekty, které mají o spolupráci zájem.

3.5.2 Vybrané preventivní aktivity

Mezi vybrané preventivní aktivity Policie ČR zaměřené zejména na problematiku rizikového chování, můžeme zařadit:

3.5.2.1 Ajaxův zápisník

Hlavní cíle tohoto programu jsou:

- 1) Zásady bezpečného chování.
- 2) Seznámení s prací policie.
- 3) Seznámení se sociálně patologickými jevy a předcházení rizikovému chování.

Během školního roku jsou rozvržena jednotlivá témata, resp. každý kalendářní měsíc se věnujeme jedné problematice.

Září – Policie České republiky – náš kamarád,

Říjen – Dopravní výchova – chodec,

Listopad – Vlastní bezpečnost,

Prosinec – Co se smí a co se nesmí,

Leden – Děti a trestné činy,

Únor – Mezilidské vztahy – šikana,

Březen – Dopravní výchova – cyklista,

Duben – Tabák, alkohol, cigarety,

Květen – Drogy a hazardní hry,

Červen – Bezpečné prázdniny

Jedná se o celostátní projekt Policie ČR, na kterém participuje Národní protidrogová centrála, a který je zaměřený pro děti ve věku 8 let (2. třída ZŠ). Každé dítě obdrží vlastní zápisník, se kterým během školního roku pracuje. Program se odehrává nejen ve školní třídě v rámci standardní výuky, ale jeho přesah je i do rodinného prostředí (nedílná spolupráce rodičů). Tento projekt byl poprvé realizován ve školním roce 2002–2003.

3.5.2.2 Hrajeme a učíme se s Ajaxem – Ajaxův kufřík

Hlavní cíle programu:

- 1) Zásady bezpečného chování
- 2) Seznámení se sociálně patologickými jevy a předcházení rizikovému chování
- 3) Rozpoznat správné a nesprávné chování

Během školního roku jsou rozvržena jednotlivá témata.

Jana na přechodu pro chodce – dopravní výchova

Tomáš a bolavý zoubek – návykové látky

Ondra hledá kamarády – šikana – mezilidské vztahy

Eliška si přeje koloběžku – krádež

Radek rád vítá hosty – bezpečný domov

Lenka na výletě – sama v neznámém městě

Jedná se o cyklus na sebe navazujících přednášek a zážitkový program určený pro děti ve věku od 5 do 9 let. Program je umístěn společně s vyobrazenými situacemi v plastovém přepravním kufříku. Součástí je i tabule s magnety, na kterých se jednotlivé příběhy umísťují. Prakticky se jedná vždy o dva příběhy k danému tématu. První z nich obsahuje nesprávné rozhodnutí a druhý správné jednání, které následuje a je i vysvětleno, aby děti chápaly rozdíly.

3.5.2.3 Nechte mě být (film)

Hlavní cíle programu:

- 1) Pěstování bezpečného chování dětí
- 2) Zvýšení právního povědomí
- 3) Navozování interaktivních situací mezi posluchači a přednášejícím

Témata:

- a) Kontakt s cizí (nebezpečnou osobou) příběh zaměřený na chlapce
- b) Kontakt s cizí (nebezpečnou osobou) příběh zaměřený na děvče
- c) Šikana ve škole
- d) Manipulace s výbušninami

Jedná se o čtyři hrané příběhy pro školáky ve věku od 8 do 12 let (2.–6. třída ZŠ). Jednotlivé příběhy nebo celý film (velká časová dotace) se během přehrávání zastavují a s dětmi policista diskutuje na dané téma, které bylo v promítaném díle. V případě prezentace 1. a 2. příběhu je nutné oddělit děvčata a chlapce (eliminace negativních reakcí). Policista v průběhu přednášky poskytuje informační servis s odkazem na pracoviště, které může pomoci (policie, linka důvěry, metodik prevence, pedagogicko-psychologická poradna atd.).

3.5.2.4 Zpackané životy (film)

Hlavní cíle programu:

- 1) Zvýšit právní povědomí dětí a mládeže
- 2) Definovat na konkrétních případech protiprávní jednání
- 3) Navozování interaktivních situací mezi posluchači a přednášejícím

Témata:

- a) Problematika užívání návykových látek
- b) Prodej omamných a psychotropních látek
- c) Krádež, loupež, podvod (majetkové delikty)
- d) Znásilnění

Jedná se o program určený pro věkovou kategorii od 14 do 18 let. Film je sestaven z několika příběhů natočených podle skutečných událostí. Na konci jednotlivých kapitol je film zastaven a posluchačům představen komentátorem konkrétní případ, ze kterého příběh vychází a shrnutí právních následků pro jednotlivé věkové skupiny. Prezentace samotného filmu trvá 55 minut. Po ukončení produkce je vždy přítomen s policistou i kriminalista SKPV (odborná specializace v dané problematice), který odpovídá na případné dotazy.

Preventivních projektů, které používají v rámci primární prevence policisté, je celá řada (např. Malá policejní akademie, Právo pro každého, Dětská práva – vím, co smím?, Průvodce dětského svědka v trestním řízení, Ne-bezpečný věk apod.). Některé z těchto projektů vznikly vlastní iniciativou policistů, ať již z preventivně informačních skupin nebo jiných útvarů. Řadu projektů policie převzala od různých subjektů mimo policii a realizuje je v rámci strategie prevence kriminality.

Většina projektů je cíleně zaměřena na školní mládež a do školských zařízení. Mnohé z nich vyžadují vzájemnou spolupráci a podíl na realizaci, a to nejen umožněním aktivního působení policistů ve škole, ale i přesahem do standardních vyučovacích hodin. V optimálním případě by škola, zastoupená v této oblasti školním metodikem prevence, měla být v kontaktu s preventistou na daném teritoriu. Společně by pak měli jasně specifikovat rizikové chování, které se na škole vyskytuje. Na tomto základě by pak měli postavit prevenci kriminality s využitím stávajících projektů nebo implementovat dílčí postupy z více osvědčených zdrojů.

3.5.3 Páteří projekt prevence kriminality: „Policie pro každého“

V současné době je nabídka primární prevence pro školská zařízení ze strany preventivně informačních pracovišť policie v celé České republice nejednotná. Neexistuje ucelený koncept prevence kriminality a hlavně díky chybějící evaluaci není možné posoudit, zda preventivní programy plní svůj účel a zda jsou efektivní. Projekty na jednotlivých pracovištích ne vždy reflektují aktuální problémy a jsou zaměřeny tendenčně, tzn., realizují se taková opatření, na která jsou policisté schopni sehnat finanční prostředky. V praxi pak vznikají projekty, které se ve svém důsledku dublují v konkrétní problematice, realizátoři nejsou schopni je aktualizovat a dochází k jejich postupnému úpadku. Dalším neméně závažným nedostatkem těchto programů jsou nevyřešená autorská práva. I přes skutečnost, že policie úspěšně projekt uvede a několik let realizuje, není schopna, v případě externích autorů, pokrýt náklady na jejich pokračování, viz např. projekt Ajaxův zápisník. Z tohoto a mnoha dalších důvodů postupně vzniká Páteří projekt prevence kriminality s názvem „**Policie pro každého**“.

Stěžejní body pro páteří projekt prevence kriminality „Policie pro každého“ jsou:

1. Jednotný systém v celé České republice

Projekt bude umístěn na vnitřní síti Intranet, která je k dispozici na všech služebnách v rámci PČR. K tomuto plně funkčnímu komunikačnímu zdroji mají přístup policisté bez jakéhokoli omezení. Z tohoto zdroje budou vycházet policisté při realizaci preventivních aktivit. K administraci jednotlivých témat jsou určeni odborní gestoři, kteří plně odpovídají za jejich obsah.

2. Jednotná metodika

Projekt bude koncipován tak, aby strukturoval témata, která jsou v gesci PČR a k nim bude vytvořena jednotná a jasná metodika pro každého, kdo bude s materiálem pracovat. Projekt při svém vzniku vychází z ověřených a již vyzkoušených projektů, které byly úspěšně realizovány. Prakticky to znamená, že každý, kdo bude s projektem pracovat, na Intranetu nalezne veškeré materiály, které obsahují danou problematiku jak po stránce informační, tak po stránce aplikační.

3. Cílené financování

Tím, že se bude jednat o jeden ucelený projekt, je podstatně snazší zpracovat projektový záměr pro žádosti o finanční pokrytí nákladů. Veškeré finanční prostředky poskytnuté pro primární prevenci policii v současné době jsou již cíleně určeny právě na tvorbu páteřího projektu. Neopomenutelná je v sou-

časné době rovněž cena, neboť v případě centrálních nákupů v rámci tohoto projektu lze náklady podstatně snížit.

4. Akreditace na MŠMT

Současné projekty PČR nejsou akreditovány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, ačkoliv drtivá většina z nich je směřována právě do školských zařízení a určena pro školní děti a mládež. Páteří projekt je koncipován právě s cílem jeho akreditace MŠMT, aby mohl být zahrnut do preventivních strategií jednotlivých školských zařízení.

5. Jasné vymezení autorských práv

Od počátku vzniku páteřího projekt je pozornost věnována tomuto úskalí, aby nenastaly v budoucnosti komplikace ohledně nevyjasněných autorských práv.

6. Analýza stávajících projektů uvnitř PČR

Kompletní analýza stávajících projektů, které při své činnosti používá PČR, již byla provedena a i v rámci páteřího projektu lze již vyzkoušené a funkční projekty nebo jejich části implementovat do nově vznikajícího záměru.

7. Definování témat, která chce PČR v oblasti primární prevence nabídnout

Rizikové chování, zejména ve školském prostředí v některých případech ve své podstatě naplňuje skutkové podstaty přestupkového jednání nebo trestného činu. Tím pádem se prakticky jedná o oblast, která se dotýká činnosti PČR. Policie však při realizaci preventivních strategií vychází z předpokladu, že mnohými oblastmi se již zabývají erudovaní specialisté. Jednou z těchto oblastí je např. doprava, kde se značnou měrou podílí na preventivních aktivitách Ministerstvo dopravy (BESIP). Vyprofilováním témat lze dosáhnout optimálního podílu policie na primární prevenci a umožní se tak věnovat oblastem, které jsou stěžejní jak pro polici, tak i pro školská zařízení.

8. Garance metodiky jednotlivých témat odbornými složkami policie

Témata, která se stanou součástí páteřího projektu, budou garantována odborníky na danou oblast. To znamená, že garant bude zodpovídat za aktuálnost a relevantnost informací umístěných na vnitřní síti Intranet. Garanti jsou vybráni z řad odborných složek policie, která má jednotlivá témata ve své gesci, tzn. problematiku návykových látek zaštiťuje Národní protidrogová centrála SKPV PČR, kriminalitu dětí a páchanou na dětech garantuje SKPV PČR apod.

9. Určení realizátorů jednotlivých témat

Páteční projekt při své realizaci bude obsahovat množství preventivních aktivit v oblasti daného rizikového chování. V rámci metodiky bude jasně stanoveno, kdo je schopen dané téma prakticky aplikovat, a bude tedy nositelem odpovídající odbornosti. To znamená, že se bude jednat nejen o odborně způsobilého realizátora, ale bude mít i patřičné kompetence v dané oblasti rizikového chování. Prakticky to tedy znamená, že realizátor, který se bude dané problematice věnovat, musí splnit nejen odborné, ale i kvalifikační předpoklady pro danou problematiku.

10. Vytvoření web portálu prevence

Při plném spuštění pátečního projektu primární prevence budou všechna témata se všemi informacemi, jak je lze aplikovat v jednotlivých školských zařízeních, umístěna na internetové stránky www.policie.cz do složky prevence. Zde si tedy budou moci všichni zájemci o spolupráci policie na poli primární prevence zjistit všechny potřebné informace k projektu, kontakty na jednotlivá pracoviště preventivně informačních skupin a množství dalších postupů v případě realizace. Již v dnešní době internetové stránky www.policie.cz v kategorii prevence obsahují množství informací, které mohou být dobrým pomocníkem při orientaci v problematice.

11. Témata:

V současné době jsou vydefinována témata, kterými se v rámci pátečního projektu PČR zabývá na následující:

- a) drogy
- b) šikana
- c) člověk a právo
- d) rasismus a extremismus, sekty
- e) (ne)bezpečný internet

Všechna uvedená témata se dělí ještě na subtémata s hlubším průnikem do dané problematiky, s cílem co nejvíce podchytit rizikové chování. Mezi tématy není uvedena problematika dopravy, neboť se jí zabývá hlouběji Ministerstvo dopravy (BESIP) a značnou měrou Městské policie v daných regionech, kde jsou zřízeny.

Páteční projekt, jak již ze samotného názvu vyplývá, je koncipován jako nosná soustava preventivních opatření, která vycházejí z jednotlivých témat, a dle potřeby je možné tvořit nastavbu vlastních problematik. Důležitým aspektem, ke kterému se při tvorbě přistupuje, je jasná struktura a možnost praktické aplikace napříč celou republikou. Vzhledem k tomu, že se jedná o tzv.

otevřený projekt, lze jej průběžně doplňovat o nové problematiky tak, aby efektivně odrazil současnou situaci rizikového chování ve školských zařízeních. Sice jsou posledně jmenovaní největší cílovou skupinou, ale projekt postupně zaměříme i na zbylé věkové kategorie a seniory.

Kontakt:

Policejní prezidium ČR, poštovní schránka 62/NPC, 170 89 Praha 7

telefon: 974 836 510

fax: 974 836 519

e-mail: npdc@mvr.cz

<http://www.policie.cz/narodni-protidrogova-centrala-skpv.aspx>

4 Prevence Městské policie hl. m. Prahy

Mgr. Tomáš Řezník

vedoucí Útvaru sociální prevence Městské policie hl. m. Prahy

Bc. Kateřina Chalupová

vedoucí Útvaru situační prevence Městské policie hl. m. Prahy

Všechny vyspělé státy si uvědomují nutnost prevence jako prostředku pozitivního působení na veřejnost. Proto je preventivně výchovná činnost i nedílnou součástí práce pražské městské policie, kterou se zabývají strážníci útvarů prevence. Základem jejich práce je především cíleně oslovovat děti a mládež prostřednictvím metodicky zpracovaných preventivních programů se zaměřením na bezpečné chování, sociálně patologické jevy, základy právního vědomí, bezpečný pohyb v silničním provozu, prevenci úrazů, ochranu osob a majetku a situační prevenci. Útvary prevence Městské policie hl. m. Prahy rovněž nabízejí velmi široké spektrum preventivních aktivit, směřujících k široké veřejnosti. Celopražské akce pořádané MP hl. m. Prahy, jako např. „Setkání s Městskou policií hl. m. Prahy“ apod. patří k nejvýznamnějším. Preventisté využívají při realizaci svých programů také „Mobilní informační a poradenské centrum pro veřejnost – tzv. Modrý autobus“ s tematicky zaměřenými bloky prevence, připůsobenými jednotlivým cílovým skupinám, „Mobilní dětské dopravní hřiště“ a ukázky výcviku sebeobrany a výcviku služebních psů (<http://www.mppraha.cz/prevence/>).

4.1 Vznik, úloha a činnost

Preventivně výchovná činnost je, jak již bylo uvedeno, již 13 let nedílnou součástí práce Městské policie hl. m. Prahy (dále jen „MP“). Touto činností jsou pověřeni strážníci Útvaru sociální a situační prevence MP. Základem jejich práce je především cíleně oslovovat děti a mládež prostřednictvím metodicky zpracovaných preventivních programů se zaměřením na celou šíři rizikového chování (dříve používaný termín – sociálně patologických jevů).

V roce 1998 vznikl u MP první zárodek pracovní skupiny, přímo zaměřené na prevenci, která fungovala v rámci právního a kontrolního oddělení MP, se stanoveným personálním stavem 3 zaměstnanců.

Preventivní skupina se věnovala koncepčním otázkám prevence kriminality v hl. m. Praze, přípravě komplexního součinnostního programu prevence kriminality a tvorbě vlastních projektů prevence kriminality. **Na základě Usnesení rady ZHMP č. 914/1998 byla městská policie dočasně pověřena výkonem funkce manažera prevence kriminality v hl. m. Praze. Především tato skutečnost, tj. výkon funkce manažera prevence kriminality v hl. m. Praze a aktivní zapojení MP hl. m. Prahy do prevence kriminality v hlavním městě, ovlivnila politiku činnosti městské policie v tomto oboru a nastínila nové možnosti jejího dalšího rozvoje v této oblasti.**

Městská policie měla proto v nadcházejícím období jedinečnou možnost ukázat, že není jen další represivní složkou, ale že dokáže působit i v tehdy nové, vznikající a v našich podmínkách zatím nepřilíš známé oblasti prevence.

Dnem 1. ledna 2000 vzniklo samostatné Oddělení prevence kriminality MP hl. m. Prahy, které se začalo cíleně věnovat prevenci kriminality a bezpečnosti v silničním provozu (dále jen „BESIP“) v rozsahu cca 3 tematických programů:

- 1) BESIP pro I. stupeň základních škol.
- 2) Zásady bezpečného chování pro seniory.
- 3) Zásady bezpečného chování pro žáky I. stupně základních škol.

Ve čtvrtém čtvrtletí roku 2002 byla činnost útvaru vnitřně rozčleněna na jednotlivé skupiny dle oslovovaných cílových skupin. Preventivní programy jsou od tohoto data realizovány pro následující cílové skupiny:

- 1) *děti navštěvující mateřské školy,*
- 2) *žáky I. stupně základních škol,*
- 3) *žáky II. stupně základních škol,*
- 4) *studenty středních škol,*
- 5) *seniory a zdravotně postižené spoluobčany,*
- 6) *širokou veřejnost.*

V roce 2007 došlo k interní reorganizaci útvaru, která vycházela z potřeby zefektivnění dopadu prevence rizikového chování, a to na útvar sociální a útvar situační prevence.

4.2 Úloha útvarů prevence

MP působí na území hlavního města od 11. května 1992. Byla zřízena obecně závaznou vyhláškou hl. m. Prahy č. 5/1992, vydanou na základě zákonů ČNR č. 410/1992 Sb., o obcích, a zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii ve znění pozdějších předpisů. Její činnost spočívá především v zabezpečování místních záležitostí veřejného pořádku v rámci působnosti města, tedy na celém teritoriu hl. m. Prahy.

Za dobu existence městských a obecních policií (již téměř 17 let) došlo ke změně tohoto původně především represivního orgánu místní samosprávy ve službu občanům, kterou jim jejich obec poskytuje. Tato změna je nejvíce patrná u městských policií statutárních měst.

Za průkopníka v této oblasti lze bezesporu považovat pražskou městskou policii, která se jako jedna z prvních v republice začala cíleně věnovat prevenci kriminality a BESIPu na skutečně profesionální úrovni. Rozvoj těchto aktivit v rámci ostatních městských policií statutárních měst na sebe nedal dlouho čekat a v současné době jsou městské policie nezanedbatelným poskytovatelem primární prevence ve všech statutárních městech.

Aktivity v oblasti prevence kriminality byly městským a obecním policiím výslovně svěřeny novelou zákona o obecní policii s účinností od 1. ledna 2009. Nová právní úprava stanovila rozsah úkolů obecní policie taxativním výčtem, což plně koresponduje s požadavkem **právní jistoty**, jak samotných strážníků obecní policie, tak osob, vůči kterým realizují opatření, zákroky, úkony. Věcná působnost obecní policie je rozšířena oproti stávající tak, že „*obecní policie se podílí na prevenci kriminality v obci*“.

4.2.1 Činnost útvarů prevence

Útvary prevence jsou specializované útvary, které:

- 1) zajišťují zapojení městské policie do preventivních aktivit organizovaných a koordinovaných hlavním městem Prahou;
- 2) zpracovávají projekty prevence kriminality za celou MP;
- 3) organizují a uskutečňují preventivní aktivity MP;
- 4) koordinují je s obdobnými aktivitami dalších orgánů hl. m. Prahy a jiných organizací a orgánů, zejména Policie ČR a nestátních neziskových organizací;
- 5) metodicky řídí a koordinují činnost celoměstských útvarů městské policie při uskutečňování projektů prevence kriminality a při preventivních akcích.

Existence Útvarů prevence MP a jejich činnost je zakotvena mj. i v „preventivních“ dokumentech HMP – např. ve „*Strategickém plánu protidrogové politiky hlavního města Prahy pro období 2008 až 2012*“, kde je Útvar prevence MP výslovně jmenován jako jeden ze spolupracujících subjektů při realizaci tohoto strategického plánu.

Podle přijaté „*Koncepce prevence kriminality hlavního města Prahy na léta 2009 až 2012*“ je činnost MP zaměřena především na preventivní aktivity v oblasti sociální i situační prevence, a to na úrovni primární a sekundární prevence.

Hlavní náplní je přednášková činnost ve školských zařízeních a subjektech zabývajících se volnočasovými aktivitami dětí a mládeže.

MP je podle „*Koncepce prevence kriminality hlavního města Prahy*“ odborným realizátorem především následujících aktivit:

- a) práce s mládeží
- b) informování občanů
- c) vzdělávání

Útvary prevence MP při realizaci konkrétních preventivních aktivit spolupracují s mnoha institucemi a organizacemi, jak z oblasti státní správy a samosprávy, tak z oblasti NNO.

Jako vhodný příklad může posloužit i spolupráce s Probační a mediační službou při tvorbě a zajištění vhodných programů pro mladistvé, které lze se souhlasem mladistvého realizovat již v průběhu přípravného řízení. Výsledek této činnosti je zpravidla poté zohledňován i v dalším průběhu trestního řízení – např. s ohledem na druh uloženého trestu a jeho výši.

V rámci primární prevence MP spolupracuje např. s občanským sdružením Prev-Centrum, jehož hlavním cílem je realizace primární a sekundární prevence a poskytování psychosociální pomoci osobám ohroženým závislostmi a dalšími společensky nežádoucími jevy. Tato činnost je zaměřena zejména na koncepční a metodickou spolupráci.

Při praktické realizaci preventivních projektů dlouhodobě spolupracuje MP s Fondem ohrožených dětí, se zařízeními typu Klokánek. Tato spolupráce je celoroční, zaměřená na specifickou primární prevenci a v současné době je rozšířena o výuku práce na výpočetní technice. V rámci této spolupráce jsou mezi dětmi vybíráni ti nejlepší a nejaktivnější na sportovní pobyt v přírodě, který probíhá dvakrát ročně. První pobyt je organizován v zimních měsících se zaměřením na zimní sporty a volnočasové aktivity v zimním období. Druhý pobyt probíhá v posledních jarních měsících a je zaměřen na různé druhy sportů (turistika, cykloturistika, vodáctví) a další volnočasové aktivity letního období. Personálně jsou tyto pobyty realizovány výhradně pracovníky Útvaru prevence MP, jejichž odbornost v oblasti volnočasových a sportovních aktivit je zajištěna dalším vzděláváním (akreditované programy „instruktor sportovních aktivit“ a „instruktor lyžování“).

4.2.2 Priority útvarů prevence

Odbornost – u pracovníků útvarů prevence je kladen důraz na odbornou kvalifikaci, odpovídající vzdělání (VŠ absolvovanou, příp. studuje cca 70 %, VOŠ cca 10 %), seberozvíjení, komunikační dovednosti, jazykovou vybavenost.

Pracovníci útvarů prevence byli či jsou mj. zastoupeni v:

- ◆ Protidrogové komisi Rady hl. m. Prahy,
- ◆ Komisi prevence kriminality Rady hl. m. Prahy,
- ◆ Odborné sekci Harm Reduction protidrogové komise,
- ◆ Odborné sekci primární prevence protidrogové komise,
- ◆ Komisi pro boj s drogovou závislostí Modrá laguna,
- ◆ Meziresortní skupině řízené MŠMT pro přípravu Individuálního výchovného plánu,
- ◆ Poradním sboru pro situační prevenci kriminality,
- ◆ Normalizační komisi Úřadu pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví,
- ◆ Interdisciplinární skupině pro domácí násilí,
- ◆ Pracovní skupině pro osoby bez přístřeší sociálního výboru ZHMP.

Dále se mj. podíleli i na činnosti pracovní skupiny na přípravu a založení Městského centra primární prevence hl. m. Prahy a v pracovní skupině na přípravu a rozvoj „Standardů odborné způsobilosti poskytovatelů primární prevence rizikového chování“.

- ◆ Zachování kvality (standardů kvality) realizované preventivní činnosti a odmítnutí vědecky ověřených neúčinných forem prevence.
- ◆ Preventivně výchovná činnost je jednou z hlavních priorit práce MP.
- ◆ Mezi hlavní aktivity útvarů prevence patří především přednášková činnost, doplněná o oblast poradenství a prezentaci širokého spektra práce MP zejména na výstavách, akcích celopražského charakteru, v tisku, rozhlase a televizi.
- ◆ Základem přednáškové činnosti je především cíleně oslovovat občany metropole (děti a mládež) a její návštěvníky prostřednictvím metodicky zpracovaných, kontinuálních, komplexních a interaktivních programů se zaměřením na velkou většinu forem rizikového chování (bezpečné chování, dopravní výchovu, zdravotědu, sociálně patologické jevy, základy právního vědomí a jiné).
- ◆ Nedílnou součástí práce těchto útvarů je pedagogická a publikační činnost, zaměřená na danou preventivní problematiku.
- ◆ Útvary sociální a situační prevence disponují např. mobilním preventivně informačním centrem, využívaným při celopražských akcích MP či učebnou výpočetní techniku, využívanou především k výuce seniorů.

4.2.3 Cílové skupiny

- ◆ *Děti mateřských škol* – cílem prevence v předškolním věku je zakotvit zdraví, jako důležitou životní hodnotu, kterou je třeba chránit. Uvědomovat si možná nebezpečí a možnosti, jak se těmto nebezpečím vyhnout.
- ◆ *Děti a mládež všech druhů základních škol (včetně speciálních)* – cílem prevence v tomto věku je prohlubovat dovednosti, jak chránit své zdraví a rozvíjet sociální dovednosti, především v navazování zdravých vztahů mimo rodinu, ve schopnosti čelit sociálnímu tlaku, dovednosti rozhodovat se, efektivně řešit konflikty, apod. Zároveň předávat jednoznačné informace o škodlivosti alkoholu a tabáku, včetně vymezení základních pravidel týkajících se užívání těchto látek. Zásadní místo zde mají mj. i specifické programy primární prevence zaměřené na problematiku návykových látek, jejich účinky a rizika, tj. vytvořit povědomí o drogách – o nepříznivých zdravotních a sociálních důsledcích spojených s užíváním návykových látek.
- ◆ *Studenti středních škol, středních odborných škol a gymnázií* – cílem preventivních aktivit v tomto věku je podpořit žádoucí prosociální postoje a normy, nabízet pozitivní alternativy trávení volného času, seznámit s možnostmi řešení obtížných situací.
- ◆ *Děti a mládež z dětských domovů a speciálních zařízení* – cílem tohoto specifického preventivního působení je zvýšit zejména sociální vnímavost dětí a mládeže, toleranci, respekt k druhým, zodpovědnost za své chování a nenásilným způsobem pozitivně ovlivnit chování a životní styl této cílové skupiny. Hlavní důraz je přitom kladen na oblast majetkové a násilné kriminality v souvislosti s primárními lidskými hodnotami.
- ◆ *Senioři a zdravotně a tělesně postižení občané (zrakově a sluchově postižení občané)* – cílem preventivního působení je vytvořit bezpečné prostředí pro tuto skupinu obyvatel, zvýšit informovanost o způsobech a možnostech ochrany proti nejčastěji se vyskytujícím druhům kriminality a tím pomoci snížit kriminogenní a viktimizační faktory, umožňující páchání trestné činnosti na této cílové skupině občanů.
- ◆ *Široká veřejnost, neorganizovaná mládež (vč. mobilního informačního centra – „Modrého autobusu“)* – cílem primární prevence u dospělé populace je podávání objektivních informací z oblasti prevence rizikového chování, vč. poradenství z oblasti situační prevence, zajištění volnočasových aktivit pro neorganizovanou mládež.

4.2.4 Pracovní skupiny útvarů prevence podle tematického a věkového zaměření

- ◆ Skupina základů bezpečného chování.
- ◆ Skupina dopravní výchovy (vč. stacionárních dětských dopravních hřišť).
- ◆ Skupina první pomoci a požární prevence.
- ◆ Skupina sociálně patologických jevů.
- ◆ Skupina ochrany osob a majetku.
- ◆ Skupina situační prevence.
- ◆ Skupina zabezpečení.

4.3 Preventivní programy Městské policie hl. m. Prahy

Mateřské školy

- Medvídek Brumla ve městě
- Medvídek Brumla v MHD
- Medvídek Brumla a pes
- Dopravní výchova pro MŠ

Základní školy

- Dopravní výchova (vč. DDH)
- Zdravotní výchova – poskytování první pomoci
- Požární prevence
- Bezpečné chování (*více variant dle věku a témat*)
- Bezpečný kontakt se psy
- Bezpečný dětský kolektiv
- Bezpečné chování v elektronickém světě
- Autorská práva a internet
- Kyberšikana
- Šikana a násilí v dětských kolektivech
- Drogy
- Kriminalita dětí
- Právní vědomí
- Domácí násilí
- Jak si nenechat ublížit
- Jak se nestat obětí znásilnění
- Malý kriminalista
- Mimořádné události

Střední školy

- Listina základních práv a svobod
- Kriminalita mládeže
- Sociálně patologické jevy
- Omamné a psychotropní látky
- Právní vědomí
- Autorská práva a bezpečí v elektronickém světě
- Sebeobrana z pohledu zákona
- Právní aspekty dopravní nehody
- Oběť a svědek trestného činu
- Divácké násilí a extremismus v ČR
- Bezpečné chování dívek a žen v Praze
- Rizika práce a pobytu v zahraničí

V rámci přednáškové činnosti jsou realizovány speciální programy pro

- dětské diagnostické ústavy,
- dětskou psychiatrickou léčebnu Bohnice,
- školy pro sluchově postižené,
- domovy mládeže, internáty.

Školení strážníků

- Domácí násilí a jeho právní aspekty
- Zdravotní výchova – první pomoc, bezvědomí a neodkladná resuscitace a další život ohrožující stavy
- Dopravní nehoda s následným požárem vozidla
- Problematika návykových látek z pohledu MP
- Divácké násilí na stadionech

Veřejnost

- Právní vědomí pro pedagogy
- Zabezpečení a ochrana bytů, rodinných domů a rekreačních objektů
- Zabezpečení a ochrana automobilů
- Potenciální oběti trestné činnosti a možnosti jejich obrany a ochrany
- Kabinet dopravní výchovy pro pedagogy a odbornou veřejnost
- Bezpečí v elektronickém světě očima rodičů a pedagogických pracovníků

Senioři

- Senior akademie.
- Stop kriminalitě páchané na seniorech a ZTP.
- Informatika pro seniory.
- Týdny se seniory.

4.3.1 Prázdninové a volnočasové aktivity pro mládež

- **Letní dětská rekreace pro děti zaměstnanců** – v roce 2011 proběhl již devátý ročník LDR pro děti zaměstnanců MP hl. m. Prahy. Jsou realizovány tři čtrnáctidenní turnusy, které jsou zaměřeny především na cykloturistiku, turistiku, rekreačně-sportovní činnost a na základy vodáctví. Kromě letní dětské rekreace pro děti školního věku jsou již pravidelně realizovány cyklisticko-vodácké putovní pobyty pro mládež ve věku od 15 do 18 let.
- **Zimní dětská rekreace pro děti zaměstnanců** – v letošním roce proběhl v obou termínech pražských jarních prázdnin druhý ročník zimní dětské rekreace pro děti zaměstnanců MP hl. m. Prahy. Pobyty jsou zaměřeny na lyžování a snowboarding. Všichni vedoucí zimní dětské rekreace jsou držiteli licence „Instruktor lyžování“ a „Instruktor snowboardingu“ s mezinárodní akreditací FIS.
- **Výuka sebeobrany a právního minima pro učňovskou a VŠ mládež** – v rámci volnočasových aktivit realizovaných útvary prevence jsou ve spolupráci s Metropolitní univerzitou Praha a SOU Jarov realizovány pravidelné tréninky sebeobrany. V tělocvičnách partnerů probíhá co možná nejrealnější výuka bojových sportů pro studenty denního a kombinovaného studia. Součástí těchto hodin je i právní rozbor možných krizových situací.
- **Příměstské tábory** – realizace volnočasových aktivit pro děti v době letních prázdnin jako vhodná alternativa k vícedenním táborům. Pro děti máme připraven odpovídající program v průběhu dne, tak, aby svůj volný čas netrávily méně žádoucími formami – např. „na ulici“, případně doma u televize a počítače. Program dětem nabízí poutavou náplň volného času, která má napomoci zvýšit zejména sociální vnímavost dětí, naučit je kooperaci a spolupráci s ostatními, vytvářet u nich žádoucí návyky a prosociální chování. Tyto atributy splňují především sportovní aktivity. Zároveň by ale měly být rozvíjeny i kulturní a vědomostní dovednosti a schopnosti. Program příměstských táborů je plánován v týdenním cyklu, který se po celou dobu prázdnin opakuje.

Realizace příměstských táborů je v současné době závislá pouze na zajištění odpovídajícího technického (materiálního) vybavení, např. sportovním vybavením, vhodnými prostory, kde by bylo možné tyto příměstské tábory pořádat.

- Další připravenou a doposud nerealizovanou aktivitou jsou **jednodenní víkendové lyžařské výcviky v českých střediscích** v blízké dopravní dostupnosti (Monínec, Jizerské hory, Krkonoše), kdy pracovníci útvary prevence zajistí pro děti celodenní program (lyžování) s odborným dohledem.

Realizace je závislá pouze na zajištění prostředků na financování této aktivity.

4.3.2 Realizované projekty prevence kriminality

- **Praha – bezpečná metropole** – projekt realizovaný od roku 2000 – jehož cílem je rozšiřování již funkčních preventivních aktivit, tj. poskytování základních rad, informací k ochraně zdraví osob a majetku, bezpečného soužití a zvyšování právního vědomí občanů. Ve spolupráci s obvodními ředitelstvími MP, úřady městských částí a MHMP je realizována cílená primární prevence formou přednáškové činnosti, především ve školských zařízeních na celém území hl. m. Prahy.
- **Stop kriminalitě páchané na seniorech a ZTP** – tradiční projekt od roku 2001. Cílem tohoto projektu je vytvořit bezpečné prostředí pro tuto ohroženou skupinu obyvatel. Zajištěním osvětového, informačního a poradenského servisu přizpůsobeného potřebám seniorů, zdravotně a tělesně postižených občanů odvrátit hrozící rizika kriminality.
- **MOSTY** – projekt od roku 2004 – v rámci tohoto projektu strážníci Útvary prevence MP hl. m. Prahy dlouhodobě spolupracují se zařízeními náhradní rodinné péče Fondu ohrožených dětí Klokánek. Individuálním přístupem a připravenými preventivně výchovnými programy usilujeme o změny v nevhodných návycích chování, zvládnutí svých problémů a získání sociálních dovedností. Eliminujeme tak možný výskyt závadového nebo jinak společensky nepřijatelného chování. Nejaktivnější děti se pak účastní zimního a letního zážitkového týdenního sportovního pobytu.
- **Mobilní informační a poradenské centrum pro veřejnost** (tzv. Modrý autobus) – s realizací tohoto preventivního projektu bylo započato již v roce 2000 a pokračuje až do současné doby.

Jedná se o speciálně upravený autobus, který pravidelně nabízí široké veřejnosti komplexní informace o možnostech ochrany zdraví, života a majetku. Tyto okruhy jsou měněny dle zaměření akce, na které je poradenské centrum využíváno.

Návštěvníkům „Mobilního informačního a poradenského centra pro veřejnost“ jsou poskytovány různé propagační a poradenské materiály různých témat týkajících se předcházení krizovým situacím, a to zejména v oblastech ochrany zdraví, osobní bezpečnosti a majetku. Tyto materiály jsou „dopravovány“ přímo k občanům, a tím zkracují čas nutný pro návštěvu „stálého“ poradenského centra.

- **Setkání s Městskou policií hl. m. Prahy** – od roku 2002 – jedná se o tradiční akci, která si klade za cíl přiblížit činnost Městské policie hl. m. Prahy i ostatních složek záchranného bezpečnostního systému hl. m. Prahy jako službu obyvatelstvu a prohloubit tak vhodným způsobem důvěru občanů k policii. Při těchto akcích je zvyšována informovanost široké pražské veřejnosti o činnosti Městské policie hl. m. Prahy a jednotlivých složek záchranného bezpečnostního systému.
- **Celostátní seminář pracovníků městských a obecních policií zabývajících se prevencí** – pracovníci městských a obecních policií zabývajících se prevencí se již tradičně dvakrát ročně setkávají na pracovních seminářích. Při pořádání těchto pracovních setkání se jednotlivé městské policie střídají. Od roku 2007 je jedenkrát ročně toto setkání pravidelně pořádáno v hlavním městě Praze.

V rámci semináře vystupují odborníci z různých rezortů, příp. vysokých škol působících v jednotlivých oblastech prevence. Jsou prezentovány nejnovější programy prevence, výzkumy a nové postupy.
- **Poplachový monitorovací systém pro školy** – představuje zabezpečení školských zařízení zřizovaných MHMP instalací elektronického zabezpečovacího systému (EVS) do škol a následné připojení na PCO MP prostřednictvím rádiového komunikátoru. Cílem projektu je ochrana nejrizikovějších a nejvybavenějších místností, snížení majetkové trestné činnosti v připojených školách a zefektivnění případného zákroku Městské policie hl. m. Prahy.
- **Bezpečné chování dívek a žen v Praze** – pravidelné preventivní působení zaměřené na ochranu života, zdraví, majetku a vytváření vzorců chování potřebných pro předcházení možných útoků na tuto cílovou skupinu.
- **Senior akademie** – je cyklus vzdělávacích programů prevence kriminality, jež se zaměřuje na širší veřejnost a umožňuje i neorganizovaným seniorům, ZTP a občanům získat potřebné informace k prevenci kriminality. Projekt navazuje na základní projekt prevence kriminality „*Stop kriminalitě páchané na seniorech a ZTP*“ a dále ho rozšiřuje.

- **Týdny se seniory** – jedná se o nadstavbový projekt, jehož snahou je rozšíření preventivního působení a zkvalitnění informovanosti o zásadách bezpečného chování a ochraně osob a majetku u této skupiny obyvatelstva. Projekt je určen pro vytipované jedince z řad seniorů hl. m. Prahy, schopné získané poznatky dál předávat spoluobčanům.

4.4 Návrh koncepce rozvoje Útvarů situační a sociální prevence Městské policie hl. m. Prahy na rok 2011–2014

Prevence kriminality realizovaná útvary prevence Městské policie hl. m. Prahy představuje komplex opatření sociální a situační prevence včetně informovanosti veřejnosti o možnosti ochrany před trestnou činností.

Ve výhledu na léta 2011 až 2014 bude Útvar sociální prevence MP a Útvar situační prevence MP nadále zaměřovat své preventivní aktivity na výše uvedené oblasti a oslovovat děti, mládež, veřejnost, seniory a zdravotně a tělesně postižené občany s cílem zvýšit informovanost o aktuálním stavu kriminality ve společnosti a přispět tak k eliminaci rizikových faktorů.

Navrhovaná koncepce rozvoje vychází z dlouhodobých záměrů útvarů prevence, hlavních problémů a návrhů opatření k řešení výchozí situace a slouží ke stanovení základních mechanismů, principů a cílů útvarů prevence v oblasti prevence kriminality.

Východiskem pro stanovení hlavních cílů a priorit na léta 2011 až 2014 je pravidelná SWOT analýza, která periodicky vyhodnocuje fungování obou útvarů prevence. Předkládaná koncepce bude v nadcházejícím období logicky zaměřena na minimalizaci slabých stránek a hrozeb a na podporu silných stránek útvarů prevence s využitím stávajících příležitostí.

4.4.1 Hlavní cíle

- 1) Pokračovat v realizaci komplexního, systematického a dlouhodobého preventivního programu zaměřeného na všechny věkové skupiny.
- 2) Zvýšit mediální podporu a informovanost veřejnosti o preventivních aktivitách Městské policie hl. m. Prahy.
- 3) Koordinovat preventivní aktivity a spolupracovat s jednotlivými útvary MP hl. m. Prahy a jinými subjekty zabývajícími se prevencí kriminality.

- 4) Pokračovat v zapojení pracovníků útvarů prevence do činnosti odborných komisí, poradních sborů, interdisciplinárních skupin.
- 5) Nadále realizovat stávající projekty a hledat nové formy preventivního působení.
- 6) Zajistit kontinuální vzdělávání pracovníků útvarů prevence.

4.4.2 Dílčí cíle

- 7) Efektivně využít nastavený systém vyhodnocení prováděných preventivních aktivit.
- 8) Přizpůsobovat metodické přípravy a tematicky reagovat na aktuální stav.
- 9) Aktualizovat a doplnit osvětový a informační materiál.

K hlavním prioritám útvarů prevence patří **udržení a prohloubení nastaveného trendu v oblasti preventivní, cílené, metodické a poradenské činnosti**, která bude nadále kontinuálně prováděna především ve školských zařízeních, domovech mládeže, diagnostických ústavech, u skupin občanů v seniorském věku, u zdravotně a tělesně postižených občanů. Nedílnou součástí bude pokračování v oslovování laické a odborné veřejnosti, formou poradenského servisu, rozvíjení volnočasových aktivit a zajištění materiálních a finančních prostředků pro rozvoj těchto aktivit.

Pro dosažení tohoto cíle budou oba útvary prevence navazovat na již osvědčené metody a formy práce v oblasti prevence kriminality a hledat další možnosti zkvalitnění preventivního působení na jednotlivé cílové skupiny. Důležitým aspektem bude koordinace propojení činnosti a obsahu jednotlivých specializovaných skupin v rámci obou útvarů v oblasti primární prevence směřované do jednotlivých výchovně vzdělávacích zařízení a k široké veřejnosti.

Metodické plány a konkrétní programové nabídky budou nadále zohledňovat dynamiku vývoje jednotlivých kriminogenních jevů ve společnosti s řešením konkrétních, reálných nežádoucích situací, které ohrožující bezpečnost obyvatel metropole. Jednotlivé metodické programy budou svou koncepcí vytvářeny tak, aby umožňovaly cílovým skupinám základní seznámení s danou problematikou, nabídly model správného a bezpečného chování a možného, zákonem podloženého řešení. Programy budou vycházet z předchozích zkušeností realizace primární prevence a zároveň budou reagovat na vývojové trendy v příslušných problematikách, současně budou zohledňovat potřeby příslušných škol, školských zařízení a jednotlivých cílových skupin.

Programy budou realizovány zkušenými lektory s odpovídajícím vzděláním, erudovaností, konkrétní odbornou znalostí v daných problematikách a celkovou rétorickou dovedností ve vztahu k posluchačům. Způsob organi-

zování primární prevence bude pokračovat formou besed, přednášek, prezentací, konzultací, poradenskou činností, organizováním a spolupodílením se na akcích s celopražskou působností, s využitím dostupné audiovizuální techniky, která přispívá k lepší práci s posluchači a umožňuje využít nové vzdělávací a metodické prostředky.

Důležitým úkolem pro nadcházející období bude *využít pozitivního vnímání* veřejnosti směrem k preventivním aktivitám útvarů prevence, zvyšovat touto formou prestiž celé Městské policie hl. m. Prahy a nabízet nerepresivní službu občanům a návštěvníkům metropole. K naplnění tohoto cíle bude potřeba zvýšit informovanost občanů o preventivních aktivitách Městské policie hl. m. Prahy prostřednictvím médií a vytvořit odpovídající prezentaci obou útvarů na webových stránkách organizace.

Nedílnou součástí koncepčního vývoje preventivních aktivit Městské policie hl. m. Prahy je *centralizace a koordinace preventivního působení v rámci organizace*, udržení jednotného řízení, jež povede ke zvyšování efektivity, kvality, odbornosti a specializaci preventivní činnosti. Vnitřně provázaný systém spolupráce s jednotlivými útvary Městské policie hl. m. Prahy zamezí překrývání preventivního úsilí a maximálně využije spektrum možností v oblasti prevence kriminality, kterým tato organizace disponuje. Do budoucna je také vhodné vytvořit ucelený systém vzdělávání strážníků Městské policie hl. m. Prahy v oblasti prevence rizikového chování a rozšířit školení o způsobu komunikace se specifickými skupinami obyvatel.

V souladu s Koncepcí prevence kriminality hlavního města Prahy na léta 2009 až 2012 budou útvary prevence pokračovat ve *spolupráci s ostatními institucemi a organizacemi* z oblasti státní správy a samosprávy a nestátními neziskovými organizacemi, zabývajícími se oblastí sociální a situační prevence na primární a sekundární úrovni. Pro posílení spolupráce s jinými institucemi bude využito možnosti zapojení pracovníků útvarů prevence do činnosti odborných komisí, poradních sborů, interdisciplinárních skupin a hledání nových způsobů navázání vzájemné spolupráce, např. participací na projektech prevence kriminality těchto organizací.

K dosažení uvedených cílů bude nezbytné pokračovat ve *vzdělávání a rozšiřování odborné kvalifikace a specializace pracovníků útvarů prevence*, jež jsou důležitým předpokladem k vykonávání lektorské činnosti a zachování kvality preventivní činnosti. Vytvořením návazného, systematického a dlouhodobého vzdělávání lektorského týmu podpořit aktivní přístup pracovníků k doplnění vzdělání a seberozevíjení. Základním východiskem je pokračování ve vnitřním metodickém vedení nových pracovníků. Důležitou oblastí bude nadstavbovou formou odborné supervize zajistit dostatečnou práci s lidskými zdroji a tím minimalizovat hrozbu syndromu vyhoření.

Pro naplnění krátkodobých cílů útvarů prevence je potřeba *nastavit funkční systém evaluace prováděných preventivních programů* a doplnit stávající dílčí

system hodnocení ze strany lektorů, o pravidelný celkový monitoring ohlasů a podnětů ze strany pedagogů, žáků, studentů a ostatních posluchačů a tím zefektivnit dopad preventivního působení a pružně reagovat na potřeby konkrétní cílové skupiny.

Všechny programy poskytuje Městská policie hl. m. Prahy bezplatně. V případě Vašeho zájmu o některou z našich preventivních přednášek nás kontaktujte.

Kontakty na Útvary prevence Městské policie hl. m. Prahy (www.mppraha.cz):

Vedoucí útvaru sociální prevence

Mgr. Tomáš Řezník

tel.: 272 072 502, e-mail: reznik.prev@mppraha.cz

Bezpečné chování – metodické programy

Bc. Zdeněk Bartoš

tel.: 272 072 527, e-mail: bartos.prev@mppraha.cz

Dopravní výchova – metodické programy

Ing. Petr Řádek

tel.: 272 072 555, e-mail: radek.prev@mppraha.cz

První pomoc a požární prevence – metodické programy

Michaela Švandrlíková

tel.: 272 072 511, e-mail: svandrikova.prev@mppraha.cz

Zabezpečení veřejně-prezentačních akcí

Mgr. Michal Šembera

tel.: 272 072 515, e-mail: sembera.prev@mppraha.cz

Vedoucí útvaru situační prevence

Bc. Kateřina Chalupová

tel.: 272 072 551, e-mail: chalupova.prev@mppraha.cz

Ochrana osob a majetku – metodické programy

Lenka Hofmanová, Dis.

tel.: 272 072 531, e-mail: hofmanova.prev@mppraha.cz

Sociálně patologické jevy – metodické programy

Michal Petr

tel.: 272 072 521, e-mail: petr.prev@mppraha.cz

Situační prevence – metodické programy

Ing. Jan Chmelař

tel.: 272 072 504, e-mail: chmelar.prev@mppraha.cz

5 Několik poznámek k problematice testování dětí a mladistvých při podezření na užití návykových látek

Mgr. Jaroslav Šejvl

Univerzita Karlova v Praze, 1. LF a VFN v Praze, Klinika adiktologie

Testování dětí a mladistvých na ovlivnění/(zne)užití¹ návykové látky (dále jen „testování“) je komplikovaný úkon, který v sobě abstrahuje celou škálu postojů a norem z širokého spektra lidské společnosti. Není to tedy jen otázka školy či školského zařízení a práva, ale zasahuje i do oblasti medicíny a zdravotních hledisek, etiky, morálních hodnot, sociálních postojů a sociálního statusu a snad (alespoň pro někoho) i do filozofie – výchovy, pedagogiky a postojů člověka k člověku.

„Škola představuje jedno z nejdůležitějších prostředí pro podporu zdraví a preventivní opatření vůči dětem a mladistvým; škola má tedy značný prostor pro to, aby mohla působit jako činitel v oblasti prevence užívání drog a souvisejících problémů: a) podpora a rozvoj pocitu soudržnosti mezi dětmi a jejich školou, b) zajištění cílené včasné a krátké intervence pro vysoce rizikové děti a c) nabídku intervencí spočívajících v posilování rodiny. Literatura obecně naznačuje, že úspěšné a bezpečné zvládnutí přechodu od adolescence k dospělosti vyžaduje kvalitní regulační schopnosti, včetně aktivní regulace jednání a emocí, a možnost čerpat ze sociálního kapitálu determinovaného vztahy a vztahy s dospělými a vrstevníky. Existuje úzká vazba mezi mírou soudržnosti, pocíťované studenty a druhy (rizikového) chování, jako je užívání drog.“ (Roche et al., 2008, s. 10)

Testování obecně bylo prosazeno do pracovněprávních vztahů jako součást péče o bezpečnost a ochranu zdraví zaměstnanců a snížení rizika působení škod na majetku – a to jak zaměstnavatele, tak i ostatních subjektů. Ve školství se v tomto případě v České republice jedná o zcela nový požadavek, který

¹ Konzumace jakékoli drogy (omamné či psychotropní látky) za účelem, lišícím se od účelu, jenž byl zamýšlen, ve způsobu konzumace nebo množství (Zábranský, 2003, s. 17).

nelze řešit běžnou formou, jaká se aplikuje na dospělé populaci např. ve vztazích zaměstnanec–zaměstnavatel či řidič–kontrola dopravní policíí. V těchto případech se jedná o smluvní závazky učiněné projevem svobodné vůle mezi dospělými a psychicky (duševně) již zralými osobami.

V současné době v České republice existují dva hlavní názorové proudy, které se zabývají problematikou testování, ale názorově stojí vyhraněně proti sobě.

První, který podporuje testování a navrhuje jeho zakotvení do školního řádu. Argumentuje právem na to, aby děti vyrůstaly v bezdrogové škole, aby děti byly vychovávány k úctě k právu a ctily (dodržovaly) jej (drogy jsou nelegální), a aby rodiče plnili svoji rodičovskou (zákonnou) povinnost, týkající se řádné výchovy svých dětí. Tato skupina považuje testování za preventivní aktivitu a testování je pro ni zpravidla determinováno písemným souhlasem zákonného zástupce dítěte s tímto úkonem; neprosazují tedy testování bez vědomí zákonného zástupce.

Naproti tomu protipólem k této první skupině jsou ti, kteří a priori odmítají možnost testování připustit, a svůj postoj hájí rizikem stigmatizace dítěte a neoprávněným zásahem do jeho práv a integrity.

Mezinárodní ani národní legislativa rovněž neposkytne jasné vodítko a názor, neboť je v této oblasti vágní, resp. neurčitá (problematikou testování se nezabývá), je tedy nutné vycházet z obecných deklarací mezinárodních úmluv a zákona; někdy tendenčními výklady si ji obě skupiny přizpůsobují svým potřebám a názorům.

Cílem této stručné kapitoly je na velmi úzkém prostoru shrnout základní informace – případný právní rozbor je k dispozici jako samostatná publikace.

5.1 Dítě v době dospívání a právo

Při komunikaci a práci s dětmi a mladistvými je nutné k nim přistupovat diferencovaně, a to s ohledem na jejich věk, rozumové schopnosti a vyspělost. Dospívání je velmi složitým obdobím člověka a není vhodné jej posuzovat pouze z hlediska dospělého (a to jak z hlediska absolutní tolerance, či kritičnosti daného chování); stejně tak není účelné (a není ani úmyslem zákonodárce) a vhodné na osoby mladší 18 let aplikovat všechny právní předpisy, resp. jejich ustanovení, které jsou určeny pro výkon práva na dospělé populaci.

5.2 Jednotlivé právní předpisy

K pochopení legislativních předpisů je nutné brát ohled nejen na jejich vyjádření (jazykový výklad), ale i na obsahový význam, pro který byly v daném legislativním předpisu zakotveny a proč se staly právním nástrojem pro danou konkrétní oblast. Rovněž je třeba zvážit právní sílu/hodnotu jednotlivých předpisů.

5.2.1 Základní práva

Na našem území platí lidská práva, která jsou zaručena Ústavou a Listinou základních práv a svobod (dále jen „LZPS“). Všichni lidé si jsou rovni v důstojnosti i v právech,² stejně tak je zaručena nedotknutelnost osoby a jejího soukromí.³ Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a dobré jméno,⁴ kdy zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.⁵ Každý má právo na ochranu zdraví.⁶

Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány, zde je nutné pracovat zejména s Úmluvou o právech dítěte⁷ (dále jen „ÚPD“).

5.2.2 Ochrana zdraví

Jakýkoli zákrok v oblasti péče o zdraví je možno provést pouze za podmínky, že k němu dotčená osoba poskytla svobodný a informovaný souhlas. Tato osoba musí být předem řádně informována o účelu a povaze zákroku, jakož i o jeho důsledcích a rizicích. Dotčená osoba může kdykoli svobodně svůj souhlas odvolat.⁸

Jestliže nezletilá⁹ osoba není podle zákona způsobilá k udělení souhlasu se zákrokem, nemůže být zákrok proveden¹⁰ bez svolení jejího zákonného zástupce, úřední osoby či jiné osoby nebo orgánu, které jsou k tomu zmocněny

2 Čl. 1 LZPS.

3 Čl. 7 LZPS.

4 Čl. 10 odst. 1 LZPS.

5 Čl. 32 odst. 1 LZPS.

6 Čl. 31 LZPS.

7 Čl. 3 Úmluvy o právech dítěte.

8 Čl. 5 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně.

9 Obecně mladší 18 let.

10 Nejde o případy ohrožení života.

zákonem.¹¹ Názor nezletilé osoby bude zohledněn jako faktor, jehož závažnost narůstá úměrně s věkem a stupněm vyspělosti.¹²

Je nepochybné, že zájmem školy je zajistit co nejbezpečnější, tedy relativně bezpečné prostředí tak, aby se ve škole v tomto ohledu neprodávaly, a nežívaly návykové látky, stejně tak je vhodné minimalizovat riziko, že ve škole budou děti pod vlivem návykových látek.

5.2.3 Rodiče a děti

Rodiče nebo odpovídající právní zástupci mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte; základním smyslem jejich péče musí přitom být zájem dítěte.¹³

Státy Úmluvy učiní všechna nezbytná opatření, aby kázeň ve škole byla zajišťována způsobem slučitelným s lidskou důstojností dítěte a v souladu s touto úmluvou.¹⁴ Přijmout všechna nezbytná opatření, včetně zákonodárných, správních, sociálních a kulturních opatření, k ochraně před nezákonným užíváním narkotických a psychotropních látek.¹⁵

5.2.4 Škola a zaměstnání

Pokud nahlížíme na otázku testování školáků analogicky jako na testování zaměstnanců nebo řidičů při provozu vozidla, je vhodné uvědomit si základní a významné právní rozdíly, které jednotlivé právní vztahy determinují.

Vztah zaměstnance a zaměstnavatele je upraven Zákoníkem práce a je založen na dobrovolném projevu vůle obou stran; ze strany zaměstnavatele vytvořit pracovní pozici a přijmout na ni konkrétního zájemce a ze strany zaměstnance přijmout nabídku zaměstnavatele a dobrovolně za sjednanou odměnu pro něj odvádět požadovanou práci.

„Zaměstnanec je povinen nepožívat alkoholické nápoje a nezneužívat jiné návykové látky na pracovištích zaměstnavatele a v pracovní době i mimo tato pracoviště, nevstupovat pod jejich vlivem na pracoviště zaměstnavatele a nekouřit na pracovištích a v jiných prostorách, kde jsou účinkům kouření vystaveni také nekuřáci. Zákaz požívání alkoholických nápojů se nevztahuje na zaměstnance, kteří pracují v nepříznivých mikroklimatických podmínkách, pokud požívají pivo se sníženým obsahem alkoholu, a na zaměstnance, u nichž požívání těchto nápojů je součástí plnění pracovních úkolů nebo

11 Tímto právem nedisponuje pedagogický pracovník, pokud nemá podepsaný informovaný souhlas od zákonného zástupce dítěte.

12 Čl. 6 odst. 2 Úmluvy o lidských právech a biomedicině.

13 Čl. 18 Úmluvy o právech dítěte.

14 Čl. 28 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte.

15 Čl. 33 Úmluvy o právech dítěte.

je s plněním těchto úkolů obvykle spojeno“ (§ 106 odst. 4 písm. e) Zákoníku práce¹⁶); a rovněž je: „*Zaměstnanec povinen podrobit se na pokyn oprávněného vedoucího zaměstnance písemně určeného zaměstnavatelem zjištění, zda není pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek*“. (§ 106 odst. 4 písm. i) Zákoníku práce) Tedy jedná se o povinnost uloženou na základě zákona (čl. 4 LZPS).

Oproti tomu školní docházka není založena na dobrovolném právním aktu mezi školou a dítětem/žákem, ale je povinná¹⁷ ze zákona;¹⁸ tedy jedná se opět o povinnost uloženou na základě zákona. Povinnost je zde uložena na „chození do školy“ nikoli povinností podrobit se zjištění na případné užití návykové látky; tu lze částečnou analogií dovodit ze zák. č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Její neplnění (školní docházka) je možné sankcionovat (vynutit) zákonem.¹⁹

Není zde tedy vztah dobrovolnosti odejít z právního svazku v případě, kdy žákovi podmínky stanovené školou nevyhovují. Je zřejmé, že taková povinnost školní docházky je nezbytná, ale i tato nuance je důležitá pro posuzování práv a povinností dítěte jako celku.

Rovněž nelze analogicky v celém rozsahu pro testování dětí použít znění § 16 zák. č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami, ve znění pozdějších předpisů, neboť cílem tohoto zákona nebylo upravit právní vztah mezi školským zařízením a dítětem.

Tuto analogii lze dovodit směrem k povinnostem pedagogického pracovníka (srovnej např. § 16 odst. 9 cit. zákona), ale nikoli bezbřeže k dětem a mladistvým. Přístup k dětem a mladistvým musí být specifický, a to zejména tam, kde jsou ukládány povinnosti podrobit se zásahu do ústavně chráněných práv nedotknutelnosti osoby a ochrany soukromí. Rovněž tak je nutné individuálně posuzovat věk, rozumové a intelektuální schopnosti a duševní vyspělost toho, proti němuž úkon směřuje; rovněž je nutné brát v úvahu individuálnost konkrétní situace. Zde musí být velmi silné a přesvědčivé argumenty toho, kdo právo vyžaduje a je nezbytně nutné, aby bral v úvahu nejen dikci zákona, ale i jmenované okolnosti u toho, proti němuž právní instrument používá.

Testování dětí a mladistvých na přítomnost/užití návykové látky pedagogickými pracovníky ve školských zařízeních není v rozporu s platnou legislativou.

16 Zák. č. 262/2006 Sb., Zákoník práce ve znění pozdějších předpisů.

17 Čl. 33 odst. 1 LZPS.

18 Srovnej § 36 odst. 1 zák. č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) ve znění pozdějších předpisů.

19 Srovnej § 31 zák. ČNR č. 200/1990 Sb., o přestupcích ve znění pozdějších předpisů.

Je nutné však požadovat, aby možnost/oprávnění testovat bylo jasně zakotveno ve školním řádu a každý, koho se může týkat, s ním byl včas seznámen. Stejně tak je nutné si uvědomit, že se nejedná o preventivní, ale pouze o represivní opatření, které by mělo být aplikováno jako *ultima ratio*. Je tedy posledním doplňkem školních opatření, kterému musí předcházet preventivní aktivity – jinak postrádá svůj smysl.

Testovat by měli pouze proškolení pedagogičtí pracovníci a na testování (ať už s jakýmkoli výsledkem) by měla dále navazovat odborná péče, dostupná jak pro děti a mladistvé, tak i pro spolupráci mezi školským zařízením a zákonným zástupcem.

Rovněž je nutné si uvědomit, že samotnou aplikací testování problém návykových látek nezmizí, jen se může stát více latentním (přechod k hůře odhalitelným, a třeba i potencionálně škodlivějším formám užívání), případně se spojí s dalšími rizikovými formami chování (např. záškoláctvím). Rovněž samo o sobě neposiluje vztah **škola–žák** a vztah **škola–zákonný zástupce**, naopak má bez dalších návazných a propojených (preventivních a adiktologických) opatření skrytý potenciál tento vztah poškodit.

Dalším doprovodným rizikovým faktorem, který je třeba brát v úvahu, je riziko porušení mlčenlivosti v případech, kdy studenti užívají předepsané léky a pro školské zařízení i riziko falešného pocitu bezdrogového prostředí v případech, kdy problémové děti užívající návykové látky uniknou testování a nejsou odhaleny, a tedy ani nasměrovány na vhodnou intervenci.

Úkon testování s sebou přináší velké množství faktorů, determinovaných různými – specifickými – stupni zásahu do práv jednotlivých účastníků, výchovných, psychologických, etických a mravních postojů, opatření a vlivů. Není možné, a ani by nebylo účelné tento postup (byť jen doporučený) předkládat dříve, než dojde nad ním k široké diskusi.

V případě jakýchkoli dotazů k této problematice můžete kontaktovat naše pracoviště, a další případné informace naleznete na webových stránkách www.adiktologie.cz.

Závěr

Otázka výchovy, rizikového chování a kriminality je velmi úzce propojená. Nemalou roli zde – kromě rodiny – má i škola a školský systém. Její role je nezastupitelná a nezastupitelností této role se stávají nezastupitelní i ti, kteří v tomto systému vystupují. Jedná se o všechny pedagogické pracovníky – učitele, vychovatele, speciální pedagogy, psychology, pedagogy volného času, asistenty pedagoga, trenéry a další. Na všechny tyto pracovníky jsou kladeny stále větší požadavky, je po nich vyžadováno, aby se orientovali ve stále větší oblasti otázek, než je jen samotná oblast školství. Rodiče velmi často přenášejí odpovědnost za výchovu, a zejména za problémy svých dětí právě na pedagogické pracovníky.

Pomoci jim seznámit se základními pojmy a přístupy v prevenci kriminality bylo cílem autorského kolektivu této publikace. Ukázat možné formy předcházení rizikového – kriminálního chování, představit možnosti spolupráce s Policií České republiky a Městskou policií Praha, ukázat a inspirovat pro tvorbu dalších projektů – zejména pro městské a obecní policie. Pokud se nám to alespoň z části podařilo, byl splněn náš cíl.

autorský kolektiv

Literatura

- Blatníková, Š. & Netík, K. (2008). *Predikce vývoje pachatele*. Praha: IKSP, ISBN 978-80-7338-075-5.
- Brantingham, P. J. & Faust, F. L. (1976). *A Conceptual Model of Crime Prevention*. *Crime and Delinquency*, 22, No. 3, 284–296.
- Clarke, R. V. (Ed.). (1997). *Situational Crime Prevention: Successful case studies* (2nd edition). NY: Harrow and Heston.
- Clarke, R. V. & Eck, J. (2003). *Become a Problem-Solving Crime Analyst*. London: Jill Dando Institute of Crime Science, University College London.
- Cohen, L. E. & Felson, M. (1979). *Social change and crime rate trends: A routine activity approach*. *American Sociological Review*, Vol 44. 588–608.
- Cornish, D. & Clarke, R. V. (Eds.). (1986). *The Reasoning Criminal*. New York: Springer-Verlag.
- Cornish, D. & Clarke, R. V. (1998). *Understanding Crime Displacement: An application of Rational Choice Theory*. In: Henry, S. & Einstadter, W. *Criminology Theory Reader*. New York: New York University Press.
- Crawford, A. (2007). *Crime prevention and community safety*, In: Maguire, M., Morgan, R. & Reiner, R. (Eds.). *The Oxford Handbook of Criminology* (4th edition). Oxford: Oxford University Press (s. 866–909).
- Farrington, D. (1993). *Understanding and Preventing Bullying*. In: Tonry, M. (Ed.) *Crime and Justice*, roč. 17. University of Chicago Press.
- Farrington, D. P. (2007). *Childhood risk factors and risk-focused prevention*, In: Maguire, M., Morgan, R. & Reiner, R. (Eds.). *The Oxford Handbook of Criminology* (4th edition), 604–640. Oxford: Oxford University Press.
- Felson, M. & Clarke R. V. (1998). *Opportunity Makes the Thief: practical theory for crime prevention*. Police Research Series Paper 98. London: Home Office.
- Gottfredson, D., C. (1997). *School-Based Crime Prevention*, In: Sherman, L. W. et al (1997). *Preventing Crime: What Works, What Doesn't, What's Promising*. Washington, DC: U.S. Department of Justice, National Institute of Justice.
- Graham, J. (2005). *Co funguje v oblasti prevence kriminality*. In: Nuttall, Ch., Goldblatt, P. & Lewis, Ch. (Eds.). *Snižování kriminality: zhodnocení výzkumných poznatků o způsobech nakládání s kriminálním chováním*. Praha: IKSP. ISBN 80-7338-043-9. 16–35.
- Guidelines for the evaluation of drug prevention: a manual for programme-planners and evaluators* (1998). Lisbon: EMCDDA.

- Havrdová, E. (Ed.), (2007). *Tvorba a realizace projektů prevence kriminality*. [Praha]: Centrum pro veřejnou politiku.
- Hawkins, J. D. & Catalano, R. F. (1992). *Communities That Care*. Jossey Bass: San Francisco.
- Kadzin et al. (2007). *Contributions of risk-factor research to developmental psychopathology*. *Clinical Psychology Review*, 17: 375–406. In Farrington, D. P. (2007). *Childhood risk factors and risk-focused prevention*, In: Maguire, M., Morgan, R. & Reiner, R. (Eds.). *The Oxford Handbook of Criminology* (4th edition) Oxford: Oxford University Press (s. 604–640).
- Kuchta, J. & Válková, H. et al. (2005). *Žáklady kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck.
- Lab, S. P. (2000). *Crime Prevention: Approaches, Practices, and Evaluations*. Fourth edition. Cincinnati, OH.: Anderson Pub. Co.
- Mendel, R. A. (2002). *Méně slov a více pomoci: Účinné a neúčinné metody při snižování kriminality mládeže*. Praha: IKSP. ISBN 80-7338-002-1.
- Mioviský M., Kubů P. & Mioviská L. (2004). *Evaluace programů primární prevence užívání návykových látek v ČR: základní východiska a aplikační možnosti*. *Adiktologie* 03, 289–303.
- Mioviský, M. (2010). *Historie a současné pojetí primární prevence rizikového chování v České republice*. In: Mioviský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J., Novák, P. (Eds.) (2010). *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Sdružení SCAN, Univerzita Karlova v Praze & Togga. (s. 13–28).
- Mioviský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J., Novák, P. (Eds.) (2010). *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Sdružení SCAN, Univerzita Karlova v Praze & Togga.
- Novotný, O. & Zapletal, J. et al. (2001). *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia.
- Nuttall, Ch., Goldblatt, P. & Lewis, Ch. (Eds.) (2005). *Snižování kriminality: zhodnocení výzkumných poznatků o způsobech nakládání s kriminálním chováním*. Praha: IKSP. ISBN 80-7338-043-9.
- Pease, K. (2002). *Crime Reduction*. In Maguire, M., Morgan, R., & Reiner, R. (Eds.) (2002). *Oxford Handbook of Criminology* (3rd edition), 947–979. Retrieved from Academic Search Complete database.
- Petrosino, A., Turpin-Petrosino, C., & Finckenauer, J. (2000). Well-meaning programs can have harmful effects! Lessons from experiments of programs such as Scared Straight. *Crime & Delinquency*, 46(3), 354–379. doi:10.1177/0011128700046003006.
- Přehled znalostí o násilí mezi mládeží: trendy, strategie a reakce v členských státech EU*. (2006). Praha: IKSP. ISBN 80-7338-049-8.
- Roche, M. A., Pidd, K., Bywodd, P., Duraisingam, V., Steenson, T., Freeman, T. et Nicholas, R. (2008). *Drug testing in schools: evidence, impacts, and alternatives*. Canberra: Australian National Council on Drugs.
- Sarnecki, J. (2005). *Knowledge-based crime prevention. Theoretical points of departure for practical crime prevention*. Paper for the Eleventh United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice, 18–25 April 2005, Bangkok, Thailand.
- Shaw, M. (2004). *Police, Schools and Crime Prevention: A preliminary review of current practices*. International Centre for the Prevention of Crime.

- Sherman, L. W. et al. (1997). *Preventing Crime: What Works, What Doesn't, What's Promising*. Washington, DC: U.S. Department of Justice, National Institute of Justice.
- Širůčková, M. (2010). *Rizikové chování a jeho psychosociální souvislosti*. In: Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J., Novák, P. (Eds.) (2010). *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Sdružení SCAN, Univerzita Karlova v Praze & Togga. (s. 30–39).
- Typy projektů prevence kriminality* (2007). Ministerstvo vnitra, odbor prevence kriminality.
- Van Dijk, J. J. M. & de Waard, J. (1991). *A Two dimensional Typology of Crime Prevention Projects: with Bibliography*. Criminal Justice Abstracts, 23, 483–503.
- Večerka, K. & Holas, J. (2001). *Úspěšnost preventivní práce: Zamýšlení nad problematikou vyhodnocování preventivních programů*. Praha: IKSP. ISBN 80-86008-95-9.
- Večerka, K., Holas, J. & Tomášek, J. (2009). *Prevence kriminality na úrovni obcí a krajů (Závěrečná zpráva z výzkumu)*. Praha: IKSP. ISBN 978-80-7338-085-4.
- Waller, I. & Weiler, R. (1984). *Crime Prevention Through Social Development*, Canadian Council on Social Development.
- Welsh, B. C. & Farrington, D. P. (2001). *Toward an Evidence-Based Approach to Preventing Crime*. The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science 2001; 578; 158 DOI: 10.1177/000271620157800110.
- Welsh, B. C. & Farrington, D. P. (2005). *Evidence-Based Crime Prevention: Conclusions and Directions for a Safer Society*. Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice/ La Revue canadienne de criminologie et de justice pénale. Volume 47, Number 2 / April 2005. University of Toronto Press. 337–354 DOI: 10.3138/cjccj.47.2.337.
- Wikström, P-O, H. och Torstensson, M. (1997). *Lokalt brottsförebyggande arbete. Organisation och inriktning*. [Local crime prevention work. Organisation and focus.] Report from the 'Problem' group. Solna: Swedish National Police College, Research Unit. In Sarnecki, J. (2005). *Knowledge-based crime prevention. Theoretical points of departure for practical crime prevention*. Paper for the Eleventh United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice, 18–25 April 2005, Bangkok, Thailand.
- Zábranský, T. (2003). *Drogová epidemiologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, lékařská fakulta.

Internetové zdroje:

- Criminal Justice Reform (2010-01-10). *Community Crime Prevention Guide: What is Crime Prevention?* Z webové stránky
http://www.criminaljusticereform.gov.bc.ca/en/what_you_can_do/crime_prevention/
- Home Office, Crime Reduction (2010-01-10). *Routine Activity Theory*. Z webové stránky
<http://www.crimereduction.homeoffice.gov.uk/learningzone/rat.htm>
- Komise pro prevenci kriminality a trestní justici (The Commission on Crime Prevention and Criminal Justice) <http://www.unodc.org/unodc/en/commissions/CCPCJ/index.html>

- Ministerstvo vnitra ČR: Odbor prevence kriminality (2011). *Odbor prevence kriminality- základní informace*. Dostupné na webové stránce <http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-prevence-kriminality.aspx> (2011-11-03)
- Ministerstvo vnitra ČR: Odbor prevence kriminality (2008). *Metodika přípravy městského programu prevence kriminality na rok 2009*. Dostupné na webové stránce www.mvcr.cz/soubor/metodika-pripravy-mesto-pdf.aspx (2010-01-11)
- Ministerstvo vnitra ČR, Bezpečnost a prevence-Prevence (2010-01-10a) *Prevence kriminality*. Z webové stránky <http://www.mvcr.cz/clanek/prevence-169232.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>
- Ministerstvo vnitra ČR, Dokumenty-Bezpečnost a prevence (2010-01-10b) *Republikový výbor pro prevenci kriminality*. Z webové stránky <http://www.mvcr.cz/clanek/republikovy-vybor-pro-prevenci-kriminality.aspx>
- Ministerstvo vnitra ČR, Bezpečnost a prevence-Prevence (2010-01-10c). *Community Policing*. Z webové stránky <http://www.mvcr.cz/clanek/prevence-169232.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>
- Ministerstvo vnitra ČR, Bezpečnost a prevence-Prevence (2010-01-10d). *Bezpečná lokalita*. Z webové stránky <http://www.mvcr.cz/clanek/prevence-169232.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>
- United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency - The Riyadh Guidelines (1990). Z webové stránky <http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r112.htm>
- Vláda ČR (2007) *Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011*. Dostupné na webové stránce <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/strategie1016/strategie3.pdf> (2010-01-11)

Zkratky

BESIP	Bezpečnost silničního provozu
CDPC	Comité européen pour les problèmes criminels/ The European Committee on Crime Problems (Evropský výbor pro problémy související s kriminalitou)
CPSD	Crime Prevention through Social Development (prevence kriminality prostřednictvím sociálního vývoje)
CPTED	Crime Prevention through Environmental Design (prevence kriminality prostřednictvím environmentálního designu/urbanistického plánování)
Čl.	Článek
ČNR	Česká národní rada
ČR	Česká republika
DARE	Drug Abuse Resistance Education (Výchova k rezistenci vůči zneužívání drog)
DDH	Dětské dopravní hřiště
ECPA	European Crime Prevention Award (Evropská cena za prevenci kriminality)
EMCDDA	European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost)
EU	Evropská unie
EUCPN	European Crime Prevention Network (Evropská síť prevence kriminality)
EZS	Elektronický zabezpečovací systém
FIS	Fédération Internationale de Ski/International Ski Federation (Mezinárodní lyžařská federace)
hl. m.	Hlavní město
HMP	Hlavní město Praha
IPACY	Implementing Preventive Actions for Children and Youth (Implementace preventivních aktivit pro děti a mládež)

JHA	Justice and Home Affairs (Oblast spravedlnosti a vnitřních věcí)
KŘP	Krajské ředitelství Policie
LDR	Letní dětská rekreace
LZPS	Listina základních práv a svobod
MČ	Městská část
MHD	Městská hromadná doprava
MHMP	Magistrát hl. m. Prahy
MP	Městská policie
MŠ	Mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
NNO	Nestátní nezisková organizace
OPK	Odbor prevence kriminality
OSN	Organizace spojených národů
PCO	Pult centralizované ochrany
PČR	Policie České republiky
PIO	Preventivně informační odbor
PMS	Probační a mediační služba
PP	Policejní prezidium
RAT	Routine Activity Theory (Teorie rutinních aktivit)
RCT	Rational Choice Theory (Teorie racionální volby)
Sb.	Sbírka zákonů
SFDRP	Syracuse Family Development Research Program (Syrakuský výzkumný program pro rozvoj rodiny)
SKPV	Služba kriminální policie a vyšetřování
SOU	Střední odborné učiliště
SVI	Systém Včasné Intervence
SVV	Oblast spravedlnosti a vnitřních věcí
SWOT	Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats (Silné stránky, slabé stránky, příležitosti a hrozby)
TZ	Trestní zákoník
ÚO	Územní odbor
ÚPD	Úmluva o právech dítěte
ÚSKPV	Úřad služby kriminální policie a vyšetřování
VŠ	Vysoká škola
ZHMP	Zastupitelstvo hl. m. Prahy
ZTP	Osoby zdravotně a tělesně postižené

Jmenný rejstřík

B

Blatníková 19, 21, 91
Brantingham 15, 91

C

Catalano 36, 92
Clarke 17, 22, 23, 91
Cohen 16, 91
Cornish 22, 91
Crawford 16, 91

D

Dijk van 14, 16

E

Eck 23, 91

F

Farrington 17, 19, 20, 29, 33, 35, 91, 92,
93
Faust 15, 91
Felson 16, 17, 23, 91
Finckenauer 30, 92

G

Gottfredson 32, 91
Graham 21, 33, 35, 91

H

Havrdová 11, 92
Hawkins 36, 92
Holas 48, 49, 50, 93

K

Kadzin 19, 92
Kubů 29, 92
Kuchta 15, 92

L

Lab 14, 16, 92

M

Mendel 19, 34, 92
Miovská 29, 92
Miovský 11, 12, 29, 92, 93

N

Netík 19, 21, 91
Novotný 15, 92

P

Pease 16, 18, 92
Petrosino 30, 31, 92

R

Roche 83, 92

S

Sarnecki 14, 15, 16, 92, 93

Shaw 31, 92

Sherman 14, 32, 34, 91, 93

Š

Širůčková 12, 93

T

Tomášek 48, 49, 93

Torstensson 14, 93

Turpin-Petrosino 30, 92

V

Válková 15, 92

Večerka 48, 49, 50, 93

W

Waard de 14, 16, 93

Waller 14, 20, 21, 93

Weiler 14, 20, 21, 93

Welsh 29, 35, 93

Wikström 14, 93

Z

Zábranský 83, 93

Zapletal 15, 92

Věcný rejstřík

A

alkohol 13, 20, 22, 60, 72, 86, 87
alkoholizmus 13, 21, 59

C

Community policing (*policejní služba veřejnosti*) 46, 94
čin jinak trestný 13

D

delikvence 15, 17, 18, 21, 24, 26, 31, 32, 34
~ mládeže 13, 24
děti 19, 20, 24–26, 32–36, 39, 41, 43,
45–47, 49, 52, 53, 60–62, 64, 67, 68,
70–72, 75, 76, 83–89
Displacement theory (*teorie přesunutí*) 23
domácí násilí 20, 41, 43, 47, 71, 73, 74

E

environmentální design/urbanistické
plánování 17, 25, 95
evaluace 9, 29–33, 35, 49, 50, 63, 80

F

faktor 16, 17, 19, 20, 31, 34, 48, 52, 59,
86, 88
~ kriminogenní 13, 15, 19, 20, 24, 72
~ protektivní /ochranný 17, 19, 21, 25
~ rizikový 12, 15, 19–21, 32, 34, 35, 78,
88

CH

chování/jednání 9, 11, 13, 15, 33, 34, 38,
45, 52, 60, 61, 67, 68, 71–73, 76–79, 83,
84, 88
~ agresivní 33, 34
~ asociální/protispolečenské 19, 33
~ kriminální 12, 19, 20, 33, 89, 91,
92
~ rizikové 9, 11, 12, 20, 21, 38, 45, 59,
60–62, 64–68, 71, 72, 80, 83, 89, 92,
93
~ společensky akceptované 15, 75

J

justice 38
~ restorativní 24
~ trestní 17, 24–26, 41

K

konzumace drog 13, 59, 83
krádež 13, 16, 61, 62
kriminalita 9, 11–14
~ latentní/skrytá 12, 23
~ redukce 18, 30, 31
~ registrovaná 12
~ skutečná 12
kriminální kariéra 16

L

labeling (*etiketizace*) 13

M

manažer prevence 44, 48, 68
mládež 12, 13, 16, 21, 24, 30, 33–35, 39, 43, 45, 46, 48, 49, 52, 53, 55, 62, 64, 67, 70–72, 74, 75, 78, 79, 92, 95
mladistvý 12, 24, 26, 27, 31, 34, 47, 70, 83–85, 87, 88

N

Národní protidrogová centrála 59, 60, 64
násilí 11, 20, 26, 33, 35, 41, 43, 47, 53, 71, 73, 74, 92
nestátní neziskové organizace 37, 40, 41, 45, 52, 80, 96
nezaměstnanost 15, 26, 39
norma 11, 19, 24, 72
~ právní 18
~ společenská 17

O

oběť 16, 17, 23, 74
opatření 14, 15, 22–27, 29, 36–38, 45, 46, 48, 55, 57, 63, 65, 69, 78, 83, 86–88
~ ochranné 9, 13, 15, 16
~ represivní 14, 18, 21, 88

P

pachatel 11, 15–18, 22, 26, 30, 32, 35, 37, 39, 44–46, 53, 91
policie 9, 11, 12, 17, 32, 38, 40, 41, 46, 77
~ ČR 16, 37, 38, 41–43, 45–47, 51–66, 69, 89
~ městská/obecní 16, 42, 45, 47, 67–69, 73, 77, 78, 80, 81, 89
~ prezidium 40, 51, 52, 55, 57, 58, 66, 96
politika 25, 27, 40, 46, 59, 68, 70, 92
~ preventivní 37, 39, 40, 44, 46, 60
~ trestná 38

právo 12, 14, 18, 42, 43, 59, 62–64, 73, 74, 83–88
~ trestné 11, 13, 14, 26
prevence 9
~ efektivita 35
~ komunitní 17
~ lokální 25, 44
~ prostřednictvím trestní justice 17
~ sekundární 15, 16, 21, 23, 39, 54, 55, 70, 80
~ situační 15–19, 22, 24–26, 37, 38, 40, 48, 49, 54, 55, 58, 67, 68, 70–73, 78, 80, 81
~ sociální 12, 15, 17, 19, 21, 22, 25, 37–40, 47–49, 67, 78, 81
~ strategie 12, 15, 17–19, 25, 26, 28, 42, 44, 47, 52, 54, 62
~ terciární 15, 16, 18, 21–23, 26, 39
~ viktimologická 15, 19, 23, 24
~ vývojová 17
Problem analysis triangle (*trojúhelník analýzy problému*) 17
prostředí 16, 17, 21, 23, 25, 30, 32, 36, 39, 45, 50, 59, 72, 76, 83, 88
~ rodinné 34, 60
~ školní 32–34, 64
prostituce 13, 15
přestupek 12, 13, 64, 87
punitive prevention (*trestní prevence*) 14

R

rasismus 11, 65
Rational Choice Theory (*Téorie racionální volby*) 22, 91
rizikové chování 9, 11, 12, 20, 38, 59, 60, 62, 64–68, 71, 72, 80, 83, 89
rodina 15, 17, 19–21, 25, 26, 32, 34, 35, 39, 44, 45, 89
Routine Activity Theory (*Téorie rutinních aktivit*) 16, 93, 96

S

- sankce 11, 12, 18
- ~ trestní 18
- služba
- ~ cizinecké policie 51
- ~ dopravní policie 51
- ~ kriminální policie a vyšetřování 51, 54, 55
- ~ pořádkové policie 51
- sociálně patologické jevy 38–40, 44–46, 54, 60, 61, 67, 71, 73, 74, 81
- sociální dovednosti 33–35, 72, 76
- soud 11, 12, 17, 38, 85
- státní zastupitelství 12, 17, 38, 40
- strach z kriminality 14, 25
- Systém včasné intervence 41, 42, 45–48
- šikana 11, 33, 48, 60, 61, 65, 73
- škola 9, 11, 19, 21, 22, 25, 32, 33, 35, 39, 45, 47, 52, 53, 55, 61, 62, 68, 72–74, 77, 79, 83, 86–88
- ~ základní 34, 53, 68, 72, 73
- školní metodik prevence 47, 61, 62
- školské zařízení 9, 16, 23, 45–47, 52, 59, 62–66, 70, 76, 77, 79, 83, 87, 88

T

- tabák 20, 60, 72, 87
- trest ~ alternativní 16, 38
- ~ funkce 18
- ~ odnětí svobody 12, 13, 22, 38
- trestní represe 11, 13, 14, 25
- trestný
- ~ čin 9, 11–14, 16–18, 22–26, 38, 45
- ~ proces 11

U

- ultima ratio 13, 88
- (zne)užívání návykových látek 11, 20, 21, 31, 36, 62, 72, 83, 86, 88

V

- viktimizace 23, 25, 33, 43, 72
- výchova 15, 19–21, 35, 47, 60, 61, 73, 74, 81, 83, 84, 86, 89

Z

- záškoláctví 11, 13, 39, 88

Abstrakt

Publikace *Žáklady prevence kriminality pro pedagogické pracovníky* v určitém smyslu navazuje na knihu *Primární prevence rizikového chování ve školství*, kterou Centrum adiktologie vydalo na přelomu roku 2010 a 2011. Publikace se konkrétně zabývá možnostmi v oblasti předcházení kriminálnímu jednání, které je součástí chování rizikového. Předmětem je tedy prevence kriminality. Publikace je tematicky rozdělena do pěti kapitol. Úvodní kapitola je celkovým přehledem teoretického základu k tématu prevence kriminality. Zabývá se prevencí kriminality obecně, pozornost je věnována různým přístupům k pojmům, jako je kriminalita, či konkrétně prevence kriminality. Stať pojednává i o základních východiskách jednotlivých druhů prevence kriminality. Vzhledem k zaměření cílové skupiny je na první místo zařazena sociální prevence kriminality, následována stručným přehledem podstaty a obsahu situační a viktimologické prevence. Součástí je i přehled hlavních dokumentů a orgánů zabývajících se prevencí kriminality na úrovni Organizace spojených národů, Evropské Unie a Rady Evropy. Vzhledem k důležitosti evaluace preventivních aktivit je následující část věnována vybraným příkladům úspěšných i neúspěšných zahraničních preventivních programů z oblasti sociální prevence kriminality. Samostatná kapitola je věnována i stručnému popisu situace v oblasti prevence kriminality v ČR. Další dvě kapitoly jsou věnovány postavení a aktivitám Policie ČR a Městské policie hl. m. Prahy na poli prevence kriminality. Kapitoly přinášejí přehled úloh a činností v oblasti prevence, a to jak obecně, tak i specificky ke školskému prostředí. Publikaci uzavírá stať pojednávající o mimořádně aktuální problematice testování dětí a mladistvých na užití návykových látek. Kapitoly z praxe rovněž obsahují i užitečné kontakty na pracovníky, kteří se tématu věnují. Cílem publikace nebylo shromáždit všechny informace týkající se prevence kriminality a předložit jednoduchý recept, „jak na to“. Cílem bylo ukázat, jaké jsou možnosti a cíle preventivních aktivit a nechat na každém, zda se konkrétní aktivitu pokusí aplikovat a zjistit její účinnost „v praxi“, či zda se z neúspěšných aktivit poučí.

Abstract

The publication *Fundamentals of Crime Prevention for Pedagogical Professionals* in a sense follows up on the book *Primary Prevention of Risk Behaviour in the School System*, which was published by the Center for Addictology at the end of 2010. The book particularly focuses on the possibilities in the field of criminal behaviour which can be considered a part of risk behaviour. The subject of the book is thus crime prevention. The publication is thematically divided into five chapters. The introductory chapter is a summary of the theoretical rudiments of crime prevention. It deals with crime prevention in general; with special attention (devoted) to various approaches – to concepts such as crime or crime prevention in particular. This part also discusses basic objectives of different types of crime prevention. Due to the orientation of the target group, the social crime prevention is discussed first, followed by a brief overview of the nature and content of situational and victimological prevention. This chapter also includes an overview of key documents and authorities dealing with crime prevention on the level of the United Nations, European Union and Council of Europe. Given the importance of evaluation of preventive activities, the following section is devoted to selected examples of successful and unsuccessful foreign preventive programmes in the field of social crime prevention. A separate chapter is devoted to a brief description of the situation in crime prevention in the Czech Republic. The next two chapters deal with the status and activities of the Police of the Czech Republic and the Municipal Police of the Capital City of Prague in the field of crime prevention. These chapters provide an overview of police forces tasks and activities in prevention; both in general as well as specific to school environment. The final/closing part discusses a very topical issue of testing children and adolescents for substance use. Chapters also contain useful contacts of professionals dealing with the topic of crime prevention. The aim of the publication was not to collect all information concerning crime prevention and provide a simple “how-to” recipe. The aim was to show the goals and possibilities of preventive activities and let everybody make their own decision whether to try to adopt/apply a particular activity and determine its effectiveness “in practice” or learn from activities that proved unsuccessful.

Klinika adiktologie

1. Lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze

a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze

Apolinářská 4, 128 00 Praha 2

tel./fax: +420 224 965 035

www.adiktologie.cz / info@adiktologie.cz

Klinika adiktologie je odborné pracoviště 1. LF UK v Praze a VFN v Praze. Vznikla k 1. 1. 2012 spojením Centra adiktologie Psychiatrické kliniky 1. LF UK a VFN v Praze a Oddělení pro léčbu závislostí VFN v Praze. Jde na tomto poli o zcela unikátní spojení dvou doposud samostatných pracovišť, zahrnujících jak lékařskou, tak nelékařskou část profesí, pohybujících se v tomto nově se konstituujícím oboru.

Klinika adiktologie se zaměřuje na klinický lůžkový provoz a na výuku a výzkum v adiktologii, oboru zkoumajícím rizikové prostředí užívání návykových látek a závislostní chování. Hlavní činnost kliniky je rozdělena do celkem čtyř oblastí:

- a) *klinický provoz zahrnuje 7 současných oddělení OPZ VFN v Praze:*
 - ◆ Lůžkové oddělení muži
 - ◆ Lůžkové oddělení ženy
 - ◆ Detoxifikační oddělení
 - ◆ Centrum metadonové substituce
 - ◆ Ambulance pro alkoholové závislosti
 - ◆ Ambulance pro nealkoholové závislosti
 - ◆ Centrum pro psychoterapii a rodinnou terapii
- b) *pregraduální výukové programy:*
 - ◆ výuka studentů medicíny a stomatology v oboru adiktologie v rámci širšího rámce oboru psychiatrie
 - ◆ pregraduální výuka v bakalářském oboru adiktologie (prezenční a kombinovaná forma výuky v českém jazyce)
 - ◆ pregraduální výuka v magisterském oboru adiktologie (prezenční a kombinovaná forma výuky v českém jazyce)
- c) *vědecko-výzkumná činnost a postgraduální výuka v oboru adiktologie (ve fázi akreditace), včetně zahraniční spolupráce v této oblasti; dnes existují čtyři centra:*
 - ◆ Centrum primární prevence užívání návykových látek a souvisejícího rizikového chování
 - ◆ Centrum pro teorii a praxi diagnostiky, terapie a rehabilitace poruch a onemocnění spojených s užíváním návykových látek
 - ◆ Centrum pro teorii a praxi intervencí „harm reduction“ a „risk reduction“
 - ◆ Centrum pro teorii a praxi trestně-právních a kriminologických souvislostí s užíváním návykových látek
- d) *celoživotní vzdělávání a rozvojové projektu v oboru adiktologie*

Kliniku adiktologie tvoří tým odborníků v oboru adiktologie, psychologie, psychiatrie, práva, epidemiologie, sociální práce, ekonomie, kriminologie a speciální pedagogiky, kteří mají zkušenosti s léčbou závislostí, domácím i mezinárodním výzkumem, rozvojovými projekty a vysokoškolskou výukou.

**Zajímá tě role návykových látek ve společnosti a programy drogové politiky, které ji ovlivňují?
Chceš být adiktolog, tedy odborník na závislosti, který rozumí základům práva, sociologie,
sociální práce, psychologie a zdravotní vědy?
Máš chuť během studia a po něm pracovat s lidmi, kteří se chovají rizikově,
a motivovat je ke změně?**

Odpověď je bakalářské studium adiktologie!

www.adiktologie.cz/studium
Najdi si studium adiktologie na Facebooku!

BAKALÁŘSKÉ STUDIUM ADIKTOLOGIE

- zajímavý nelékařský zdravotnický obor na 1. LF UK v prezenční a kombinované formě
 - mezioborové vzdělání s kvalifikací pro samostatnou práci ve zdravotnictví
 - pestré studium vyučované předními odborníky v oboru adiktologie
 - studium v prezenční nebo v distanční podobě při zaměstnání
 - možnost pokračovat v magisterském stupni studia

O studiu: Bakalářské studium adiktologie je rozvrženo do 3 let studia. V prvním roce je kladen důraz především na osvojení znalostí v základních medicínských oborech, jež jsou doplněny o úvod do studia adiktologie. Od druhého ročníku se studium soustředí na odborné adiktologické předměty s mezioborovým přesahem do oblasti psychologie, sociální práce, sociologie, práva nebo kriminologie. Závěr studia je zaměřen na praktickou přípravu, která zahrnuje zvládnutí základních poradenských a terapeutických dovedností. Studium je zakončeno státní závěrečnou zkouškou a obhájením odborné práce na aktuální adiktologické téma v České republice. Studenti oboru adiktologie mají možnost strávit část studia na zahraničních partnerských univerzitách a také dále pokračovat v navazujícím magisterském studiu adiktologie na 1. LF UK. Bakalářský program adiktologie je možné studovat také v kombinované podobě, což umožňuje doplnit si odborné VŠ vzdělání při zaměstnání.

Uplatnění absolventů: Absolventi oboru adiktologie se uplatňují zejména jako pracovníci preventivních programů užívání návykových látek a pracovníci služeb pro uživatele drog (zdravotnických i nezdravotnických, státních i nestátních), a dále jako pracovníci veřejné správy koordinující systém péče pro uživatele drog a prevence rizikového chování. Osvojené znalosti a dovednosti mohou uplatnit v širokém spektru multidisciplinárních týmů, jež se zabývají řešením problémů spojených s užíváním návykových látek v různých pracovních prostředích – např. nízkoprahové zařízení pro uživatele drog, terapeutická komunita, zařízení sociálních služeb nebo speciálního školství, vězeňská služba, policie či soukromý sektor. Profese adiktologa je zařazena mezi nelékařská zdravotnická povolání, a to novelou zákona č. 96/2004 Sb., adiktolog tak může provádět samostatnou práci ve zdravotnictví.

Požadavky na uchazeče: Studium je vhodné pro všechny, kdo se zajímají o interdisciplinární obor adiktologie nebo v něm pracují a kdo dokončili úplné středoškolské vzdělání s maturitou. Příjímací řízení se skládá ze dvou částí, písemné a ústní zkoušky, jež mají povinnou a dobrovolnou část. Uchazeč bude ke studiu přijat, pokud úspěšně zvládne obě jejich povinné části zaměřené na znalosti v oboru adiktologie, biologie, chemie a fyziky v rozsahu dostupných modelových otázek. V dobrovolné části uchazeč dokládá svou motivaci ke studiu odbornou praxí nebo písemnou prací v oboru adiktologie.

Termín pro zaslání přihlášek k přijímacímu řízení je 28. únor daného roku. Zájemci o studium musí ve stanoveném termínu zaslat vyplněnou přihlášku k přijímacímu řízení (ke stažení na <http://is.cuni.cz/studium>), potvrzení od praktického lékaře a potvrzení o zaplacení poplatku za úkony spojené s přijímacím řízením a úspěšně složit přijímací zkoušky.

**Zajímá Tě problematika veřejného a duševního zdraví v kontextu dalších oborů, jako je právo, sociologie, sociální práce, psychologie nebo ekonomie?
Baví Tě výzkum v oblasti společenských věd a zajímá Tě jeho využití v praktické drogové politice?
Chceš se podílet na obrazu návykových látek ve společnosti, programech pro jejich uživatele a na koordinaci těchto programů?**

Odpověď' je magisterské studium adiktologie!

www.adiktologie.cz/studium
Najdi si adiktologii na Facebooku!

MAGISTERSKÉ STUDIUM ADIKTOLOGIE

- navazující magisterský obor na 1. lékařské fakultě UK v prezenční a kombinované formě
- mezioborové vzdělání s kvalifikací pro samostatnou práci ve zdravotnictví
- pestré studium vyučované předními odborníky v oboru adiktologie

O studiu: Navazující magisterské studium adiktologie je rozvrženo do 2 let studia. Studium absolventy vybaví teoretickými poznatky a praktickými dovednostmi z oblasti prevence a léčby závislostí a drogové politiky. Program současně rozvíjí dvě samostatné studijní linie představované koncepty duševního zdraví (mental health) a veřejného zdraví (public health). Do studijního programu jsou zařazeny dvě odborné stáže. Velký důraz je kladen na položení základů vědecko-výzkumné práce. Studijní program adiktologie vychází z rozvíjeného moderního mezioborového přístupu, který nenabízí žádný z doposud existujících studijních oborů a o který je v praxi stále větší zájem. Absolventi jsou vybaveni pro další pokračování v doktorském studijním programu.

Uplatnění absolventů: Absolventi magisterského oboru adiktologie se uplatní v oblasti preventivních programů užívání návykových látek, ve službách pro uživatele drog (zdravotnických i nezdravotnických, státních i nestátních), v oblasti výzkumu a vzdělávání, ve veřejné správě koordinující systém péče o uživatele drog a prevence rizikového chování nebo v oblasti vymáhání práva (police, vězeňská služba), a to zejména na manažerských a koordinačních pozicích. Kombinace hlavních pilířů studia vytváří unikátní studijní profil splňující jak nároky spojené s dovednostmi v oboru adiktologie a všech jeho aplikačních oblastech, tak možnost uplatnit se mimo oblast zdravotnictví všude tam, kde je po aplikaci konceptů duševního zdraví a veřejného zdraví v posledních letech stále silnější poptávka (školství, speciální školství, sociální péče, rozvoj preventivních strategií a programů, soukromý sektor atd.). Profese adiktologa je zařazena mezi nelékařská zdravotnická povolání, a to novelou zákona č. 96/2004 Sb., adiktolog tak může provádět samostatnou práci ve zdravotnictví. Tato kvalifikace je podmíněna absolvováním bakalářského studijního programu adiktologie nebo splněním kvalifikačního kursu.

Požadavky na uchazeče: Studium je vhodné pro absolventy VŠ bakalářských studijních programů, včetně studijního programu Adiktologie. Absolventi jiných oborů než bakalářského studijního programu Adiktologie mají možnost doplnit si znalosti a dovednosti z oboru adiktologie v rámci kvalifikačního kursu akreditovaného u Ministerstva zdravotnictví ČR, který je zároveň podmínkou pro získání kvalifikaci adiktologa (a tím pádem samostatnou práci ve zdravotnických službách). Přijímací řízení k magisterskému studiu adiktologie se skládá ze znalostního testu v oboru adiktologie v rozsahu, který odpovídá náplni bakalářského programu adiktologie. Přijímací zkoušky probíhají v písemné a následně ústní formě. V ústní části přijímacího řízení je kromě výsledků písemného testu zohledněno také vypracování odborné práce v oboru adiktologie nebo doložená praxe v oboru adiktologie.

Termín pro zaslání přihlášek k přijímacímu řízení je 28. únor daného roku. Zájemci o studium musí ve stanoveném termínu zaslat vyplněnou přihlášku k přijímacímu řízení (ke stažení na <http://is.cuni.cz/studium>), potvrzení od praktického lékaře a potvrzení o zaplacení poplatku za úkony spojené s přijímacím řízením a úspěšně složit přijímací zkoušky.

Společnost pro návykové nemoci České lékařské společnosti J. E. Purkyně,
Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze
a Rada Ceny adiktologie si Vás dovoluují pozvat na

vyhlášení výsledků
VII. ročníku Ceny adiktologie.

Předání cen bude letos spojeno s **regionální konferencí**
Děti a dospívající v síti adiktologických služeb

CENA ADIKTOLOGIE 2012

22 / 11 / 2012

Lékařský dům / Sokolská 31 / Praha 2

Využijte možnost nominovat svého kandidáta na Cenu adiktologie 2012
v kategorii Cena adiktologie za významný přínos v oboru adiktologie
nebo v kategorii Cena „Kiron“ za nejlepší adiktologický počín roku
pro jednotlivce nebo organizaci na www.adiktologie.cz/cena.

Budeme se těšit na vaše návrhy, které prosím zasílejte
nejpozději do 30. září 2012.

O udělení cen v jednotlivých kategoriích hlasuje Rada Ceny adiktologie
složená ze zástupců oboru adiktologie z akademické obce, z oblasti
koordinace drogové politiky a ze systému adiktologických služeb.

V případě dotazů nás prosím kontaktujte
na e-mailové adrese cena@adiktologie.cz.

Nominace na Cenu adiktologie zasílejte na www.adiktologie.cz/cena

Připravovaná konference je součástí projektu NETAD, CZ.1.07/2.4.00/17.0111, který je spolufinancován
z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Projekt

SÍŤOVÁNÍ VĚDECKO-VÝZKUMNÝCH KAPACIT A CÍLENÝ ROZVOJ SPOLUPRÁCE MEZI VYSOKÝMI ŠKOLAMI, VEŘEJNOU SPRÁVOU, SOUKROMÝM A NEZISKOVÝM SEKTOREM V ADIKTOLOGII (NETAD)

Hlavním cílem projektu je síťování vědecko-výzkumných kapacit a cílený rozvoj spolupráce mezi vysokými školami, výzkumnými organizacemi, veřejnou správou, soukromým a neziskovým sektorem v oboru adiktologie.

Prostřednictvím projektu vznikne zcela nová síť, budou realizovány stáže a odborné praxe studentů a akad. pracovníků napříč celou sítí za účelem přenosu know-how v ČR a v zahraničí. Dále budou formou jiných komunikačních a interaktivních platforem (semináře, konference a cílené informační materiály na úrovni e-learningu a odborného časopisu) zavedeny krátkodobé i dlouhodobé vzdělávací programy.

Hlavním cílem je tedy vytvoření vzájemně propojených sítí pro vědu a výzkum v oboru adiktologie, posílení jejich přímé vazby, a také vytvoření společné grantové kanceláře oboru, sdílené všemi subjekty. Výsledek by se měl projevit na úrovni vstupů (objem finančních prostředků pro vědu, počet projektů atd.) i na úrovni výstupů (počet publikací, počet akademicky činných pracovníků atd.).

Registrační číslo projektu: CZ.1.07/2.4.00/17.0111

Období realizace: od 07/2011 do 06/2014

Realizátor: Univerzita Karlova v Praze, Klinika adiktologie – www.adiktologie.cz

Partneři:

A.N.O., ASOCIACE NESTÁTNÍCH ORGANIZACÍ - www.asociace.org
Sdružení Podané ruce, o.s.- www.podaneruce.cz

Tento projekt je spolufinancován z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Konference

PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ (PPRCH)

3.-4. 12. 2012
v prostorách Magistrátu hl. m. Prahy

Od roku 2004 se každoročně koná konference **Primární prevence rizikového chování**, na které se pravidelně schází více než 300 odborníků z oblasti prevence rizikového chování.

Konferenci organizuje:

**Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze
a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze**

ve spolupráci s hlavními partnery:

**Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
Hlavní město Praha
Katedra psychologie PedF, Univerzita Karlova v Praze**

Během každé konference je vedle hlavního tématu věnován prostor tematickým blokům z oblasti rizikového chování:

- agrese a šikana
- rizikové sporty a rizikové chování v dopravě
 - poruchy příjmu potravy
 - rasismus a xenofobie
 - negativní působení sekt
 - sexuální rizikové chování
- závislostní chování (adiktologie)
- systémový přístup v primární prevenci

Na konferenci zaznívají **jak příspěvky teoretické, koncepční, tak praktické, vycházející ze zkušeností a podmínek v České republice** (kazuistiky, příklady dobré praxe).

Bližší informace o konferenci lze nalézt zde: www.pprch.cz

Připravovaná konference je součástí projektu NETAD, CZ.1.07/2.4.00/17.0111, který je spolufinancován z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Za hlavní přínos díla lze považovat skutečnost, že dosud chybí v českém jazyce přehledná příručka, která by v přiměřeném rozsahu zpracovávala problematiku prevence a zpřístupňovala by tak tuto oblast pedagogickým pracovníkům. Tato publikace toto dosud prázdné místo zaplňuje. Činí tak přehledně, názorně, ekonomicky a k čtenáři se staví přátelsky. Recenzovaná publikace je přínosná nejen obsahem jednotlivých kapitol. Podle názoru recenzenta její hlavní síla a vtip spočívá hlavně ve struktuře publikace a ve vzájemném vztahu kapitol. Velmi důležitý a přínosný fakt je, že dílo současně uvádí současně jak teoretický přehled problematiky, tak i konkrétní příklady z praxe. Je nakonec patrné, že toto uspořádání publikace navíc přímo vybízí k možnosti ji v budoucnu podle aktuální potřeby rozšiřovat a opakovaně vydávat.

*Mgr. Marek Nový
vrchní psycholog Vojenské policie*

Publikace působí jako celek dobře a je schematicky vhodně roztříděna. Dílo přibližuje čtenářům podrobný popis termínu prevence kriminality jako takové a lze zde najít mnohé varianty výkladu a překladu, přičemž vybrané pohledy se zdají být funkční. Zbylé kapitoly se zabývají výčtem preventivních programů, a to jak v rámci Policie ČR a jejích dílčích odborů, tak Městské policie hl. m. Prahy... Výčet a popis současných trendů a projektů v rezortu Policie ČR a Městské policie se zdá být spolehlivým zdrojem pro další obecné využití.

*Mgr. Jana Malíková
Koordinátorka posttraumatických
intervenčních týmů Policie ČR,
vedoucí skupiny krizové intervence
Policejní prezidium ČR*

KLINIKA ADIKTOLOGIE 1. LÉKAŘSKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE
A VŠEOBECNÁ FAKULTNÍ NEMOCNICE V PRAZE
WWW.ADIKTOLOGIE.CZ

ISBN 978-80-87258-96-5

NEPRODEJNÉ

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ